

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN İÇ HUKUK BAKIMINDAN
İNCELENMESİ VE SÖZLEŞME'NİN UYGULANMASINDA
KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN ROLÜ

UZMANLIK TEZİ

Ezgi ERGÜNEŞ DURAN

ANKARA
NİSAN 2014

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN İÇ HUKUK BAKIMINDAN
İNCELENMESİ VE SÖZLEŞME'NİN UYGULANMASINDA
KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN ROLÜ

UZMANLIK TEZİ

Ezgi ERGÜNEŞ DURAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Gülriz UYGUR

ANKARA
NİSAN 2014

ONAY

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne,

Bu çalışma, Yeterlilik Sınav Kurulu tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığı Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı soyadı

İmza

Başkan

.....
.....
.....

Üye

.....

Üye

.....

Üye

.....

Üye

.....

NİSAN

.../.../2014

Kadının Statüsü Genel Müdürü

TEŞEKKÜR

Hazırlamıő olduğum bu çalışmanın her aşamasında bana destek olan ve beni bugünlere getiren anneme ve babama, varlığıyla bana güç katan ve en zor anlarımı benimle paylaşan değerli eőime, bugüne kadar her sıkıőtıđımda dünyanın öbür ucunda da olsa her daim yanımda olacağını bildiğim ablama, danıőmanım olmayı kabul ederek bana vakit ayıran ve görüőleri ile yol gösteren Prof. Dr. Gülriz Uygur'a, sundukları destek için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yöneticileri ile çalışma arkadaşlarıma sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu tez çalışmasında, Türkiye'nin de taraf olduğu ve yakın zamanda yürürlüğe girmesi beklenen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) iç hukuk bakımından incelenmesi ve ülkenin şiddetle mücadele politikasına muhtemel yansımalarının Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) görev alanı çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İlk bölümde, Sözleşme öncesinde uluslararası arenada yürütülen çalışmalar neticesinde ortaya konulan belgelerde kadına yönelik şiddet konusuna nasıl yer verildiği incelenmiştir. Bunun sonucunda İstanbul Sözleşmesi'nin uzun yıllar süren uluslararası alanda yürütülen çalışmalardan izler taşıdığı ve bu birikimin bir ürünü olduğu görülmüştür.

İkinci bölümde, Sözleşme'de öngörülen hukuki düzenlemelerin iç hukukta ne ölçüde karşılık bulduğu öncelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bakımından ele alınmış, yer yer diğer ilgili mevzuata da değinilerek kapsamlı bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Bölümde, eksik bulunan ve düzenleme yapılması gereken hususlar mümkün olduğunca belirtilmiş, failin haklarını da gözetken ama özellikle mağdur odaklı bir hukuk sistemine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır.

Son bölümde ise, Sözleşme'nin genel olarak idareye getirdiği yükümlülükler ele alınmış, KSGM'nin uluslararası yükümlülükler çerçevesine kuruluşu ve birikimi üzerinde durulmuş ve KSGM'nin Sözleşme'nin uygulanmasındaki rolü irdelenmiştir. Yapılan çalışma neticesinde, KSGM'nin koruma, önleme ve koordinasyon alanındaki görevleri tanımlanarak bu görevlerin tamamının KSGM tarafından yürütülmesinin Sözleşme'nin etkin bir şekilde uygulanması bakımından mevcut yapıda güçlenmeyi gerektireceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet, iç hukuk,
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, kadının insan hakları.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine The Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention), Turkey acceded to and expected to be effective soon, in terms of domestic law and to evaluate its possible reflections on the national policy for combating violence based on the field of activity of the General Directorate on the Status of Women (GDSW).

In the first part, the references to violence against women in the documents resulting from the international activities conducted in the international arena before the Convention are analyzed. It was found out that the Istanbul Convention bears the traces of long-lasting international efforts and is a product of cumulative know-how.

The second part deals with revealing how far the legal arrangements stipulated by the Convention are answered by the national legislation, particularly in Turkish Penal Code, Turkish Civil Code, Criminal Procedure Code, Civil Procedure Code and Law Nr: 6284 on the Protection of Family and Prevention of Violence Against Women and intends to present an inclusive review of the matter with reference to the other relevant parts of the legislation, where necessary. In this section, the aspects, considered insufficient and needing adjustments, were identified as far as possible and it was understood that a legal system, which focuses particularly on the victim/survivor and yet observes the rights of the perpetrators as well, is needed.

The last section examines the obligations the Convention confers upon the public authorities, in general, and highlights that GDSW was founded as a consequence of the international commitments as well as its institutional background and its role in the implementation of the Convention was discussed in detail. The writer concludes that it is essential to strengthen the institutional structure further for the GDSW to undertake all the protection, prevention and coordination tasks, so that the Convention can be implemented effectively.

Key Words: Istanbul Convention, violence against women, domestic law, General Directorate on the Status of Women, women's human rights.

İÇİNDEKİLER

ONAY	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ’NİN İMZALANMASINA KADAR GEÇEN SÜREÇTE ULUSLARARASI BELGELERDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET.....	4
1.1 Birleşmiş Milletler Tarafından Yürütülen Çalışmalarda Kadının İnsan Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet.....	4
1.1.1 Temel İnsan Hakları Sözleşmelerinde Kadının İnsan Haklarına Yönelik İlk Çalışmalar.....	4
1.1.2 Kadına Yönelik Şiddet Çalışmalarının Arka Planı	7
1.1.3 Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Kaydedilen Gelişmeler	9
1.1.3.1 CEDAW.....	9
1.1.3.2 CEDAW Ek İhtiyari Protokol.....	11
1.1.3.3 CEDAW Komitesi Tavsiye Kararları	12
1.1.3.3.1 12 No’lu Tavsiye Kararı	13
1.1.3.3.2 19 No’lu Tavsiye Kararı	13
1.1.3.4 Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi.....	15
1.1.3.5 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu.....	16
1.1.3.6 Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi	18
1.1.3.7 BM Genel Kurulu’nun 52/86 Sayılı “Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Alanında Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Önlemler” Başlıklı İlke Kararı.....	19
1.1.3.8 BM Genel Kurulu’nun 57/179 Sayılı “Namus Adına Kadınlara Karşı İşlenen Suçların Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Çalışma” Başlıklı Kararı.....	19
1.1.3.9 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 58/147 Sayılı “Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması” Başlıklı İlke Kararı	20
1.1.3.10 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılması Çabalarının Yoğunlaştırılması Konulu 61/143 Sayılı Genel Kurul Kararı	21
1.1.3.11 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetle Mücadelenin Yoğunlaştırılması Konulu 63/155 Sayılı İlke Kararı.....	21
1.2 Bölgesel İnsan Hakları Sistemleri İçinde Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Yasal Enstrümanlar	22

1.2.1	Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması İnter Amerikan Sözleşmesi (Belém do Pará).....	22
1.2.2	Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na Ek Afrika'da Kadın Hakları Protokolü	23
1.3	Avrupa Konseyi Bünyesinde Kabul Edilen Belgeler.....	23
1.3.1	Bakanlar Komitesi'nin Aile İçinde Şiddet konulu ve No. R (85) 4 sayılı Tavsiye Kararı ile Aile İçi Şiddete İlişkin Sosyal Önlemler konulu No. R (90) 2 sayılı Tavsiye Kararı	23
1.3.2	Demokratik Bir Avrupa'da Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikaları Konulu Deklarasyon	25
1.3.3	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararı	25
1.3.4	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin R 1512 (2006) sayılı Kararı	26
1.3.5	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 'Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Bir Avrupa Konseyi Sözleşmesine Doğru' konulu 1635 (2008) sayılı İlke Kararı.....	27
1.4	İstanbul Sözleşmesi'nin Hazırlık Süreci.....	27
İKİNCİ BÖLÜM.....		32
2.	İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE İÇ HUKUK BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	32
2.1	İstanbul Sözleşmesine Genel Bakış.....	32
2.2	Sözleşme'nin 4P İlkesi Bakımından İncelenmesi.....	35
2.2.1	Önleme İlkesi	35
2.2.2	Koruma İlkesi.....	39
2.2.3	Kovuşturma İlkesi.....	40
2.2.4	Kapsamlı ve Eşgüdümlü Politikalar.....	42
2.3	Sözleşme'nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi.....	43
2.3.1	Anayasa.....	44
2.3.2	Türk Ceza Kanunu	45
2.3.2.1	Türk Ceza Kanunu (TCK) Kapsamında Suç Olarak Düzenlenmesi Öngörülen Hususlar.....	45
2.3.2.1.1	Psikolojik Şiddet ve Tek Taraflı Israrlı Takip	46
2.3.2.1.2	Fiziksel ve Cinsel Şiddet.....	48
2.3.2.1.3	Zorla Evlendirme	54
2.3.2.1.4	Kadın Genital Mutilasyonu.....	54
2.3.2.1.5	Zorla Kürtaj ve Zorla Kısırlaştırma	55
2.3.2.1.6	Cinsel Taciz	56
2.3.2.2	Sözleşme Kapsamında Suç Olarak Düzenlenen Maddelere İlişkin Türk Ceza Kanun'unda Göz önüne Alınması Gereken Ortak Hükümler.....	58
2.3.2.2.1	Suçta Yardım, Yataklık ve Teşebbüs.....	58
2.3.2.2.2	Kabul Edilemez Gerekçeler ve Cezaların Tatbiki.....	60
2.3.2.2.3	Yetki	61

2.3.2.2.4	Yaptırım ve Tedbirler	64
2.3.2.2.5	Ağırlaştırıcı Sebepler	65
2.3.2.2.6	Zamanaşımı.....	70
2.3.3	Ceza Muhakemesi Kanunu	71
2.3.4	Türk Medeni Kanunu	80
2.3.5	Hukuk Muhakemeleri Kanunu.....	88
2.3.6	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	90
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		102
3.	SÖZLEŞME’NİN UYGULANMASINDA KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN FONKSİYONU	102
3.1	Şiddete İlişkin Genel Olarak İdarenin Yükümlülükleri	102
3.2	KSGM’nin Kuruluşu, Görevleri ve Sözleşme’nin Uygulanmasında Rolü	111
3.2.1	KSGM’nin Kuruluşu ve Görevleri.....	111
3.2.2	KSGM’nin İstanbul Sözleşmesi’nin Uygulanmasında Rolü.....	118
3.2.2.1	Sosyal Hizmet ve Sosyal Politikaya İlişkin Görevler	119
3.2.2.2	Koordinasyona ve Eşgüdümün Sağlanmasına İlişkin Görevler.....	124
SONUÇ ve ÖNERİLER		127
KAYNAKÇA.....		129

EK-I

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
CAHVIO	Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele İçin Geçici Komite
CEDAW	Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CoE	Council of Europe
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezleri
GDSW	General Directorate on the Status of Women
GREVIO	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu
HMK	Hukuk Muhakemesi Kanunu
İHOP	İnsan Hakları Ortak Platformu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKY	Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

KYŞUEP	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TCEUEP	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations

GİRİŞ

Fransız Devrimi'nin ürünü İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sözü edilen "insan ve yurttaş" kavramının pratikte kadınları kapsamadığını gören ve Devrimde önemli bir rol oynayan Olympe de Gouges, 1791'de Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ni ilan etmiş ve o nedenle, "kadın cinsine yakışmayacak biçimde politika yapmaya kalkıştığı için" devrimci mahkeme tarafından giyotine gönderilmiştir (Berktaş, 2004: 7). Şüphesiz Olympe de Gouges uzun yıllar süren eşitlik mücadelesinde bu yolda hayatını kaybeden tek kadın değildir.

20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar eşitlik iddiası içeren pek çok uluslararası belgede kadınların özgül hakları göz ardı edilerek kadın hakları genel olarak insan hakları bağlamında ele alınmış, konunun "kadınların insan hakları" bağlamında ele alınması için Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) yürürlüğe girmesi gerekmiştir (Berktaş, 2004: 8-9). Devamında CEDAW Komitesinin 19 No'lu Tavsiye Kararıyla toplumsal cinsiyet temelli şiddetin kadına yönelik ayrımcılığın bir sonucu olduğunun ifade edilmesiyle eşitsizlik, ayrımcılık ve şiddet arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

Tez çalışmasının konusunu oluşturan İstanbul Sözleşmesi ise kadına yönelik şiddete ayrımcılık ve insan hakları sorunu olarak bakan Avrupa'da konu hakkında bağlayıcılığı olan ilk Sözleşme olması bakımından önemlidir (Acar ve Ertürk, 2011: 292). İlk olarak Türkiye tarafından imzalanan ve meclisinde kabul edilen Sözleşme'nin imza ve onay süreçlerinin yakın zamanda tamamlanması ve Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Öte yandan, Türkiye'de kadının insan haklarının gelişiminde uluslararası ve uluslararası kurumlar nezdinde yürütülen çalışmalara dâhil olmanın payı büyüktür. Öyle ki konuya verilen önem Anayasa'nın 90. maddesine 2004 yılında "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda

çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" hükmünün eklenmesiyle ortaya konulmuştur. Bu tez çalışmasında ise, ülkemizin şiddetle mücadele politikasında yeni bir sayfa açması beklenen Sözleşme'nin yürürlüğe girmesiyle, Türkiye açısından doğacak hukuki yükümlülüklerin incelenmesi ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Sözleşme'nin uygulanmasındaki rolünün ele alınmasını hedeflenmiştir.

Yürütülen çalışmada karşılaşılan önemli engellerden biri "ev içi şiddet" kavramı başta olmak üzere Sözleşme'nin resmi çevirisinde karşılaşılan kavramsal karmaşalar olmuştur. Bu karışıklık orijinal metin göz önüne alınarak ve Sözleşme'nin bir nevi gerekçesi niteliğinde olan Açıklayıcı Kitapçığından faydalanmak suretiyle aşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, sadece ikileme düşülen noktalarda değil, bunun yanı sıra çalışmanın tamamında "Açıklayıcı Kitapçık" son derece yol gösterici olmuştur.

Çalışmada öncelikle Sözleşme'nin imzalanmasına kadar geçen süreçte Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve sınırlı sayıda bölgesel insan hakları sistemleri içinde kadına yönelik şiddet konusundaki yasal enstrümanlar genel olarak incelenerek İstanbul Sözleşmesi'ne giden süreçte ne gibi çalışmalar yapıldığı görülmeye çalışılmıştır.

İç hukuk bakımından yapılan incelemede, Sözleşme bağlamında ele alınacak beş kanun belirlenmiş, yeri geldikçe ilgili mevzuat hükümlerine atıflar yapılmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, Sözleşme'nin iç hukuk bakımından incelenmesi başlı başına bir tez çalışmasının konusu olabileceğinden Sözleşme bakımından en fazla ön plana çıkan bu beş kanun bakımından konu sınırlanmıştır.

Sözleşme'de hukuki sorumluluklar kadar bazı idari yükümlülükler de getirilmektedir. Bu nedenle Sözleşme'nin getirdiği bütüncül yaklaşım gözetilerek KSGM'nin rolünün irdelenmesinden önce idareye verilen sorumluluklar genel olarak ele alınmıştır. Söz konusu yaklaşım bir yandan da şiddet söz konusu olduğunda kurumların görev alanlarının belirlenmesinde kesin çizgiler çekilemeyeceğini göstermiş, bunun sonucunda kurumların iç içe geçen görevlerinin tanımlanması

güçleşmiştir. Öte yandan kurumların hâlihazırda şiddet konusunda yürütmekte olduğu çalışmalara erişimde yaşanan problemler varolan çalışmaların tespiti kadar yürütülen çalışmaların etkinliğini değerlendirmeyi de zorlaştırmıştır. Bu nedenle kurumların sorumlulukları incelenirken mümkün olduğu kadar ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde bu kurumların görev alanları göz önünde tutulmaya çalışılmıştır.

Son olarak, Sözleşme'nin uygulanmasında KSGM'nin rolü değerlendirilirken KSGM'nin kuruluş süreci ve daha önceden tâbi olduğu mevzuatlar da incelenmiştir. Böylece Sözleşme ile getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde KSGM'nin sahip olduğu kurumsal deneyimin ortaya konulması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN İMZALANMASINA KADAR GEÇEN SÜREÇTE ULUSLARARASI BELGELERDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1 Birleşmiş Milletler Tarafından Yürütülen Çalışmalarda Kadının İnsan Hakları ve Kadına Yönelik Şiddet

1.1.1 Temel İnsan Hakları Sözleşmelerinde Kadının İnsan Haklarına Yönelik İlk Çalışmalar

Birleşmiş Milletler'in (BM) en büyük başarılarından biri, şüphesiz tüm dünyada genel kabul gören bir insan hakları hukuku çatısı oluşturmalarıdır. Bu çatı altında günümüze kadar sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve medeni haklar bakımından birçok düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemelerin temelini ise Birleşmiş Milletler Antlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin attığını söylemek yanlış olmayacaktır (The United Nations Today [UN Today], bt.).

Bunlara ek olarak Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme gibi bazı temel metinler kadının insan haklarına ilişkin düzenlemelerin ön izlerini taşımaktadır. Zira insan hakları hukukunun gelişiminde temel insan hakları tartışmalarında, savunmasız grupların ön plana çıkarılması ve onlara yönelik ihtiyaçların dikkate alınmasına doğru bir geçiş süreci yaşanmıştır. Varılan bu nokta BM Antlaşmasının hazırlanması sürecinde kadınlar, azınlıklar, göçmen işçileri gibi uzun yıllar ayrımcı uygulamalara maruz kalan kesimleri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının (STK) yürüttükleri lobicilik faaliyetlerinin bir ürünüdür (UN Today, bt.). Söz konusu faaliyetler sonucunda BM nezdinde “kadınının insan hakları” ve “kadına yönelik şiddet”

kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Zira kadına yönelik şiddetin uluslararası belgelere geçiş süreci, bu belgelerde “kadın” a özel vurgu yapılmasından bağımsız değildir.

II. Dünya Savaşı sonrası 1945’te imzalanan BM Antlaşması ile temel hak ve özgürlüklerden yararlanmada cinsiyet ayrımcılığı yapılamayacağına çeşitli defalar değinilmiş, “kadın” ifadesine ise kısıtlı olarak yer verilmiştir. Bunlardan ilki Antlaşmanın önsözünde yer almıştır:

“Bir insan yaşamı içinde iki kez insanlığa tarif olunmaz acılar getiren savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşitliğine olan inancımızı yeniden ilan etmeye, adaletin korunması ve antlaşmadan doğan yükümlülüklerle saygı gösterilmesi için gerekli koşulları yaratmaya ve daha geniş bir özgürlük içinde daha iyi yaşama koşulları sağlamaya, sosyal bakımdan ilerlemeyi kolaylaştırmaya,”

Düzenlemede büyük ve küçük ulusların eşitliğinden bahsedilmesi milletlerarası bir anlaşma bakımından yeterli görülebilecekken, konu bir adım öteye taşınmış ve belirtilen eşitlik vurgusu erkeklerle kadınların hak eşitliğine değinmek suretiyle kuvvetlendirilmiştir. Burada eşitliğin iki ekseninde ele alınmasının, yüzyıllar boyu süren iki temel eşitsizlik alanının öznelere ifade etme ihtiyacından doğduğu belirtilebilir.

Söz konusu vurgu birinci maddede insan hakları ve temel özgürlüklere saygıda “ırk, cinsiyet, dil ve din” ayrımı yapılmayacağı yönünde karşılığını bulmuş, sekizinci maddede ise BM organlarındaki temsilde kadın ve erkek katılımının eşit düzeyde sağlanmasına özel önem verildiği görülmüştür.

Uluslararası belgeler üzerinde kadın erkek eşitliğine dair yapılan düzenlemelerde şüphesiz 1946 yılında BM bünyesinde kurulan Kadının Statüsü Komisyonunun payı büyüktür. Komisyonun ilk çalışmalarından biri İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kaleme alınmasına katkı sağlamaktır. BM Antlaşmasından üç yıl sonra kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin başlangıç bölümünde kadın erkek hak eşitliğine değinilmesi, devamında Bildirgeyle ilan olunan tüm hak ve özgürlüklerden cinsiyet de dâhil olmak üzere hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkes tarafından yararlanılacağına ilişkin getirilen düzenlemeler önemli adımlar olmuştur.

Öte yandan 1966'da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve 1976 tarihinde yürürlüğe giren Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimin sağlanması amacıyla Sözleşme kapsamında güvence altına alınan haklardan yararlanmada diğer ayrımcılık türlerinin yanı sıra cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığı gibi, devletlere bu hakların kullanılmasında da kadın erkek eşitliğinin gözetilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Diğer taraftan kişilerin çalışma koşullarının düzenlendiği 7 nci maddede özellikle kadınlara, kendilerine sunulan çalışma koşullarının erkeklerin koşullarından daha aşağı olmayacağı ve aynı iş için aynı ücreti alacakları konusunda güvence sağlanması vurgulanmıştır.

1976 yılında yürürlüğe giren Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile yine Sözleşme kapsamındaki haklardan yararlanmada kadınlarla erkeklerin eşit olduğu ifade edilmiş, bu konuda devletlere yasalarını cinsiyet de dâhil olmak üzere her türlü ayrımı yasaklayarak ayrımcılığa karşı eşit ve etkili korumayı temin etme yükümlülüğü getirilmiştir.

Belirtilen bütün bu genel insan hakları belgelerine ek olarak Kadının Statüsü Komisyonu tarafından doğrudan kadın hakları konusunda da önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bu kapsamda Komisyon tarafından oluşturulan Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi (1952), Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi (1957), Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması konusundaki

Sözleşme (1962) ve özellikle CEDAW (1979) kadının insan haklarının gelişimine değerli katkılar getirmiştir (Karıncı, 2011:125).

1.1.2 Kadına Yönelik Şiddet Çalışmalarının Arka Planı

“Kadının insan hakları” ve “kadına yönelik şiddet” kavramlarının daha özelden ele alınmaya başlanması insan hakları hukuku tarihinde yakın bir zamana tekabül etmektedir. Bu çalışmaları anlayabilmek için ise BM bünyesinde 70’li yıllarda başlayan çabaların incelenmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

18 Aralık 1972 tarihli ve 3010 (XXVII) sayılı BM Genel Kurul Kararıyla 1975 yılı BM tarafından “Uluslararası Kadın Yılı” olarak ilan edilmiş, bu kapsamda dünya barışına kadınların da katkısının sağlanması ve kalkınma çabalarına kadınların erkeklerle eşit bir biçimde katılımı konularına vurgu yapılmıştır (United Nations [UN], bt.) Aynı yıl Meksika’da düzenlenen Birinci Dünya Kadın Konferansı ile kadına yönelik şiddet konusuna özel olarak değinilmesine de aile içi çatışmaların giderilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir (UN, bt.). Bu gelişmelere müteakip BM Genel Kurulu tarafından 1976-1985 “Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı” olarak ilan edilmiştir (UN Women, bt.).

Bahsedilen süreçte 1981 yılında yürürlüğe giren CEDAW kadın hakları konusundaki en önemli köşe taşıdır. Her ne kadar Sözleşme’nin öncesinde 1967 yılında Genel Kurul tarafından Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Deklarasyonu kabul edilmişse de, Deklarasyonun bir Sözleşme’ye kıyasen devletler üzerindeki hukuken bağlayıcılığı göz önüne alındığında Sözleşme’nin hazırlanması ve yürürlüğe girmesinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

1980 yılında Kopenhag’da düzenlenen İkinci Dünya Kadın Konferansı ile aile içinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde bir ilke kararı alınmıştır. Ancak alınan bu ilke kararına rağmen konunun kadın erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinden kaynakladığı hala ifade edilebilmiş değildir (Karıncı, 2011:123).

1985 yılına gelindiğinde Nairobi’de yapılan Üçüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kadına yönelik şiddet konusunda önemli adımlar atılmıştır. Konferansın final raporunda kadının toplumsal yapı içinde konumlandırılma biçimi ile kadına yönelik şiddet arasında bir ilişki olduğu ifade edilmiş; ancak henüz kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ihlali olarak görülmemiştir. Konferans sonrasında oluşturulan uzmanlar grubu tarafından düzenlenen toplantı neticesinde, 1986 tarihinde aile içinde kadına yönelik şiddet konusunda bir BM raporu yayınlanmıştır. Söz konusu raporda yapılması gereken yasal reformlardan, polis, savcı, sağlık sektöründeki personelin eğitimi, mağdura sunulacak destek hizmetleri gibi konulara ayrıntılı olarak değinilmiş ve aile içi şiddetin göz ardı edilen küresel bir gerçeklik olduğu ifade edilmiştir (UN, bt.).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi tarafından 1989 yılında kabul edilen 12 No’lu Tavsiye Kararı’nda sadece aile içinde değil, herhangi bir alanda kadına yönelik şiddet olaylarından da CEDAW’a taraf olan devletlere kadınları koruma yükümlülüğü getirilmiştir. Buna ek olarak 1992 yılında Komitenin 19 No’lu Tavsiye Kararıyla kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadınlara karşı ayrımcılığın bir türü olarak tanımlanmıştır. Bu önemli gelişmeden bir yıl sonra BM Genel Kurulu Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesini kabul ederek kadına yönelik şiddete karşı uluslararası arenada harekete geçilmesinin zeminini oluşturmuştur. Aynı yıl Viyana’da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda Birleşmiş Milletler insan hakları düzenlemelerine kadın haklarının entegre edilmesi gerektiği savunulmuştur. Konferans sonunda kadına yönelik şiddetin neden ve sonuçlarını incelemek üzere özel raportör atanmasına karar verilmiş, yayınlanan Bildirgeyle kadına yönelik şiddetin kadın ile erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisinin sonucu olduğu ilan edilmiştir.

Dünya Kadın Konferanslarının dördüncüsü 1995 yılında Pekin’de düzenlenmiş, Konferans sonunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu ile kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında diğer gereklilikler arasında stratejik bir hedef olarak belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler çatısı altında yürütülen bu çalışmalara ek olarak yapılan önemli düzenlemelerden biri de kuşkusuz 1999 yılında CEDAW'ın uygulanmasını güçlendirmek amacıyla CEDAW İhtiyari Protokolünün kabulü olmuştur. Bu sayede bireylere CEDAW kapsamında korunan haklarının ihlali gerekçesiyle CEDAW Komitesine bireysel başvuru yapma hakkı tanınmıştır.

Son olarak, BM Genel Sekreteri tarafından 2006 yılında kadına karşı şiddetin araştırması yapılmış, konuya ilişkin hukuksal çerçeve belirlenmiş, sorunla mücadelede umut verici uygulamaların ayrıntıları derlenmiştir (Council of Europe [CoE], 2011).

1.1.3 Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Kaydedilen Gelişmeler

1.1.3.1 CEDAW (1979)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen ve 1981 yılında yürürlüğe giren CEDAW, Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanmış ve 1986 yılından beri iç hukukun bir parçası haline gelmiştir. Sözleşmeyi onaylayan ülke sayısının 187'ye¹ ulaşmış olması uluslararası insan hakları belgeleri içinde CEDAW'ın onay sayısı itibariyle geniş kabul gören bir Sözleşme olduğunun da bir göstergesidir.

Sözleşme'de genel olarak, bütün alanlarda kadına karşı her türlü ayrımcılık yasaklanmakta, bu kapsamda kadının insan haklarına ilişkin evrensel ölçütler belirlenmekte ve bu amaçla devletlere addedilen yükümlülüklerden bahsedilmektedir. Buna göre kadınların hukuki, siyasal, ekonomik, kültürel ve daha pek çok alandaki haklarından hiçbir ayırım gözetilmeksizin faydalanmaları amacıyla öncelikle bu hakların tanınması, korunması ve devamında devletler ya da diğer

---

¹ 7.10.2013 tarihi itibariyle onaylayan ülke sayısı.

kişiler eliyle ihlali halinde gerekli kovuşturma ve cezalandırmanın yapılması konularında taraf devletler yükümlü tutulmaktadır (Acar ve Ertürk, 2011: 286).

Sözleşme'nin önsözünde, kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında BM Antlaşması, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve İnsan Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmelere atıf yapılmıştır. Devamında kadına karşı ayrımcılığın eşitlik ve insan onuruna saygı ilkelerini ihlal ettiği, kadınların erkeklerle eşit bir biçimde siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımının önünde ciddi bir engel olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan ayrımcılığın toplumun ve ailenin refah düzeyinin artmasına mani olduğu ve kadınların potansiyellerini tam olarak geliştirmelerini daha da güçleştirdiği ifade edilmiştir.

Sözleşme'de kadına karşı ayrımcılıkla mücadelede ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında temel alanlar yer almıştır. Buna göre evlilik ve aile içi ilişkileri gösteren özel alandan siyasi haklara kadar olan geniş bir yelpazede kadınların erkeklerle eşit biçimde temsiline ilişkin alınması gereken önlemler ve atılması gereken adımlar belirlenmiştir.

1 inci maddede “kadınlara karşı ayrımcılık” siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama olarak ifade edilmiştir. Nitekim Acar ve Ertürk'ün de belirttiği gibi CEDAW'da kadına yönelik ayrımcılığın kamusal veya özel alanda meydana geldiğine bakılmaksızın, hem yasalarda hem de uygulamada ortadan kaldırılması gerektiği hüküm altına alınırken, burada ayrımcılığın doğrudan, kasıtlı ya da amaç itibariyle yapılanların yanı sıra tam tersi bir şekilde dolaylı, kasıtsız ve sonuç itibariyle ayrımcılığa yol açan davranışların da ortadan kaldırılmasını içerdiği göz önüne alınmalıdır (Acar ve Ertürk, 2011:285). Bu çerçevede taraf devletlere, bahsedilen alanlarda kadınların temel hak ve özgürlüklerden erkeklerle eşit düzeyde faydalanmalarını sağlayacak yasal

düzenlemeler de dâhil olmak üzere gereken önlemleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Maddede sayılan alanların yanı sıra “diğer alanlardaki” ifadeyle maddenin genişletilmesi şiddetin bu bağlamda ele alınmasının da yolunu açmıştır.

2 nci maddede ise bahse konu yükümlülüğün yerine getirilmesinde kadınlara karşı ayrımcılığın herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşan yönelmesinin fark etmediği ayrıca ifade edilmiştir. Bu düzenleme özel alanda yoğun bir şekilde karşılaşılan ayrımcılık meselesine devletin müdahale yükümlülüğü getirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Sözleşme doğrudan toplumsal cinsiyet temelli şiddetten bahsedilmemiştir. Konu ancak CEDAW Komitesinin 19 No’lu Tavsiye Kararında toplumsal cinsiyet temelli şiddetin kadına yönelik ayrımcılığın bir sonucu olduğunun ifade edilmesiyle Sözleşme bağlamında göz önüne alınabilir olmuştur. Bu bakımdan CEDAW ile kadına yönelik şiddet ilişkisinin kurulabilmesi için Sözleşme’nin genel olarak incelenerek temel prensiplerinin anlaşılması ve devamında Sözleşme’nin 19 No’lu Tavsiye Kararı ile birlikte değerlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

1.1.3.2 CEDAW Ek İhtiyari Protokol (1999)

Ulusal düzeydeki yasal mekanizmaların CEDAW’ın uygulanmasında yetersiz oluşu ve zaman zaman Sözleşme hükümlerinin yorumlanması ihtiyacı göz önüne alınarak Sözleşme’nin etkinliğini artırmak üzere yeni bir prosedür oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Zira taraf devletlerin ülke raporları ve Komitenin Sözleşme hükümlerini yorumlamasıyla ortaya çıkan tavsiye kararları Sözleşme’nin uygulanırlığını ve etkinliğini sağlamada yetersiz kalmıştır (Sullivan, 2004). Bu ihtiyaç sonucunda, Viyana’da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda bir ihtiyari protokol hazırlanmasının gerekliliğinden bahsedilmiş, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ile bu görev CEDAW Komitesine verilmiştir. Bu amaçla oluşturulan çalışma grubunun gayretleriyle İhtiyari Protokol 1999 yılında Genel Kurul tarafından onaylanmış, 2000 yılında yürürlüğe girmiştir.

İhtiyari protokolün imzalanması CEDAW'a taraf devletlerin takdirinde olup, Protokol kapsamında alınan kararların bağlayıcı bir yönü bulunmamaktadır. Bu kararlarla devletlerin kendilerini bağlı hissetmesi, uluslararası toplum ile STK'ların baskısı ve bu arenada devletlerin gösterdiği hassasiyetle sınırlıdır.

İhtiyari protokol kapsamında öncelikle CEDAW'da tanınan hakların ihlali gerekçesiyle, bireysel veya bireyleri temsil eden gruplar tarafından başvuru yolu öngörülmüştür. İkinci olarak ise Komiteye taraf devletlerle ilgili araştırma, soruşturma ve öneride bulunma yetkisi tanınmıştır. Bireysel başvuru yolunun kullanılabilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmesi başta olmak üzere belli kriterler bulunmaktadır. Örneğin başka uluslararası süreçlerde incelenmiş veya incelenmekte olan veya Protokolün şikâyetinde bulunulan ülke tarafından onaylanmasından önce meydana gelen vakalar bakımından Komitenin incelemede bulunması mümkün değildir.

Diğer taraftan, CEDAW hükümlerinin ağır ve sistematik bir biçimde ihlal edildiği yönündeki bilgilerin Komiteye iletilmesi durumunda, Komite soruşturma başlatabilecek, ulaştığı sonuçları ilgili devlete iletmek suretiyle o devletten cevap bekleyebilecek ve gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı yönünde bilgi talep edebilecektir.

Bahsedilen her iki sürecin de kadına yönelik ayrımcılığın bir türü olan kadına yönelik şiddetin uluslararası platformda izlenebilirliği ve devletlerin özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği hususunda belirleyici ve genel geçer bir kriter olarak kabulü yönünden önem taşıdığı görülmektedir.

1.1.3.3 CEDAW Komitesi Tavsiye Kararları

CEDAW'ın 21 inci maddesinde Komitenin önerilerde ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilme yetkisinden bahsedilmektedir. Komite tarafından Tavsiye Kararları alınırken taraf devletlerden alınan rapor ve bilgiler incelenmekte ve somut

durumlar üzerinden olaylar değerlendirilerek Sözleşme'nin yorumlanmasında taraf devletlere yol gösterilmek suretiyle onlara fayda sağlanmaktadır.

Bu kapsamda Komite tarafından günümüze kadar 30 Tavsiye Kararı yayımlanmıştır.² Ancak söz konusu kararlardan kadına yönelik şiddet konusunda 12 ve 19 No'lu kararlar özellikle önem taşımaktadır.

1.1.3.3.1 12 No'lu Tavsiye Kararı (1989)

1989 yılında yayımlanan 12 No'lu Tavsiye Kararı'nda taraf devletlere öncelikle kadınları aile içinde, işyerinde veya toplumsal hayatın herhangi bir düzeyinde her türlü şiddetten korumak amacıyla hareket etmesi yükümlülüğü getirilmiştir.

Kararda yer alan bir diğer önemli husus ise devletlerin periyodik raporlarında şiddet konusunda alınan tedbirlere değinmesi gerekliliğinin belirtilmesidir. Buna göre raporda özellikle değinilmesi gereken noktalar 4 başlık altında toplanmıştır. Bunlar, kadınların günlük hayatta karşılaştıkları her türden şiddet vakasına karşı (cinsiyete dayalı şiddet, aile içi istismar, işyerinde cinsel taciz, vb.) kadınları korumaya yönelik yürürlükteki mevzuat; kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla alınan diğer tedbirler; saldırı veya istismar mağduru kadınlara yönelik mevcut destek hizmetleri ve kadınlara yönelik her türden şiddet vakasına ve şiddet mağduru kadınlara ilişkin istatistiki veriler olarak sayılmıştır.

1.1.3.3.2 19 No'lu Tavsiye Kararı (1992)

1992 yılında yayımlanan 19 No'lu Tavsiye Kararı'nda, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını

---

² 18.122013 tarihi itibarıyla karar sayısı.

ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimi olarak ifade edilmiştir. Böylelikle ayrımcılığın toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de içerdiği belirtilmiştir.

Tavsiye Kararı'nda bu şiddetin, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsadığı ifade edildiği gibi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına geldiği de hüküm altına alınmıştır. Bahse konu hak ve özgürlükler ise Kararda yaşam hakkı, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ve cezaya maruz kalmama hakkı, uluslararası ve ülke içi silahlı çatışma durumlarında insani normlara göre eşit korunma hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, hukukun korumasından eşit biçimde yararlanma hakkı, aile içinde eşitlik hakkı, elde edilmesi mümkün olan en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık hakkı ve adil ve elverişli koşullarda çalışma hakkı olarak sayılmıştır.

Öte yandan, Tavsiye Kararı'nda Sözleşme'nin bazı maddelerine ilişkin bir takım açıklamalar yapma gereği duyulmuştur. Buna göre kadınların erkeklere göre ikincil konumda olduğu veya kalıplaşmış rolleri olduğu fikrine dayalı geleneksel tutum ve davranışların aile içi şiddet ve istismar, zorla evlenme, çeyiz ölümleri, asit saldırıları ve kadın genital mutilasyonu gibi yaygın görülen şiddet veya zorlama uygulamalarının sürmesine neden olduğu ve bu türden önyargı ve uygulamaların, kadınların korunmasının veya kontrol edilmesinin bir türü biçiminde cinsiyete dayalı şiddetin mazur gösterilmesine yol açabildiğine değinilmiştir. Neticede, bu türden toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerinin temel sonuçlarının, kadınların ikincil konumlarının sürmesinde etkili olduğu, siyasete katılım oranlarının, eğitim, beceri ve iş imkânlarının düşük düzeylerde seyretmesine neden olduğu da ayrıca belirtilmiştir.

Diğer taraftan, Tavsiye Kararıyla vurgulanan bir diğer önemli nokta, aile içi şiddetin kadına yönelik şiddetin en sinsi ve yaygın biçimi olduğudur. Aile içinde

kadınların, geleneksel davranışlardan beslenen her türlü şiddete maruz kaldığı ve sosyo-ekonomik güçsüzlüğün kadınların bu sarmalı kırmalarının önünde büyük bir engel olduğu ve kadınların sağlığını risk altına soktuğu gibi, aile ve toplum yaşantısına eşit olarak katılma yetilerini de zayıflattığı hüküm altına alınmıştır.

Neticede, 19 No'lu Tavsiye Kararı Komitenin şiddet konusunda aldığı en önemli ve kapsamlı karardır. Kararla, kadına yönelik şiddet ile ayrımcılık arasında ilişki kurulması, şiddetin özel biçimlerine değinilmesi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde taraf devletlerin gereken özen yükümlülüğünü yerine getirmemenin neden olduğu zarardan sorumlu olacağı yönleri özellikle önem taşımaktadır.

1.1.3.4 Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (1993)

BM Genel Kurulu tarafından 1993 yılında yayınlanan Bildirge, özel olarak kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası standartlar belirleyen ilk belge olması bakımından önem taşımaktadır.

Bildirgenin önsözü eşitlik, güvenlik, özgürlük, bütün insanların bedensel bütünlüğü ve insanlık onuru konusundaki hakların ve prensiplerin kadınlara her yerde uygulanmasının acil bir gereklilik olduğu vurgusuyla başlamakta ve bu hakların korunmasında BM çatısı altında kabul gören temel insan hakları belgelerinin göz önünde tutulacağı vurgusuyla devam etmektedir.

Bildirge aynı zamanda CEDAW'ın etkili uygulanmasının sağlanması ve kadına yönelik şiddetin tasfiye edilmesine katkı sağlamak bakımından bir önlem olarak sunulmuştur. Bu amaçla kadına yönelik şiddetin açık ve kapsamlı bir tanımının yapılması ve kadınlara karşı her türlü şiddetin ortadan kaldırılması sağlamak için kullanılacak olan hakların açıkça düzenlenmesi gerekliliğine değinilmiştir.

Bir taraftan Bildirgede devletlere bizzat kendi organları eliyle ya da özel kişiler tarafından gerçekleştirilen kadına yönelik şiddeti ulusal mevzuatına uygun olarak önlemek, soruşturmak, cezalandırmak konusunda özen yükümlülüğü getirilmiş ve devletlere mağdurun zararını giderme konusunda sorumluluk yüklenmiş, diğer taraftan kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için yasal önlemler ve politikaların geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu noktada devletin öncelikle şiddetin ortaya çıkmasını engellemeden, meydana gelen şiddet olaylarının soruşturulması ve zararın tazminine kadar izlemesi gereken prosedürün detaylı bir şekilde ele alınmış olması şiddetle mücadelenin yöntemini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Öte yandan konu bir adım öteye taşınmış ve devletlerin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmak için herhangi bir geleneği veya dinsel düşünceyi ileri süremeyecekleri hüküm altına alınarak, ayrımcılığın dolayısıyla şiddetin kaynağı olan olumsuz değer yargılarının devlet eliyle yıkılması yönünde de önemli bir adım atılmıştır.

Bildirgeyle yüklenen sorumluluklar devletlerle sınırlı değildir. Buna ek olarak Birleşmiş Milletler organları ve uzman kuruluşlarının kendi yetki alanlarında, Bildirgede belirtilen hak ve ilkelerinin tanınması ve gerçekleştirilmesi için katkıda bulunacakları hüküm altına alınmıştır. Böylece her ne kadar Bildirgenin uluslararası bir sözleşme kadar hukuki bağlayıcılığı olmadığı düşünülse de, devletlerin yanı sıra dünyanın en geniş katılımlı uluslararası kuruluşu olan Birleşmiş Milletler'in bütün organlarıyla Bildirgenin arkasında durması, Bildirgeye ayrı ve özel bir anlam katmaktadır.

1.1.3.5 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995)

Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'na kadar geçen süreçte kadın hakları ve kadına yönelik şiddetle mücadelede belirli bir yol kat edilmiştir. Gerçekleştirilen bu son Konferans devlet temsilcilerinden kadın hakları savunucularına kadar en geniş katılımlı dünya kadın konferansı olmuş ve konferans

sonunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformuyla kadına yönelik şiddet konusunda önemli stratejik hedefler belirlenmiştir.

Pekin Deklarasyonu'nda kadın haklarının insan hakları olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Ayrıca devletler kadının güçlenmesi, ilerlemesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılması konularında yükümlü kılınmış, kadına ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti önleme ve tasfiye etme konusunda kararlılıklarını açıklamışlardır.

Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddet, eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanmasının önündeki engellerden biri olarak sayılmış, bu amaçla tedbir alınması gereken 12 kritik sorun alanından biri olarak ifade edilmiştir. Bu başlık altında hangi sosyolojik sınıf veya gelir düzeyinden geldiğine bakılmaksızın değişen oranlarda kadın ve kız çocuklarının fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddete maruz kaldıkları, bu durumla mücadelenin devletlerin sorumluluğunda olduğu ve bu amaçla devletler tarafından alınması gereken somut tedbirler açıkça belirtilmiştir.

Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddet konusunda saptanan üç stratejik hedef bulunmaktadır. Bunlardan ilki kadına yönelik şiddeti önlemek ve tasfiye etmek için bütünleşmiş önlemler almak; ikincisi kadına yönelik şiddetin neden, sonuç ve alınan önlemlerin etkinliğini incelemek ve son olarak kadın ticaretini önlemek ve fahişelik yoluyla buna maruz kalan kadınlara yardımcı olmak olarak ifade edilmiştir (Karinca, 2008: 43). Sayılan hedeflere ulaşmada devletlerin neler yapması gerektiği detaylı bir şekilde belirtilmiş ve yer yer bunların yerine getirilmesi için belirli tarihler öngörülmüştür.

Öte yandan devletler, ilgili kurum ve kuruluşlar ve STK'ların katkılarıyla en kısa zamanda konu hakkında uygulama hedefleri belirlemeye ve eylem planları hazırlamaya davet edilmiştir. Böylece şiddetle mücadelede hem devletler tarafından somut adımların atılması hem de bu mücadelenin katılımcı bir usulle yürütülmesi gerektiğine ilişkin bir yöntem belirlenmiştir.

1.1.3.6 Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (2000)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen özel oturum sonunda “Siyasi Bildirge” ve “Sonuç Belgesi” olmak üzere iki belge kabul edilmiştir. Bu belgelerle hükümetler Pekin ve Nairobi Konferansları sonunda yayınlanan sonuç bildirgelerine attıkları imzaları ve belirlenen 12 kritik alana ilişkin taahhütlerini yinelemiştir (Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, 2009: 36).

Sonuç belgesinde kadına yönelik şiddet konusunda pek çok önemli düzenlemeye yer verilmiştir. Bunlardan belki de en önemlilerinden biri kadına karşı şiddetin kapsamının genişletilerek “zorla evlilikler” ve “namus adına işlenen suçlar”ın bu kapsamda değerlendirilmesi olmuştur. Zira bu konu ilk defa bir uluslararası anlaşma metnine girmiş ve taraf devletler bu konuda önlemler almaya davet edilmiştir (Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, 2009: 39).

Diğer taraftan, aile içi şiddetin görünmez olmaya devam etmesinin şiddetle mücadeleyi güçleştirdiği, evlilik içi tecavüz, kız çocukların cinsel istismarı, kız çocukların genital mutilasyonu, başlık parasına bağlı ölümler, kadınlara kezzap gibi yakıcı maddelerle yapılan saldırılar bu kapsamda değerlendirilmiştir. Öte yandan kadına yönelik ırkçı şiddet ve kadın ve kız çocuklarının ticaretinin artması mücadele edilmesi gereken diğer önemli başlıklar olarak sayılmıştır.

Geleneksel uygulamalara dayanan sorun alanlarıyla mücadelede devletlere yasa, politika ve eğitim programları gibi önlemler geliştirmek, uygulamak ve toplumsal bilinci yükseltmek gibi bazı sorumluluklar yüklenmiştir (Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, 2009: 42).

1.1.3.7 BM Genel Kurulu'nun 52/86 Sayılı "Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Alanında Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Önlemler" Başlıklı İlke Kararı (1998)

İlke kararında genel olarak devletler, kadınların ceza adaleti sistemi tarafından adil muamele görmelerinin sağlanması ve suç önleme ve ceza adaleti alanlarında geliştirilecek ve uygulanacak bütün politika ve programlara kadınlara yönelik şiddetin tasfiyesine katkıda bulunabilecek biçimde toplumsal cinsiyet bakış açısının dâhil edilmesi konularında sorumlu kılınmıştır.

Öte yandan İlke Kararı ekinde yer alan Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesi İçin Suç Önleme ve Ceza Adaleti Alanında Model Stratejiler ve Uygulamaya Yönelik Tedbirler Belgesi, hükûmetler tarafından ceza adaleti sistemi dâhilinde kadına yönelik şiddetin farklı tezahürleriyle mücadelede kullanılacak yol gösterici bir model olarak kabul ve tasdik edilmiştir. Söz konusu belge, kadınlar ve erkekler arasında hukuki ve fiili eşitliği sağlamayı hedeflemekte olup, kadınların adalete erişimde yaşadıkları her türlü eşitsizlik ve ayrımcılık türünü, bilhassa şiddet hareketlerini önlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca belgede şiddetle mücadelede ceza hukuku, polise düşen sorumluluklar, mağdura sunulacak yardım ve destek hizmetleri, sağlık ve sosyal hizmet alanında öngörülen düzenlemeler, koruma tedbirlerinin geliştirilmesi ve uygulanması, şiddet hakkında araştırma ve değerlendirme faaliyetleri yapılması, uluslararası işbirliği ve izleme faaliyetlerinin geliştirilmesi başlıkları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.1.3.8 BM Genel Kurulu'nun 57/179 Sayılı "Namus Adına Kadınlara Karşı İşlenen Suçların Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Çalışma" Başlıklı Kararı (2002)

Kararla kadınlara karşı işlenen suçların bir insan hakları sorunu olduğu, devletlerin bunun önlenmesi, kovuşturulması, cezalandırılması konularında özen

yükümlülüğü bulunduğu ve devletlerin mağdura koruma sağlama yükümlülüğü olduğu hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca kadına karşı her türlü şiddetin ortadan kaldırılmasının yanı sıra, özelde namus adına işlenen suçların ortadan kaldırılması için iç hukuk düzenlemelerinin etkinleştirilmesi ve eğitsel, sosyal ve ulusal çapta gereken tedbirlerin alınmasını kapsayan faaliyet ve girişimlerde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir.

1.1.3.9 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 58/147 Sayılı “Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması” Başlıklı İlke Kararı (2003)

İlke Kararında “kadına yönelik aile içi şiddet” in kadına yönelik şiddetin en yaygın fakat en görünmez biçimi olduğu belirtilmiştir. Konunun ayrıca toplumsal bir sorun olduğu vurgulanarak, bu zamana kadar çeşitli defalar ifade edilen ve aile içi şiddeti mahrem alandan çıkararak görünür kılmaya yönelik anlayış bu belgeyle de yinelenmiştir.

Belgede aile içi şiddetin engellenmesi ve şiddete maruz kalanların korunması konusunda devletlerin önlemler alması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda aile içi şiddete maruz kalanların yasal haklarını korumalarında, tedavi ve destek almalarında gerekli yardımın sağlanması ve mağdurlar için başvuru merkezleri ve güvenli sığınakların kurulmasını kapsayan çalışmalar yürütülmesi öngörülmüştür (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], 2008: 28).

1.1.3.10 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılması Çabalarının Yoğunlaştırılması Konulu 61/143 Sayılı Genel Kurul Kararı (2006)

Karar, devletlerin kadınların ve kız çocuklarının tüm insan hakları ve temel özgürlüklerini koruma ve destekleme; kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önleme, soruşturma ve cezalandırma konusunda gereken özeni gösterme; mağdurlara koruma sağlama gibi tüm uluslararası yükümlülüklerinin ve bunları yerine getirmemenin kadınların ve kız çocuklarının insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal etme, onlara zarar verme veya etkisiz kılma anlamına geleceği yönündeki kabuller bir kez daha vurgulanmıştır (İnsan Hakları Ortak Platformu [İHOP], bt.).

1.1.3.11 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Kadına Yönelik Her Türlü Şiddetle Mücadelenin Yoğunlaştırılması Konulu 63/155 Sayılı İlke Kararı (2008)

Karar, Birleşmiş Milletler tarafından kadına yönelik şiddet konusunda daha önce yapılan çalışmaları yinelemektedir. Ayrıca devletleri araştırma, soruşturma ve tüm faillerin cezalandırılmasıyla, kadınların yasalar tarafından eşit şekilde korunmasını ve adalete eşit erişimini sağlayarak, halkın denetimini canlı tutarak ve kadına yönelik şiddeti hoş gören, meşrulaştıran veya teşvik eden tutumları önleyerek kadına yönelik şiddetin cezasız kalmasının sona erdirilmesi için zorlamaktadır.

Buna ek olarak, devletleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadının güçlendirilmesinin başarılması ve diğer alanların yanı sıra mevzuatta, önlemede, Kanun'un infazında, mağdurlara yardım ve rehabilitasyonda, kadınlara yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılmasını amaçlayan ulusal stratejilerin ve daha sistematik, kapsamlı, çok sektörlü ve sürdürülebilir bir yaklaşımın geliştirilmesine devam etmeye de zorlamaktadır.

1.2 Bölgesel İnsan Hakları Sistemleri İçinde Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Yasal Enstrümanlar

1.2.1 Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması İnter Amerikan Sözleşmesi (Belém do Pará-1994)

Amerikan Devletleri Örgütü üyesi olan 35 ülkeden 32'si³ tarafından onaylanan Sözleşme yalnızca cinsiyete dayalı şiddete odaklanan ve ev içi şiddeti yasaklayan ilk bölgesel insan hakları sözleşmesi olması bakımından önem taşımaktadır. Sözleşme ev içi şiddetle yüzleşmek ve bunu bir insan hakları ihlali olarak tanımlamak üzere özellikle iş hayatında aktif olan Latin Amerikalı kadınların maruz kaldıkları durumlara da ışık tutmaktadır.

Sözleşme'de kamusal veya özel alanda gerçekleşmesine bakılmaksızın bütün kadınların şiddetten arınmış bir ortamda yaşama haklarından bahsedilmektedir. Bu hak kadınların her türlü ayrımcılıktan korunmalarının yanı sıra erkeklerin daha üstün olduğu ve kadınların onlara itaat etmeleri gerektiği anlayışına dayalı klişeleşmiş sosyal ve kültürel uygulamaların öğretilmemesi ve bunlara değer verilmemesi hakkını da içermektedir.

Sözleşme, bahsedilen hakların sağlanması için taraf devletlere bir takım yükümlülükler getirmektedir. Bu kapsamda taraf devletler, kadınlara karşı şiddet içeren herhangi bir eylem ya da uygulamadan kaçınmaları, bu amaçla önleme, soruşturma ve uygulamaya ilişkin gereken yasal ve diğer önlemleri almaya davet edilmiştir.

---

³ Ağustos 2012 itibariyle onaylayan ülke sayısı.

1.2.2 Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na Ek Afrika'da Kadın Hakları Protokolü (2003)

Afrika Birliği tarafından kabul edilen Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nın Ek Protokolünde kadına yönelik şiddete yer verilmekte ve hukuk reformuyla bağlantılı yükümlülüklerle değinilmektedir.

Bu kapsamda Protokol, taraf devletlere kadın yönelik her türlü şiddeti yasaklayan düzenlemeler getirilmesi ve bu yasaların uygulanması, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılması için yasal, idari, sosyal ve ekonomik önlemler alınması, zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması, her iki tarafın da özgür ve tam rızası olmadan evliliğin gerçekleştirilemeyeceği konusunda yasal tedbirlerin alınması hususlarında yükümlülükler getirmiştir.

1.3 Avrupa Konseyi Bünyesinde Kabul Edilen Belgeler

1.3.1 Bakanlar Komitesi'nin Aile İçinde Şiddet konulu ve No. R (85) 4 sayılı Tavsiye Kararı ile Aile İçi Şiddete İlişkin Sosyal Önlemler konulu No. R (90) 2 sayılı Tavsiye Kararı (1985, 1990)

Avrupa Konseyi tarafından kadına yönelik şiddetin kadının insan hakları bağlamında ele alınmasına kadar geçen sürede Konseyin karar organı olan Bakanlar Komitesi tarafından aile içi şiddet konusunda iki önemli karar verilmiştir.

Bahsedilen her iki karar da aile içinde gerçekleşen şiddetin, hem kadınların hem de çocukların gelişmesine, dolayısıyla toplumun temeli olarak tarif edilen ailenin ve aile bireylerinin güvenliğine zarar verdiği belirtilerek bunların korunması için üye devletlerce gerekli tedbirlerin alınması tavsiyesini içermektedir (Uygur vd., 2007).

1985 tarihli Kararın önsözünde aile bireylerinin şiddete karşı korunması, ailenin korunmasının bir parçası olarak ifade edilmiştir. Karar ile Bakanlar Komitesi taraf devletlere aile içi şiddetten sorumlu kamu kurumlarının geliştirilmesi için gereken önlemleri almayı tavsiye etmektedir. Ayrıca devletlere konu hakkında toplumsal farkındalık yaratılması ve aile içi şiddet mağdurlarına yardım hizmetleri sunan personelin eğitilmesi konularında da sorumluluk yüklenmektedir.

Kararda kişiler arasında veya aile ilişkilerinde çatışmaya neden olacak durumların erken tespiti, aile içi şiddet mağdurlarına yardım eden dernek ve vakıf gibi kuruluşların çalışmalarının desteklenmesi, aile içi şiddetle mücadele edilmesinde öncelikle koruma tedbirlerinin göz önüne alınması ve cezai önlemlere başvurulmasının son çare olarak düşünülmesi gerektiği gibi hususlar da vurgulanmıştır.

Öte yandan Kararda yer verilen bir diğer önemli nokta aile içi şiddet vakalarında dava açılmasının koşulu olarak mağdurun talebi veya kamu yararı şartının aranmasıdır.

R (90) 2 sayılı Tavsiye Kararına bakıldığında aile içi şiddet konusunda genel olarak alınacak önlemlerin yanı sıra ayrı bir başlık altında kadınlara yönelik alınacak tedbirlere yer verilmiştir. Buna göre aile içi şiddet mağduru kadınlara gerektiğinde mali desteği de kapsayan kapsamlı ve koordineli yardımların yapılması, yasal olanaklar varsa şiddet uygulayan eşin evden uzaklaştırılarak şiddet mağduru ve çocukların ortak konutta kalmasının sağlanması, mağdura kısa sürede yardım sağlamak üzere sığınma evi hizmetlerinin sunulması, bu hizmetlerden yararlanan kadınların eşlerine dönmek isteyip istememek konusunda kendi kararlarını verebilmeleri ve kadınların bu şekilde korunmasında izole edilmemelerine yönelik çalışmalar yürütülmesi gibi bazı önemli noktalara değinilmiştir.

1.3.2 Demokratik Bir Avrupa’da Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikaları Konulu Deklarasyon (1993)

Kadın Erkek Eşitliği Üzerine Üçüncü Bakanlar Konferansı “Toplumda Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Stratejiler: Medyada ve Diğer Araçlarla” konusunda 1993 yılında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda alt başlıklar olarak kadına yönelik şiddette medyanın rolü ve kadına yönelik şiddet konusunda alınacak yasal ve idari tedbirler ele alınmıştır.

Konferans sonunda kabul edilen Deklarasyon’da kadına yönelik şiddetin yaşam, güvenlik, özgürlük, mağdurun onuru ve bütünlüğü gibi pek çok açıdan çeşitli ihlallere neden olduğu, dolayısıyla hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumun işleyişi için engel oluşturduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle sorunla mücadelede bir eylem planı geliştirilmesi öngörülmüş, söz konusu eylem planında yer alması önerilen konular ana başlıkları ile belirtilmiştir. Buna göre oluşturulması istenilen Eylem Planında yer verilmesi istenilen unsurlar, her yönüyle şiddete ilişkin güncel istatistik ve veri toplanması amacıyla araştırma ve değerlendirme; yasama, yargı ve polis yönleriyle atılması gereken adımlar; şiddetin önlenmesi ve eğitim ile mağdurlara sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan yardım sunulması başlıkları altında toplanmıştır.

1.3.3 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararı

2002 yılında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen tavsiye kararı ile kadınlara yönelik şiddetin kadın ve erkek arasındaki dengesiz güç ilişkisinin bir sonucu olduğu ve kadınlara karşı ayrımcılığa yol açtığı belirtilmiştir.

Kararda kadına yönelik şiddetle mücadelede birçok önleme yer verilmiştir. Bu kapsamda öncelikle devletlerin kendi mevzuat ve politikalarını gözden geçirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Öte yandan devletlerin kadına yönelik şiddet

eylemlerini önlemek, devlet ya da özel kişiler tarafından uygulandığına bakılmaksızın kadına yönelik şiddet eylemlerini soruşturmak, cezalandırmak ve mağdurlara koruma sağlamak için gerekli özeni göstermelerinin bir zorunluluk olduğu ifade edilmiştir. Kararda kadına yönelik şiddet hakkında toplumsal farkındalık yaratılması, konu hakkında çalışan meslek gruplarına yönelik meslek içi eğitim verilmesi, erken evliliklerin önlenmesi ve medya desteğinin alınması yönünde düzenlemelere yer verilmiştir.

Belgenin uygulanmasının izlenmesi kadına yönelik şiddetle mücadelede eksiklerin ve gelişmelerin tespiti bakımından önemlidir. İzleme dönemlerinin değerlendirilmesi ile yasal düzenlemeler, soruşturma ve kovuşturma evreleri konularında önemli gelişmeler kaydedildiği gözlemlenirken, mağdura yönelik hizmetler konusunda daha yavaş ilerlendiği gözlemlenmiştir (CoE, 2011).

Karar bütün olarak incelendiğinde kabul edildiği zamana kadar kadına yönelik şiddet hakkındaki pek çok belgede yer alan hükümleri yinelediği ve daha sonra imzalanacak olan İstanbul Sözleşmesi'ne önemli bir referans olduğu değerlendirilmektedir. Zira metin Avrupa'da ilk kez kadınlara karşı şiddetin önlenmesi ve kadınların korunması bakımından Avrupa Konseyi üyesi devletlere kapsamlı bir strateji önermektedir (CoE, 2011).

1.3.4 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin R 1512 (2006) sayılı Kararı

28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilen Kararda öncelikle şiddetin önlenmesi, mağdurun korunması, yargıçların bu konuda eğitimi için yapılması gereken programlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir (Moroğlu, 2012: 365).

Buna ek olarak Kararda ev içi şiddet konusunda daha fazla tehdit altında olan göçmen, hamile, engelli, alkol ya da uyuşturucu sorunu olan kadınlara özellikle dikkat çekilmiş, medya desteği teşvik edilmiş, Konsey üyesi ülkelerin deneyim

paylaşımı ve teknik destek konusunda işbirliğinin geliştirilmesi hususlarına da ayrıca yer verilmiştir.

1.3.5 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 'Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Bir Avrupa Konseyi Sözleşmesine Doğru' konulu 1635 (2008) sayılı İlke Kararı

İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlık sürecinde alınan bu İlke Kararı ile Parlamenterler Meclisinin insan hakları konusundaki bekçi rolünün kadına yönelik şiddet konusunda da öncülük yapılarak geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu amaçla Parlamenterler Meclisi tarafından ulusal parlamentoların harekete geçmeleri teşvik edilmiş, devletler kadına yönelik şiddet konusundaki yasal mevzuatlarını güçlendirmeye ve Meclis tarafından alınan 1582 (2007) sayılı Kararın 6.6. bendinde belirlenen minimum standartları sağlanmaya davet edilmiştir.

Ayrıca, kadına karşı şiddetin en sert ve yaygın biçimlerinin ele alınacağı Avrupa Konseyi'nin bu konudaki temel Sözleşmesi'nin hazırlanmasının desteklenmesi hususuna da yer verilerek İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlık sürecinde üye devletlerin desteği aranmıştır.

Son olarak, Kararda belirtilen diğer önemli noktalar ülkesini temsil etmek üzere belirlenecek bir parlamenterin konu hakkında ülkesinde yürütülen yasal çalışmaları düzenli olarak Parlamenterler Meclisine raporlaması, kadına yönelik şiddetle mücadelede farkındalık artırmak üzere erkek katılımı ve kuruluşlar arası işbirliğinin vurgulanması ve STK'ların desteklenmesi konuları vurgulanmıştır.

1.4 İstanbul Sözleşmesi'nin Hazırlık Süreci

4 Kasım 1950'de Roma'da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) imzalanması ile insan hakları hukuku alanında önemli bir adım atılmıştır. Avrupa

Konseyi'nin insan haklarını güvence altına almak için attığı bu anlamlı adım tüm dünyada mücadele edilen ciddi bir sorun alanı ve bir insan hakları ihlali olarak kadına yönelik şiddete ilişkin davaların zamanla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde yürütülmesinin bir aracı olacaktır.

İstanbul Sözleşmesine uzanan süreçte Avrupa Konseyi bünyesinde bulunan Kadın Erkek Eşitliği Yönlendirme Komitesi'nin şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele konularında yürüttüğü çalışmaların önemi büyüktür. Bu çalışmalar kapsamında ulusal yönetimler bakımından ilk kapsamlı politika çerçevesi olan Kadınlara Karşı Şiddetle Mücadele Eylem Planı geliştirilmiştir (CoE, 2011). Ayrıca Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararı ise üye ülkeler için şiddetle mücadelede önemli bir dayanak olmuştur.

2005 yılında devlet ve hükûmet başkanlarının bir araya geldiği üçüncü zirve toplantısında kabul edilen Eylem Planı ile ulusal düzeyde ilerlemeleri değerlendirmek ve Avrupa düzeyindeki gelişmeleri değerlendirerek öneriler hazırlamak üzere Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Görev Gücü kurulması ve kadına yönelik şiddetle mücadelede bir kampanya yürütülmesi kararları alınmıştır. Bu kampanyanın yürütülmesinde Planda öngörülen ve 2006 yılında oluşturulan Avrupa Konseyi Ev içi Şiddet Dâhil Kadınlara Karşı Şiddetle Mücadele Görev Gücü rol almıştır. Başlatılan kampanya 2006-2008 yılları arasında sürdürülmüş olup, hükûmetler arası, parlamenter ve yerel olmak üzere üç düzeyde yürütülmüştür. Kampanyanın temel amaçları üye devletlerin kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali olduğu konusunda farkındalık yaratmak, kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılmasında somut sonuçlar sunmak için yeterli kaynak sağlayarak siyasi irade göstermek ve bu mücadelede Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararının ve düzenli izleme süreçlerinin uygulanması için yasalar ve eylem planları yoluyla etkin önlemlerin alınmasının sağlanması hususlarında harekete geçmeye davet edilmeleridir. Kampanyanın hedefleri ise hukuk ve politika alanlarında önlemler, mağdurların desteklenmesi ve korunması, veri toplama ve farkındalık yaratma olarak özetlenebilmektedir (CoE, bt.).

Diğer taraftan kampanyanın devamı sırasında Avrupa Adalet Bakanlarının 27'nci Konferansı 2006 yılında Erivan'da gerçekleştirilmiş olup, partnere karşı şiddetle ilgili hukuksal bir belgeye olan ihtiyaç vurgulanmış, kadına karşı şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere çeşitli ayrımcı önyargılardan kaynaklandığı ifade edilmiştir. Avrupa Adalet Bakanlarının 27 nci toplantısında ifade edilen gereklilik Kampanyanın kapanış toplantısında kadına yönelik şiddetle mücadele için bağlayıcı bir Avrupa Sözleşmesi yapılmasına ihtiyaç duyulduğunun ifade edilmesi ve final raporunda bu hususa açıkça yer verilmesi suretiyle yinelenmiştir (CoE, 2006).

Ekim 2008'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Avrupa Konseyi Kadınlara Karşı Şiddetle (Ev İçi Şiddet Dâhil) Mücadele Sözleşmesi yapılmasına, Aralık 2008'de yapılan Avrupa Konseyi Bakan Yardımcılarının 1044 üncü toplantısında ise Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele İçin Geçici Komite (CAHVIO) kurulmasına karar verilmiştir (Adalet Bakanlığı, bt.). Söz konusu toplantıda hukuki bağlayıcılığı olan bir ya da daha fazla belge hazırlamak konusunda sorumluluğu olan CAHVIO'nun görev tanımı açıkça belirtilmiştir. Buna göre Komiteye;

- Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararında belirtilen kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet türlerinin göz önünde tutulması,
- Mağdurların ve tanıklarının korunması ve onlara yardım edilmesi amacıyla etkili önleme, müdahale, soruşturma, kovuşturma ve uluslararası işbirliğini de içeren kapsamlı bir çerçeve tasarlanması,
- Oluşturulan belge hükümlerine taraf devletlerin uyumunu temin etmek üzere bir izleme mekanizması kurulması,
- Her türlü şiddetle mücadelede kullanılan yasal araçlar başta olmak üzere insan hakları, toplumsal cinsiyet, ceza hukuku ve adli işbirliği konularında Avrupa Konseyi'nin ilgili standartlarının dikkate alınması,

- CEDAW başta olmak üzere şiddetle ilgili evrensel ve bölgesel tüm yasal araçların göz önüne alınması,
- Bakanlar Komitesi'nin gerektiğinde bu hususlarda bir karar verebilmesi için 30 Haziran 2009 tarihine kadar önerilen belgenin (belgelerin) konuları ve içeriği, işleyiş yöntemleri ve çalışma takvimi konusunda bir ara rapor sunulması

hususlarında sorumluluk verilmiştir (CoE, 2008).

Sunulan ara raporda yapılan önerilerin kabulüyle CAHVIO tarafından 2009 yılı sonunda Sözleşme'ye ilişkin görüşmelere başlanmış, bu kapsamda altı toplantı gerçekleştirilmiş ve 2010 yılı sonunda taslak metin Parlamenterler Meclisinin görüşüne sunulmak üzere Bakanlar Komitesine iletilmiştir. Meclis görüşünü 11 Mart 2011'de açıklamıştır (CoE, 2011:3). Taslak 7 Nisan 2011 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiş ve devamında imzaya açılmıştır.

Sözleşmeyi ilk imzalayan ve meclisinde ilk onaylayan ülke Türkiye'dir. Sözleşme'nin 75 inci maddesine göre, yürürlüğe girmesi için Sözleşmeyi imzalayan en az 8'i Avrupa Konseyi üyesi olmak üzere 10 ülkenin onaylaması koşulu bulunmaktadır. Bu sayı bugün itibariyle sekize ulaşmıştır.⁴

---

⁴ 30.11.2013 itibariyle.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE İÇ HUKUK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2.1 İstanbul Sözleşmesine Genel Bakış

İstanbul Sözleşmesi, Avrupa’da kadına yönelik şiddet konusunu insan hakları bağlamında ele alan, bağlayıcılığı ve yaptırım gücü olan ilk sözleşmedir (Acar ve Ertürk, 2011: 292). Sözleşme’nin hazırlanmasında kadının insan hakları konusunda daha önceden yapılan düzenlemeler ve AİHM içtihatları göz önüne alınmıştır.

Sözleşme’nin amaçları; kadına yönelik her türlü şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak, ortadan kaldırmak, şiddet mağdurlarının korunması amacıyla politika ve tedbirler geliştirmek, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla kadın erkek eşitliğini yaygınlaştırmak, bu alanda uluslararası işbirliğini geliştirmek ve kuruluşların kolluk birimleriyle etkili işbirliği yapmalarını desteklemek olarak ifade edilmiştir. Ayrıca, söz konusu amaçların gerçekleştirilmesi için bağımsız uluslararası özel bir izleme mekanizması öngörülerek Sözleşme’nin etkili bir şekilde uygulanması hedeflenmiştir.

Sözleşme’nin “Amaç” maddesi şiddetle mücadelede özellikle kadınların korunması, bu amaçla kadına yönelik ayrımcılığın tasfiye edilmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına değinen yönü ile aslen Sözleşme’nin özünü de ortaya koyan bir nitelik arz etmektedir. Zira bu bakış açısı Sözleşme’nin “Giriş” bölümünden de anlaşıldığı üzere kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihsel olarak eşitsiz gelişen güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğu kabulü ile örtüşmektedir. Böylelikle kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği arasındaki yapısal bağ vurgulanmaktadır.

Öte yandan Sözleşme’de kadınların “her türlü şiddet” ten korunmasından bahsederken, bir yandan uluslararası belgelerde de genel kabul görmüş fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik şiddet türlerine atıf yapılırken; diğer taraftan özel veya kamusal alanda meydana gelmesine bakılmaksızın zorla evlilikler, kadın genital mutilasyonu, zorla düşük yaptırma ve zorla kısırlaştırma gibi şiddetin farklı görünümelerini içeren fiiller Sözleşme kapsamında suç olarak açıkça tanımlanmıştır.

Sözleşme’nin koruma çatısı altında temel amacıyla uyumlu bir şekilde öncelikli olarak kadınlar vardır. Sözleşme kapsamında yaş, ırk, sosyal köken gibi ayrımlar gözetilmeksizin tüm kadınlar korunmakla birlikte, şiddet görme ihtimali daha yüksek olan bazı kırılgan gruplara özel önem verilmesi gerekliliği de vurgulanmış; Sözleşme’nin cinsiyetine bakılmaksızın diğer ev içi şiddet mağdurlarını da kapsayacak şekilde uygulanabileceği hususunda taraf devletler teşvik edilmiştir. Öte yandan silahlı çatışma durumlarında da Sözleşme’nin uygulanacağı yönündeki düzenleme uluslararası insani hukuk ve uluslararası ceza hukuku ile uyumlu bir hale getirilmiştir (CoE, 2011).

Sözleşme’de “ev içi şiddet” ve “toplumsal cinsiyet” tanımlarının yapılmış olması ayrıca önem taşımaktadır. Bunlardan ilkinin tanımlanması aralarında aile bağı olması aranmaksızın herhangi bir yerleşik birimin üyeleri arasında meydana gelen şiddet eylemlerini kapsamaması ve -öncelikli olarak ev içi şiddetin mağdurlarının kadınlar olduğu kabul edilerek- her iki cinsiyeti de hatta kuşaklar arası meydana gelen eylemleri de kapsayan bir çerçeve çizmesi bakımından önemlidir. Ancak burada “ev içi” tabiri ortak bir mekân olarak düşünülmemelidir. Tanımda amaçlanan mağdur ile şiddet uygulayanın aynı mekânı paylaşması değil; aralarında bir ilişki kalmamış olsa dahi şiddetten korunmalarını sağlayacak bir kapsam belirlemektir (CoE, 2011).

İkincisinin tanımlanması ise ilk defa bir uluslararası Sözleşme’de “toplumsal cinsiyet” tanımına yer verilmesi ve toplum tarafından kadın ve erkeğe uygun görülen davranış biçimlerinin kadına yönelik şiddetin toplumda kabul görmesi sonucuna yol açan bir yönü olduğunu göstermesi itibariyle önem taşımaktadır.

Sözleşme ile getirilen bir diğer önemli düzenleme kuşkusuz devletlerin özen yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük ile devletler kadına yönelik şiddet eylemlerini, bu eylemler ister devlet ister özel şahıslar tarafından gerçekleştirilmiş olsun, önlemek, soruşturmak ve ulusal mevzuata göre cezalandırmak için gerekli özeni göstermeye davet edilmektedir. Kadına yönelik şiddet konusundaki AİHM içtihatlarında da kendine yer bulan “özen yükümlülüğü” devletlerin kişileri diğer kişiler eliyle gerçekleştirilen şiddet eylemlerinden de koruma yönündeki yükümlülüğü ile açıklanmaktadır.

Diğer taraftan Sözleşme ile konuya ilişkin yasalarda ve hizmet sunumunda geliştirilmesi gereken standartlar belirlenmiş, taraf devletlere şiddet olgusuyla mücadelede kanıtlara dayalı politikalar geliştirilmesinin bir aracı olarak veri toplama ve Sözleşme'nin etkinliğini izlemek amacıyla konu hakkında yapılan araştırmaları destekleme yükümlülükleri getirilmiştir.

Sözleşme'nin arka planı ve genel olarak özellikleri anlatılmaya çalışılırken pek çok açıdan “ilk” ve “önemli” kılan niteliklerinden bahsedilmiştir. Bununla birlikte hem toparlayıcı bir özet yapmak hem de Sözleşme'nin benimsediği yaklaşımın hukuken bağlayıcı bir metinde ilk defa yer aldığını vurgulamak adına son bir noktaya değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu önemli nokta, Sözleşme'nin, kadına yönelik şiddetin önlenmesi (**p**revention), mağdurun korunması (**p**rotection), şiddet uygulayanın cezalandırılması (**p**rosecution) ve konuya ilişkin bütüncül devlet politikalarının geliştirilmesi (**p**olicy) başlıklarından oluşan 4 P yaklaşımı ile hazırlanmış olmasıdır. Zira Sözleşme şiddetin çok yönlü ve bütüncül bir yaklaşımla üstesinden gelinebileceğine dair önemli ve bağlayıcı bir kaynaktır. Bu bakımdan devam eden başlıkta Sözleşme bu yaklaşımla incelendikten sonra iç hukuk bakımından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.2 Sözleşme'nin 4P İlkesi Bakımından İncelenmesi

2.2.1 Önleme İlkesi

Kadına yönelik şiddetle mücadelede atılması gereken ilk adım şüphesiz öncelikle kadına karşı şiddetin önlenmesidir. Bu amaçla üye devletlerin etkin önlemler almalarının usulü de Sözleşme kapsamında belirlenmiştir. Bunun için bazı köklü değişiklikler yapılması ve öncelikle toplumsal cinsiyet kalıplarının aşılacak farkındalık yaratılmasına öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu aşamada yerel ve bölgesel aktörlere önemli sorumluluklar düşmektedir (CoE, 2011). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, farkındalık artırma, topluma yönelik eğitici çalışmalar, profesyonellerin eğitimi gibi başlıklar Sözleşme çerçevesinde öngörülen önlemeye yönelik diğer tedbirlerdendir.

Kadın erkek eşitliğinin sadece hukuken değil aynı zamanda fiilen hayata geçirilmesi kadına yönelik şiddetin önlenmesinde kilit öneme sahiptir. Bahsedilen eşitliğin gerçekleştirilmesinde kadına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılarak gerçek anlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için genel olarak her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile ataerkil tutumlar aşılmalıdır. Bilindiği üzere CEDAW'da da bu önyargı ve geleneklerin tasfiye edilmesi taraf devletlere yüklenen önemli sorumluluklardan olup, CEDAW'ı takip eden pek çok belgede özellikle AK Bakanlar Komitesi'nin Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararı'nda da bu husus önemle vurgulanmıştır.

Sözleşme'nin 12 nci maddesinde toplumsal cinsiyet kalıpları ve cinsiyet temelli geleneklerin değiştirilmesi konusunda zihniyet dönüşümünü sağlayacak önlemlerin alınması genel bir yükümlülük olarak belirtilmiş, konuya ilişkin özel önlemler devletlerin takdirine bırakılmıştır (CoE, 2011).

2010 yılında AK'nin 7. Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu Bakanlar Konferansında benimsenen Eylem Planı ve Kararla toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesine ilişkin tavsiyelere yer verilmiştir. Buna göre şu hususlarda çalışmalar yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir:

- Yasama alanında gereken önlemlerin alınması.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve yasal eşitlikle birlikte fiili eşitliği de sağlamak üzere önlemler alınması ve politikalar geliştirilmesi.
- Siyaset ve karar alma mekanizmalarına kadınlarının katılımının erkeklerle dengeli olmasının sağlanması.
- Aile ve özel hayat ile iş yaşamının uyumlaştırılması.
- Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele.
- Kırılgan gruplarda yer alan kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılıkla mücadele.
- Özellikle medya ve eğitim alanlarında kalıplaşmış cinsiyet rolleriyle mücadele.

Söz konusu tavsiyeler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda bir yol haritası çizmektedir. Bu yol haritasında eşitliğin hayata geçirilmesinin en önemli araçlarından biri yasalarda alınması gereken önlemler olarak ifade edilmektedir. Kararda karşılığını bulan bir diğer önemli nokta kadının güçlendirilmesidir. Buna ek olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin oluştuğu ve pekiştirildiği alanlarda mücadele edilmesi, tüm bu çabalarda kırılgan gruplarda yer alan kadın ve kız çocukları için ayrımcılığın daha ciddi bir tehdit oluşturduğu göz önüne alınarak bu kişiler için özel önlemler düşünülmesi ve bunun için mücadele verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesinde farkındalık artırmaya yönelik geliştirilmesi ve yürütülmesi öngörülen çalışmalar, konuya toplumun dikkatini çekmek ve şiddetin önlenememesi durumunda hem mağdurlar hem de toplum üzerinde yaratacağı etki konusunda bilinçlendirmeyi de kapsamaktadır.

Burada şiddetin bir özel alan sorunu olarak görülmeyip toplumun tamamını ilgilendiren bir problem olarak uzun vadede çözülmesi gereken ve buna yol açan düşünce, tutum ve önyargıları değiştirmeyi amaçlayan çalışmalar yürütülmesi önem taşımaktadır. Bu aşamada devletlerin alanda çalışan kadın STK'ları ve ulusal insan hakları kuruluşları ile işbirliği yapması özendirilmektedir. Böylece bu kuruluşlarının farklı deneyimlerinden faydalanılabilecek ve onlar vasıtasıyla geniş kitlelere ulaşabilecektir. Ayrıca şiddeti önlemeye yönelik tedbirlere ilişkin bilgilerin ki bunlar Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığı'nda el ilanlarının, afişlerin veya çevrimiçi bilgilerin; yardım hatları, sığınma evleri gibi yerel, bölgesel veya ulusal ölçeklerdeki imkânların adresleri olarak örneklendirilmiş olup, yaygın bir şekilde tanıtılması ve duyurulması madde kapsamında hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan Sözleşme'de belirlenen şiddeti önlemeye yönelik bir diğer önemli husus eğitimidir. Bahsedilen eğitim toplumun tümünü hedef alan, toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsenmesi ve kişisel ilişkilerde saygı, şiddet içermeyen çatışma çözümleri, cinsiyet temelli şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konuları içine alan bir eğitim müfredatının eğitimin her seviyesinde uygulanmasını öngörür. Ayrıca bu eğitimlerin yapılmasında bahsedilen konulara ilişkin materyal geliştirilmesi Sözleşme'de yönetsel olarak yerini almıştır.

Bunun yanı sıra yaygın öğretim kuruluşları, çeşitli spor, kültür faaliyetlerinden medyaya kadar uzanan bir alanda bu ilkelerin desteklenmesinin sağlanması eğitimin tüm toplumu hedef alan ve süreklilik arz eden yönü ile de uyumludur.

Şiddet eylemlerinin fail ve mağdurlarıyla temas halindeki uzmanların şiddetin önlenmesi, ortaya çıkarılması, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının insan hakları gibi alanlarda mesleki ve hizmet içi eğitim programlarından geçirilmelerinin sağlanması Sözleşme ile hüküm altına alınmıştır. Böylece özellikle yargı mensupları, kolluk, sosyal çalışmacı, sağlık personeli ve öğretmenler gibi profesyonellerin bu açıdan eğitilmeleri şiddetin erken bir aşamada tespit ederek bunu önlemeye yönelik tedbirler alınmasında fayda sağlayacaktır. Söz konusu eğitimlerin amacına ulaşabilmesi ve

sürdürülebilirliğinin sağlanması kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümün gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir.

Şiddetin önlenmesinin önemli bir ayağı da erkeklerin rolünün göz ardı edilmemesidir. Şiddet faillerinin pek çoğunun erkekler olduğu bilindiğinden erkeklerin bu mücadeledeki rolü kilit önem taşımaktadır. Özellikle bu tür olayların dışında kalan erkek ve erkek çocuklarının şiddeti besleyen kültürel yapının değiştirilmesi için uğraşarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunarak, kalıplaşmış rolleri kırmaya yönelik tutumlar sergileyerek iyi birer rol model olabileceklerdir (CoE, 2011).

Diğer taraftan kadına yönelik şiddet mücadelesinin dışında bırakılmayacak bir diğer grup da kadın STK'larıdır. Sözleşme'de hem bu kuruluşların geçmiş deneyimlerinden yararlanmak hem de bilinçlendirme çabalarının toplumda yarattığı etkinin güçlendirilmesi bakımından bu kuruluşların etkin bir şekilde desteklenmelerine özel vurgu yapılmıştır.

Ayrıca Sözleşme'de faillere yönelik önleyici müdahale ve tedavi programları sayesinde meydana gelen şiddet olaylarının tekrarlanmaması ve faillerin davranışlarının değiştirilmesi hedeflenmektedir. Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığına göre bu tür programların desteklenmesi ve oluşturulmaları faillerin fiillerinin sorumluluğunu üstlenmeye, kadınlara karşı tutum ve inançlarını gözden geçirmeye özendirilecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca söz konusu uygulamayı gerçekleştirecek uzmanların bir takım kültürel ve dilsel becerilere sahip olmalarının yanı sıra yargı, çocuk alanında çalışan birimler, ilgili idare organları, STK'lar gibi konuyla alakalı alanlarla işbirliği içinde ve mağdurların ihtiyaç ve güvenliklerini göz önüne alarak bu hizmeti yürütmeleri de önerilmektedir (CoE). Ayrıyeten Sözleşme'de cinsel suç faillerinin söz konu programlara tâbi tutulmalarına özel önem atfedilmiştir.

2.2.2 Koruma İlkesi

Kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasından sonra mağdurun nasıl korunacağı ve destekleneceği önemli bir sorundur. Mağdurların yeni bir mağduriyet daha yaşamamaları bakımından bu kişilerin ihtiyaçlarını gözeten çok yönlü bir koruma ve destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet temelinde anlayarak ve kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu bilinciyle mağdurun insan haklarının göz önüne alınması ve güvenliğinin sağlanması, adli, ekonomik yardımlara erişiminin kolaylaştırılması, danışmanlık hizmetlerinden faydalandırılması ve ceza yargılamasının öncesi ve sonrasında mağdurların desteklenmesi hususlarında yeni bir mağduriyete müsaade edilmeksizin belli standartların oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca kırılğan gruplarda yer alan mağdurların özel ihtiyaçlarının gözetilmesi de önemlidir. Sözleşme'ye göre bu kapsamda devlet, STK'lar ve ilgili tüm kuruluşların işbirliği ile sunulacak destekler mağdurların yanı sıra şiddetin tanıkları bakımından da sağlanmalıdır. Öte yandan söz konusu tedbirler alınırken mağdur, fail, çocuk ve onların sosyal çevreleri arasındaki ilişkiyi göz önüne alan bütünsel bir yaklaşıma uygun olmasına dikkat edilmesi, şiddet mağduru kadınların güçlendirilmesi, koruma ve destek hizmetlerinin mümkünse aynı mekânda sunulması hususları da gözetilmelidir.

Koruma ilkesi üç başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilki telefon yardım hatları, sığınaklar, acil durum merkezleri, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetlerini kapsayan destek hizmetleridir. Yaygın ve güvenli bir biçimde sunulması gereken bu hizmetlere şiddet mağdurlarının kolay erişimlerinin sağlanması ve söz konusu hizmetler için yeterli kaynağın ayrılması gerekmektedir. Öte yandan hizmetlerin sunulmasında mağdurların şikâyette bulunması ya da tanıklık etmesi gibi koşulların aranmaması hüküm altına alınarak çeşitli nedenlerle mağdurun suçlamada bulunamadığı durumlarda güçlendirilmesinin önündeki engellerin kaldırılması ve insan hakları anlayışına uygun hizmet sunulması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca konunun yargısal aşamaya taşınmasından önce ve sonra mağdura yasal yardım yapılması da Sözleşme'de yükümlülük getirilen önemli hususlardandır.

İkinci başlık şiddet mağdurlarına sunulan genel hizmetler olup, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ile uzun vadeli sosyal ve ekonomik destekler başlıkları altında özetlenebilir. Hizmetleri sunan kişiler genellikle sağlık, sosyal hizmet alanında çalışan görevliler olmaları sebebiyle mağdurlara doğrudan sundukları hizmetlerin yanı sıra onları bir sonraki aşamada ilgili kuruluşlara yönlendirme ve bu konuda bilinçlendirme konularında da kilit rol oynamaktadırlar. Bu bakımdan kolluk, sosyal hizmet görevlileri, sağlık görevlileri ve yargı mensupları konu hakkında donanımlı olmalıdır. Şiddet mağduru kadınların bahse konu hizmetlerden faydalandırılmalarında sosyal yardım ve uzun vadeli konut hizmetleri önem taşımakla birlikte kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yönelik eğitim hizmetleri sağlanması güçlendirilmelerine büyük katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan şiddet mağduru kadar buna tanık olan çocuklara ve diğer tanıklara yönelik korunma ve desteklerin sağlanması bakımından taraf devletler yükümlülük altına girmiştir.

Koruma ilkesi bakımından taraf devletlerin göz önüne alması gereken son önemli nokta kamu otoritelerinin mağdurları koruma konusunda yetkilendirilmeleri ve gerekli tedbirleri almalarının sağlanmasıdır. Bu konuda özellikle kolluk ve yargı mensuplarının rolü önemli olup, şiddet mağdurların şiddete maruz kalmalarından sonra ivedilikle ve etkin bir şekilde koruma altına alınmalarına yönelik önlemlerin alınması Sözleşme ile hüküm altına alınan bir husustur. Bu kapsamda devletlerin özen yükümlülüğü mağdurların korunması amacıyla devlet ya da özel bir kişiden yöneldiğine bakılmaksızın şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve cezalandırma hususlarında önem kazanmaktadır.

2.2.3 Kovuşturma İlkesi

Sözleşme'ye göre, şiddet olaylarının soruşturulması ve kovuşturulmasında mağdurların ve failerin hakları arasındaki denge gözetilmeli, bu tür vakalarda mağdurun ihtiyaçlarını dikkate alan ve seri bir şekilde yürütülecek özel soruşturma önlemleri ve yöntemleri belirlenmelidir. Bu bakımdan atılabilecek ilk adımlardan biri

soruşturmada rol oynayan görevlilerin kadına karşı şiddet konusunda donanımlı olmaları amacıyla eğitilmeleridir.

Diğer taraftan, Sözleşme’de sürecin bütün aşamalarında mağdurun karşılaşabileceği misillemeden ve her türlü riskten korunması da hüküm altına alınmıştır. Ayrıca sadece soruşturma ve kovuşturma aşamasında değil ve aynı zamanda sonrasında tutuklu ya da hükümlü olan şiddet uygulayanın kaçtığı ya da serbest bırakıldığı hallerde mağdurun bilgilendirilmesini de kapsayacak bir biçimde mağdura geniş bir koruma sağlanması amaçlanmıştır.

Öte yandan meslekleri gereği belli gizlilik kurallarına uyması gereken profesyonellerin Sözleşme kapsamında yer alan ciddi şiddet olayının gerçekleşmesi veya bu yönde bir tehdit oluşması halinde yetkili mercilere bildirimde bulunmaları yönünde gereken tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Burada asıl olarak bu yönde bir zorunluluk getirilmesi amaçlanmamakta, gizlilik nedeniyle bildirimden engellenmesinin önüne geçilmeye çalışılmakta, bu kişilere gizlilik ilkesini ihlal etmeksizin bildirimde bulunulması olanağı getirilmektedir. Burada öncelikli olan konuyu yargısal aşamaya taşımak değil, mağdurların en kısa sürede korunmasını sağlamaktır.

Diğer taraftan, konuya ilişkin yasal takibatın nasıl yapılacağına belirlenmesi, taraf devletlerin sınırları dışında meydana gelen şiddet olaylarında mağdurların ikamet ettikleri devlette şikâyet etmelerine ya da faillerin yargılanmasına ilişkin süreçleri başlatmaya dönük düzenlemelerin getirilmesi ve zorla evlilik gibi bazı suçlar bakımından zamanaşımı süresi daha uzun tutularak kovuşturma işlemlerinin etkili biçimde başlatılması hususları da önem taşımaktadır.

Soruşturma ve kovuşturma sürecinde mağdurun maruz kaldığı zararın daha da ağırlaştırılmaması ve ikincil bir mağduriyete yol açmaması da taraf devletlere getirilmiş bir yükümlülüktür. Bu nedenle tekrarlayan işlemler nedeniyle mağduru tekrar yıpratmamak adına soruşturma aşamasında bu süreçteki çeşitli organların rolü dikkate alınarak disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmelidir. Örneğin kadına

yönelik şiddet mağdurları ya da tanıkları ile yapılacak görüşmelerde özel prosedürler oluşturulması ve gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamasında delillerin toplanmasında bu kişilere yeni bir mağduriyet yaşatılmaması bakımından gereken önlemler alınmalıdır (CoE, 2011).

Söz konusu şiddet vakalarında adli takibatın nasıl başlayacağı da önemlidir. Burada soruşturma ya da kovuşturmanın başlamasında ya da devamında mağdurun şikâyetinin aranmamasının yanı sıra şikâyetin geri çekilmesinin takibatın devamına engel olmayacağı da hüküm altına alınmıştır.

2.2.4 Kapsamlı ve Eşgüdümlü Politikalar

Sözleşme kadına karşı şiddetin sadece tek bir kurum ya da kuruluşun mücadele edebileceği bir problem olmadığı ve farklı aktörlerle işbirliği ve koordinasyon içinde yürütülecek çalışmaların mücadelede sürdürülebilirliği sağlayacağı yaklaşımını içermektedir. Bu yaklaşıma göre, söz konusu amaca yönelik olarak, ilgili bütün kurum ve kuruluşlarla devletlerin işbirliği sağlaması önem taşımaktadır. Bu amaçla, kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılmasında devletlerin hükûmet, parlamento, yerel yönetimler gibi çeşitli seviyelerde, STK'ları da içeren çeşitli sektör ve kuruluşlarda ve tüm karar alma süreçlerinde kapsamlı ve koordineli politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Ayrıca, söz konusu politikaların mağdurların ihtiyaçlarına odaklanması ve çok yönlü bir nitelik arz edip, ulusal ve uluslararası düzeyde farklı aktörlerle işbirliği içinde yürütülmesi öngörülmektedir.

Sözleşme'de kadınları korumaya yönelik olarak düzenlenen mevzuat ve sunulan destekler şiddetle mücadele için eşgüdümlü bir stratejinin önemli bir parçası olarak düşünülmüştür. Örneğin kapsamlı ve koordineli bir hukuki yaklaşım sağlamak üzere konuyla ilişkili farklı hukuk alanlarının uyumlu hale getirilmesi bu bakımdan önemlidir.

Diğer taraftan bahse konu entegre politikaların oluşturulmasında tüm kuruluşların izleyeceği süreçlerin belirlenmesi, protokollerin yapılması, eylem planı hazırlanması, sorumlulara eğitim verilmesi ve yeterli insan gücü ve mali kaynağın ayrılması hususları da diğer yöntemler olarak ifade edilebilecektir.

Ancak bütün bu sayılanların ötesinde bahsedilen politikalar devletlerin kadına yönelik şiddet konusundaki duruşuna ilişkin kararlılığını gösterecek ve kadına yönelik şiddetin devlet tarafından tolere edilmeyeceği algısı şiddetle mücadeleye önemli katkılar sağlayacaktır.

2.3 Sözleşme'nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi

Sözleşme'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli bir aracı olarak şiddet ve kötü muamele biçimleri maddi hukuk ve usul hukuku hükümleri bağlamında düzenlemeler yapılması öngörülerek ele alınmaktadır. Çünkü mevzuatta yer alan eksiklikler ve boşluklar kadına yönelik şiddetle mücadelede bir zafiyet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle hem failin cezalandırılması ve mağdurun korunmasında hem de hakları ihlal edildiğinde kişinin kaybının tazmin edilerek güçlendirilmesinin sağlanmasında taraf devletler belli standartlar geliştirmek zorunda bırakılmıştır. Bu bağlamda başta medeni kanun ve ceza kanunu olmak üzere tedbir ve usul kanunlarına ilişkin bir takım düzenlemeler öngörülmüştür. Böylece şiddet faillerine karşı alınması gereken cezai önlemlerin yanı sıra tüm mağdurlar için koruyucu, önleyici ve telafi edici tedbirler Sözleşme ile bir arada ele alınmıştır.

Bu bölümde Sözleşme çerçevesinde öncelikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ele alınacak olup, konuyla ilişkisi bulunan diğer kanuni düzenlemelere yeri geldikçe kısaca değinilecektir.

Bahsedilen mevzuat bakımından yapılacak değerlendirmeye geçilmeden önce SzleŖme’de vurgulanan kadına yönelik Ŗiddet ve toplumsal cinsiyet eŖsitsizlięi arasındaki bağ göz önüne alınarak Anayasa’da yer alan eŖitlięe iliŖkin hükümlere kısaca değinilmesi faydalı olacaktır.

2.3.1 Anayasa

EŖitlik kavramı yıllar içinde farklı biçimlerde ifade edilmiŖtir. Günümüzde ise biçimsel ve maddi eŖitlik kavramları kullanılmaktadır. Benzer olanlara benzer, farklı olanlara farklı muamelede bulunulması esasına dayanan biçimsel eŖitlik anlayıŖı açık ayrımcılıkla mücadelede etkili bir yol olarak benimsense de ciddi bir takım riskler barındırmaktadır. Her Ŗeyden önce bu anlayıŖın karŖılaŖtırmaya dayalı olması, geneli baz alan ve farklılıkları göz ardı eden dolayısıyla toplumdaki egemen grup dıŖında kalanların haklarını gözetmeyen yönleri eleŖtirilmektedir (Bakırcı, 2012: 43-45).

Biçimsel eŖitlięin bahsedilen eleŖtirel yönü özellikle cinsiyet eŖitlięi söz konusu olduğunda farklılıkların ve egemen grubun belirginliği karŖısında feministleri maddi eŖitlik anlayıŖına yneltmiŖtir (Bakırcı, 2012: 46). Maddi eŖitlik biçimsel eŖitlięin bu olumsuz yönlerini ekarte ederken hem farklı olanlara farklı muamele yapılmasının ayrımcılık sayılmaması, hem de devletlere ayrımcılığa karŖı koruma sağlama yükümlülüğü getirilmesi bakımından adil bir sonuç doğurmaktadır (Arnadottir’den aktaran Bakırcı, 2012: 46).

Bilindiği zere, Anayasa’nın 10 uncu maddesi “Kanun nnde EŖitlik” i düzenlemekte olup, maddede hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkesin eŖit olduğu belirtilmiŖ, kadınlarla erkeklerin eŖit haklara sahip olduğu ayrıca vurgulanmıŖtır. Ayrıca devletin bu eŖitlięi sağlamak üzere alacağı tedbirlerin eŖitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı belirtilerek kadın erkek eŖitlięini sağlamaya yönelik geçici özel önlemlerin alınabileceği hüküm altına alınmıŖtır.

Öte yandan, Anayasa'nın 41 inci maddesinde ise “Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” hükmü yer almaktadır. Yine bu hüküm de 10 uncu madde ile birlikte değerlendirildiğinde kadın erkek eşitliğinin sağlanacağı sosyal çevrelerin belki de başında ailenin geldiği ve burada da eşitliği sağlamaya yönelik gereken geçici özel önlemlerin alınabileceği düşünülmektedir.

Ancak Anayasa kadın erkek eşitliğini sağlamamanın bir yolu olarak özel önlemler alınabilmesine imkân tanırken hükmün kanun ve ikincil mevzuat düzenlemelerinde somutlaştırılmasının zayıf kaldığı görülmektedir. Öyle ki mevcut düzenlemelerde genel olarak cinsiyetçi tutumları ortadan kaldıracak ve fiili eşitliği gerçekleştirmeye yönelik düzenlemeler yerine cinsiyetçi kalıpların pekiştirilmesi, genelleştirici ve “kadın korumacı” bir yaklaşımın benimsenmesi kadın erkek eşitliğinin tüm sonuçlarıyla sağlanmasını güçleştirmektedir (Oder, 2010: 236).

Bu bakımdan “Maddi Hukuk” başlıklı beşinci bölüm başta olmak üzere Sözleşme’de öngörülen hukuki düzenlemeler iç hukuk bakımından incelenirken zaman zaman eşitliğe ilişkin değerlendirmeler de yapılacaktır.

2.3.2 Türk Ceza Kanunu

2.3.2.1 Türk Ceza Kanunu (TCK) Kapsamında Suç Olarak Düzenlenmesi Öngörülen Hususlar

Sözleşme, yasalarda eşitsizliğe neden olan maddelerin tasfiyesi kadar bu ayrımcılığın bir tezahürü olan ve Sözleşme’de suç olarak düzenlenmesi gereken tipik eylemleri tanımlar ve taraf devletlerce bu hususlarda cezai düzenlemelere gidilmesini öngörür. Bu açıdan öncelikle TCK’nın Sözleşme perspektifinde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.3.2.1.1 Psikolojik Şiddet ve Tek Taraflı Israrlı Takip

Sözleşme’de suç olarak düzenlenen fiiller, suçun maddi ve manevi unsurlarını içerecek bir biçimde detaylı olarak tanımlanmıştır. “Psikolojik şiddet” i düzenleyen 33 üncü maddede tehdit veya zorlama yoluyla kişinin psikolojik bütünlüğüne zarar veren kasıtlı davranışlardan söz edilmektedir. Açıklayıcı Kitapçığa bakıldığında sayılan unsurların yanı sıra davranışın sürekli niteliği gereği suç teşkil eden doğasına vurgu yapılmış, psikolojik şiddetin işyeri ve okullar gibi başka ortamlarda da bu kapsamda görülebileceği ifade edilmiştir (CoE, 2011).

TCK’da konuyla ilişki kurulabilecek “Kötü muamele” suçunda, bu suçun “aynı konutta birlikte yaşanan” kişiye karşı ya da “terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan” kişi tarafından işlenebileceğinden söz edilmektedir. Madde gerekçesinde her kötü muamelenin bu kapsamda ele alınamayacağı ifade edilerek kapsam daraltılırken, örneklendirme yoluna gidilerek sonucu basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüyü aşmayan fiiller ile sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Böylece yaralama düzeyine varmayan eylemlerin bu suça vücut verdiği düşünülebilir. Diğer taraftan suçun düzenlendiği bölüme bakıldığında “Aile düzenine karşı suçlar” başlığı altında ele alındığı görülmektedir. Buradan hareketle bir yandan asıl amacın bireyi korumak olmadığı aile düzenine karşı bir korumaya gidildiği düşünülse de öte yandan suçun “aynı konutta yaşayan kişiler” arasındaki kötü muameleyi düzenlediği göz önüne alınarak bu şekilde yaşayan kişilerin onur ve özgürlüğünün korunduğu söylenebilecektir (Soyaslan, 2010: 565). Bu bakımdan, çeşitli nedenlerle aynı konutu paylaşan kişilerden söz edilip aralarındaki ilişki türüne değinilmediği göz önüne alındığında Sözleşme’ye uygun bir biçimde, maddenin aynı konutu paylaşan partnerleri de içeren bir kapsamda olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla burada vurgulanması gereken “aynı çatı altında yaşayan” kişilerin konut sayılan bir yerde hayatlarını birlikte sürdürmeleridir (Yurtcan, 2006:394). Bu noktada Sözleşme’nin “ev içi şiddet” temelinde kurduğu korumanın mağdurun faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da, aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti kapsadığı, dolayısıyla Sözleşme’nin korumayı bir adım öteye taşıyarak bu kişilerin aynı çatı

altında yaşamamaları durumunu da içerdiği göz önüne alındığında TCK'daki söz konusu düzenlemenin yetersiz kaldığı görülecektir.

Öte yandan TCK'nın 96 ncı maddesinde düzenlenen "Eziyet" suçu, bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlarda belli bir süreç içinde bulunması olarak ifade edilmiştir. Suçun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına, üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı işlenmesi halinde, cezanın artırılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu suç tipini Önok Perez Machio'dan (2013:197) şöyle aktarmaktadır:

"... mağdur objektif olarak aşağılayıcı ya da eza verici eylemler aracılığıyla insan olma niteliğinin gerekli kıldığı düzeyin objektif olarak altında kalan ve kişiliğinin derhal veyahut ileride gelişebilmesi için gerekli olan dengeye olumsuz etki edebilecek muamelelere tâbi kılınmaktadır."

Burada kastedilen söz konusu eylemin kişinin maddi ya da manevi bütünlüğü bakımından o anda ya da ileride oluşturabileceği zarardır. Suçun psikolojik şiddetle ilişkisi de burada bahsedilen manevi zarara dayanmaktadır.

Diğer taraftan, madde gerekçesine bakıldığında suçun sistematik bir biçimde ve süreklilik arz eder bir tarzda işlenebildiği ve işkence gibi kişinin psikolojisi ve ruh sağlığı üzerindeki tahrip edici etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu durumda mağdura yönelik birden fazla saldırının tek bir tutum çerçevesinde gerçekleştirilmesi veya farklı hareketlerin belli bir süreç içinde bir bütün olarak kişinin aşağılanması ya da bedensel ya da psikolojik olarak acı çekmesine neden olması durumları da bu çerçevede değerlendirilmelidir. (Önok, 2013:199)

Ne var ki Sözleşme’de psikolojik şiddetin unsurları zora başvurulması ya da tehdit içermesi şeklinde açıkça ifade edilmiş olup, TCK’da bahsedilen eziyet suçunda tam olarak karşılığını bulamadığı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, 34 üncü maddede yer alan ısrarlı takipte ise kişinin güvenliği için korku duymasına neden olacak şekilde tekrarlanan, kasıtlı ve tehditkâr davranışlardan bahsedilmektedir. Bahsedilen fiile TCK’da en yakın suç olarak düşünülebilecek “cinsel taciz” bile tam anlamıyla bahsedilen suçtaki unsurları karşılamaktan uzaktır. Zira TCK’da yer alan cinsel taciz suçunda ısrarlı takipteki gibi bir devamlılık koşulu bulunmamaktadır.

Bu bakımdan “psikolojik şiddet” ve “ısrarlı takip” suçlarının ayrı bir başlık altında ele alınması gerekmektedir. Ancak Sözleşme’de çekincelerin düzenlendiği 78 inci maddede bu iki suç bakımından taraf devletlere etkili, orantılı ve caydırıcı olmak koşuluyla cezai olmayan yaptırımlar getirme hususunda takdir yetkisi tanındığı da belirtilmelidir.

Öte yandan, Sözleşme’de belirtilen bu iki suçun da gerek TCK’da düzenlenmesi, gerekse diğer hukuki yaptırımlara bağlanması durumlarında bu suçlara kasıtlı bir şekilde yardım edilmesi ya da aynı şekilde teşvik edilmesi halleri de yaptırıma bağlanmalıdır. Ayrıca psikolojik şiddet ve ısrarlı takibe ek olarak Sözleşme kapsamına giren ve bu başlık altında sayılan tüm suçlar bakımından TCK kapsamında kasten yardım ve teşvik edenler için cezai yaptırım öngörülmelidir.

2.3.2.1.2 Fiziksel ve Cinsel Şiddet

Fiziksel şiddetin TCK’daki uzanımlarına bakıldığında pek çok madde açısından revizyona gidilmesine gereksinim duyulduğu görülecektir. En başta kasten öldürme fiilinin bu kapsamda işlenebilen bir suç olduğu açıktır. Sözleşme’de de yer alan ve suçun nitelikli hallerinden biri olarak “namus saiki” nin sayılması yeni TCK’nın yapılma sürecinden günümüze kadar pek çok defa tartışılan bir konu

olmuştur. Bu süreçte suçun yeniden düzenlenmesinde “töre saiki” ile işlenen fiiller suçun nitelikli hali olarak ele alınmış; ancak “namus saiki” ile işlenen fiiller bu kapsamda değerlendirilmemiştir. Oysa Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı’nın 2008 yılında yayınlanan Töre ve Namus Cinayetleri Raporu’nda töre ve namus cinayetlerinin sebeplerinin geleneksel olarak toplumda kadına biçilen rollerle ilgili olduğu ifade edilmekte; ayrıca raporda bu cinayetlerin sebeplerinin yüzdesel oranlarına bakıldığında “namus” %33 ile birinci sıradayken; “töre” nin %2 ile son sıralarda yer aldığı görülmektedir (Başbakanlık, 2008:4). Bu nedenle suçun geleneksel, köklü niteliği ve yaygınlığı göz önüne alınarak; ayrıca Sözleşme’de törenin yanı sıra ifadesini bulan sözde namus adına işlenen suçları da kapsayan ve şiddet eylemlerinin işlenmesinde kültür, gelenek, din, görenek gibi normların cezai işlemlerde reddini öngören hüküm gereği bahse konu düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Ayrıca töre ve sözde namus adına ya da benzer geleneksel değer yargıları ve uygulamalara dayanarak işlenen suçların bu eylemlerin gerekçesi olarak gösterilemeyeceği suç sadece fiziksel şiddete karşılık gelen eylemler değil; aynı zamanda bu başlık altında ele alınan tüm suçlar bakımından suçun nitelikli hali olarak ya da en azından cezadan indirim nedeni olarak görülemeyecek bir şekilde düzenlenmelidir.

Şüphesiz fiziksel şiddetin vücut bulduğu eylemler kasten öldürme ile sınırlı değildir. Ancak Kanun’da sayılan eylemlere bakıldığında farklı şiddet türlerinin iç içe geçmesi bunların ayrıca ele alınmasını güçleştirmektedir. Nitekim Sözleşme’nin Açıklayıcı Kitapçığı’nda da ifade edildiği üzere özellikle psikolojik şiddet, yakın ilişkilerde (ev içi şiddet) çoğu kez fiziksel ve cinsel şiddeti önelemekte veya onunla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan kasten öldürmenin yanı sıra kasten yaralama, işkence, eziyet, intihara yönlendirme, hürriyetinden yoksun kılma suçlarında bu iç içe geçmiş görüntüye rastlanabilmektedir. Örneğin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma fiilinde cebire başvurulması fiziksel şiddeti oluşturmaktadır. Diğer taraftan işkence suçu TCK bağlamında kamu görevlisi tarafından işlenen bir suç olarak tanımlanmış olup, bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlar olarak

tanımlanırken psikolojik ya da fiziksel şiddet olarak işlenebileceği ifade edilmiştir. Burada vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta, kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin devlet adına faaliyet gösteren görevliler tarafından da işlenmemesi yönünde Sözleşme ile bir yükümlülük getirilmesidir. TCK’da yer alan düzenlemelere bakıldığında ise bu duruma sadece gebe kadına karşı veya cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi hallerine yer verilmiş olduğu görülmektedir.

Yukarıda ifade edilenlerle benzer biçimde intihara yönlendirme suçu da kadına yönelik psikolojik ve fiziksel şiddetin bir yansımasıdır. Kadına Karşı Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü Yakın Ertürk (2007: 25) Türkiye Raporu’nda Doğu ve Güneydoğu’daki kadın intiharları konusunda şu tespitlere yer vermiştir:

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da gerçekleşen intiharlar cinsiyet temelli şiddet ile ilişkilidir. Bu ise, ülkede kadının statüsünün parametreleri, bölgenin sosyo-kültürel özellikleri, az gelişmişliği ve bölgeyi kargaşa halinde tutan politik/etnik gerilimler içinde gizlenmiştir.

Bölgedeki kadınların durumu, aşiret düzeni, etnik politikalar, ataerkillik ve ulusal bütünleşme politikalarının karmaşık bağlantıları içine yerleşmiştir. Bundan dolayı, bölgedeki kadın intiharlarına izole, tek tek vakalar olarak bakılması mümkün değildir.

... Daha spesifik olarak, kaydedilen bazı vakalarının aslında ciddi şiddet vakaları olduğuna; intihara zorlama vakası veya intihar olarak gösterilen cinayetlerin varlığına inanmak için yeterli sebep vardır. Ataerkil baskı kendini kadına karşı şiddetin farklı formları olarak göstermektedir; evliliğe zorlama, erken evlilik, ensest, cinsel taciz ve namusla ilgili şiddet sıklıkla intiharların altında yatan faktörlerdir” .

Kadına yönelik şiddet ve intihara zorlama ya da intihar vakaları arasındaki ilişkiyi bu şekilde ortaya koyan Ertürk, raporunda bu tip vakaların tanımlanması, soruşturulması ve önlenmesi bakımından alınması gereken önlemlere ilişkin bazı önerilerde bulunmuştur. Özellikle kadınların ve kız çocuklarının intihar, kaza veya şiddet sonucu ölümleri durumunun uzmanlaşmış adli tabiplerce yapılan tam bir tıbbi otopsi ile değerlendirilmesi, intiharın rıza sonucu olmadığına ilişkin bir kanıt elde edildiğinde, psikolojik otopsi uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Ertürk, 2007: 27). Bu teknik ile mağdurun akıl sağlığının yerinde olup olmadığı ve üçüncü kişilerin intihar kararında etkili olup olmadıkları belirlenebilmektedir (Ertürk, 2007: 15-16).

İç hukukta konuya ilişkin düzenlemeye bakıldığında intihara yönlendirme suçu TCK'ya göre azmettirme, teşvik etme, yardım etme ya da intihar kararını kuvvetlendirme biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Hatırlanacağı üzere kasten öldürmenin töre saikiyle işlenmesi halinde ceza artırılmaktadır. Ancak intihara yönlendirme suçunun yukarıda ifade edilen biçimlerde ortaya çıkması hali bir ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmemiştir. Bu bakımdan töre veya namus saikiyle intihara mecbur bırakma fiilinin kasten öldürmenin nitelikli hali olarak ele alınabilmelidir (Pehlivan, 2013: 28). Ayrıca bu fiillerin töre ve namus adına işlenmesinin ötesinde daha genel bir ifadeyle yukarıda detaylandırılan ataerkil baskı nedeniyle gerçekleşen intihara yönlendirme eylemlerinin açıkça daha ağır bir biçimde cezalandırılması yönünde gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Öte yandan, sayılan suçlara ek olarak cinsel saldırı, cinsel istismar, çocuk düşürtme ve fuhuş suçları da fiziksel şiddet içerebileceği gibi bunların ayrıca cinsel şiddet eylemleri olduğu da açıktır. Sözleşme gereği cinsel şiddet kapsamında açıkça belirtilen tecavüz eylemi de TCK bağlamında cinsel saldırı suçu olarak düzenlenmiştir. TCK'da cinsel saldırı fiilinin basit şekli cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal edilmesi olarak ifade edilmiş; ancak fiilin nitelikli hali olan vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle işlenmesi durumunda suçun eşe karşı işlenmiş olması şikâyet koşuluyla yaptırıma bağlanmıştır.

Burada tartışılması gereken iki önemli husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki suçun basit şeklinin eşler arasında meydana gelmesi halinde cezalandırılıp cezalandırılmayacağıdır. Suçun nitelikli hali için eş bakımından şikâyet koşulu aranmış ancak basit halinde eşe ilişkin bir düzenlemeye ayrıca gidilmemiştir. Oysa TCK'nın yapım sürecinde cinsel suçların kişilere karşı suçlar olarak değerlendirilmeye başlanması, aynı zamanda cinsel özgürlüğü koruyan bir yaklaşımın ürünüdür. Bu nedenle evlilik ile bu özgürlüğün diğer eşe terk edilmediği nazara alınarak cinsel saldırının temel biçiminin eşler arasında gerçekleşmesi halinin de ayrı bir düzenleme ile yasaya dâhil edilmesi gerekmektedir (Badur ve Ertem,2006:103).

İkinci önemli nokta ise Sözleşme'de ifade edilen ve bu eylemin eski eş veya partner tarafından işlenmesinin de özel olarak yaptırma bağlanmasıdır. TCK'da bu suça ilişkin olarak üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenmesi hali ağırlaştırıcı bir neden olarak görülmüştür. Bilindiği üzere TMK'nın 18 inci maddesinde kayın hısımlığının kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmayacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle sona eren evliliklerde kayın hısımlığını da içeren bu ağırlaştırıcı nedenin eski eş bakımından kabul görmemesi düşünülemez. Hatta Sözleşme ile uyumlu bir biçimde yapılacak düzenleme eski partneri de içermelidir.

Cinsel şiddet başlığı altında ele alınması gereken konulardan biri de Sözleşme'de açıkça belirtilmese de ensesttir. Bu kapsamda TMK'nın 129 uncu maddesi evlenmeleri yasak olan kimseleri belirtmiş; ancak bu düzenlemenin cezai boyutuna TCK bakımından değinilmemiştir. TCK'da tam olarak bir karşılığı bulunmayan bu eylemin ceza hukuku bakımından ele alınması gerekmektedir.

Bilindiği üzere çocuklara yönelik cinsel suçlarda ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre çocuğun cinsel istismarına yönelik eylemler 15 yaşın altındaki çocuklara karşı işlendiğinde herhangi bir rıza değerlendirmesine girilmeksizin cezalandırılmaktadır. Ayrıca bu suçun üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısımları, üvey baba, evlat edinen, vasi tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak

düzenlenmiştir. Burada cinsel istismar suçunun nitelikli hali olarak belli derecedeki akrabalık ilişkisinden doğan cinsel eylemlerin cezayı arttırdığı görülmektedir.

15 yaş üzerindeki çocuklara yönelik cinsel davranışlar ise “Reşit olmayanla cinsel ilişki” suçu olarak tanımlanmış ve şikâyete bağlı bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu durumda ensest vakalarının cezalandırılması güçleşmektedir. Zira cinsel saldırı suçlarının paylaşılması bile güçken bunun ensest olarak ortaya çıkması şikâyette bulunulmasını daha da zorlaştırmaktadır.

Öte yandan farklı ülkelerin ceza yasalarında ensest ilişki genel olarak, evlenmeleri yasak olan yetişkinler arasındaki rızaya dayalı cinsel ilişki olarak tanımlanmaktadır (Yalçın Sancar, Yaşar: 2009:247). TCK’daki cinsel saldırı fiili rızaya dayanmadığından burada tanımlanan ensestin bu kapsamda görülmesi mümkün değildir.

Bahsedilen çerçevede reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel saldırı fiilleri bakımından ensestin aile içinde gerçekleşen yönü “rıza” kavramının var olup olmadığı, varsa bunun geçerli bir rıza kabul edilip edilemeyeceği de tartışılmalıdır. Babadan yetişkin kızına yönelen hallerde bile, kadının cinsel ilişkiye girmediği takdirde zarar göreceğini düşünmesi, bu düşüncenin neden olduğu korkunun üzerinde oluşturacağı baskı nedeniyle rıza gösterdiği hallerde geçerli bir rızadan söz edilmesi mümkün değildir (Ataç, 2013: 877).

Ayrıca yukarıda da bahsedildiği üzere Yakın Ertürk (2007: 25) Türkiye Raporu’nda kadın intiharlarının önemli nedenlerinden biri de ensest olarak sayılmıştır. Dolayısıyla TCK’daki mevcut düzenlemelerin bu eyleme en fazla bir başka suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak bakması yeterli değildir. Bu açıdan ensestin ayrı bir suç olarak düzenlenmesi ve bunun için ağır cezalar öngörülmesi devletin cinsel suçlarda tavizsiz politikasını ortaya koyması açısından önemlidir.

Son olarak, belirtilen tüm cinsel nitelikli eylemlerin bir cinsel şiddet türü olarak eş, eski eş veya partner tarafından işlenmesi durumlarının da cezai yaptırıma bağlanması gerekmektedir.

2.3.2.1.3 Zorla Evlendirme

Kökleşmiş olumsuz geleneksel uygulamalardan biri olan “zorla evlilikler” Sözleşme’nin 32 nci maddesinde medeni hukuk bakımından ele alınırken; konunun 37 nci madde gereğince ceza hukuku bağlamında ayrıca ele alındığı görülmektedir. Zorla evlilikler yaygın toplumsal bir olgu olmakla birlikte Türk Ceza Kanunu’nda bu eylem bir suç olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle kasten işlenebilecek bir eylem olarak Kanun’da ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin yanı sıra bu suçun işlenmesi amacıyla kişinin başka bir ülkeye çekmeye yönelik kasti eylemlerin de bu kapsamda cezalandırılması gerekmektedir. İkinci durumda evlenmenin gerçekleşmesi suçun tamamlanması bakımından gerekli olmayıp, kişinin evliliğe zorlanmak üzere başka bir ülke toprağına çekilmeye çalışılması yeterli görülmüştür (CoE, 2011).

Ayrıca bilindiği üzere, zorla evliliklerin yansıması olan geleneksel diğer uygulamalar berdel, başlık parası, beşik kertmesi, kan bedeli, kayın ve baldız evliliği gibi geleneksel uygulamaların Sözleşme bakımından kabul edilemez gerekçelerden olduğu göz önüne alınarak zorla evlendirme suçunun bir görünümü ya da nitelikli hali olarak ele alınması faydalı olacaktır.

2.3.2.1.4 Kadın Genital Mutilasyonu

Sözleşme ile taraf devletlere yükümlülük getiren bir diğer konu kadın genital mutilasyonunun suç olarak düzenlenmesidir. Söz konusu hüküm Sözleşme ile çekince konulabilecek istisnai düzenlemeler arasında sayılmadığından iç hukukta bu hususta da bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Madde ile bazı topluluklarda kadınların genital organlarının kimi bölümlerini kesmeye, dikmeye ya da diğer fiziksel işlemlere yönelik geleneksel uygulamanın suç olarak düzenlenmesi yükümlülüğü getirilmektedir. Bu işlemi gerçekleştirenler herhangi biri olabileceği gibi Dünya Sağlık Örgütü Dünya Sağlık Asamblesi'nin 61.16 sayılı kararında belirtildiği gibi tıp mesleği mensupları tarafından yapılan bu türden işlemlerin de cezalandırılması gerektirmektedir (World Health Organization, 2008: 22). Hatta bu eylemi gerçekleştirenlerin yanı sıra eyleme yardım edenler, tahrik edenler, zorlayanlar da yetişkin olmaları koşuluyla cezalandırılmalıdır.

2.3.2.1.5 Zorla Kürtaj ve Zorla Kısırlaştırma

Sözleşme ile düzenlenen bir diğer konu zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma. 39 uncu maddede her iki eylem için de kişinin bilgisi ve rızasının ötesinde süreci tam olarak anlaması yönünde bir şart getirilmiştir.

Rıza konusu Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'da gebe kadının evli olduğu durumlarda da rahmin tahliyesi için kendisinin yanı sıra eşinin de rızasının aranması şeklinde karşılık bulmuştur. Oysa TCK'nın 99 uncu maddesinde bahsedilen sadece kadının rızasıdır. Bu durumda eşin rızasının aranmamasının suçun oluşumuna bir etkisi olmayacaktır (Kurt, 2013: 79).

TCK'nın 99 uncu maddesinde düzenlenen çocuk düşürtme ve 101 inci maddede bahsedilen kısırlaştırma fiillerinde rıza koşulu öngörülmeyle birlikte kişinin süreci tam olarak anlaması olarak ifade edilebilecek “aydınlatılmış rıza” dan bahsedilmemektedir. Bu tür rızaya Hasta Hakları Yönetmeliği'nde kişinin müdahalenin anlamı, etkileri, sonucu ve zorunluluğu bakımından aydınlatılması şeklinde değinilse de, söz konusu hükümlerin “aydınlatılmış rıza” yı da içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Öte yandan Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığı'nda maddenin amacı anlatılırken CEDAW'la paralel bir şekilde kadının çocuk sahibi olma konusundaki seçim hakları, aile planlaması bilgilerine erişimi ve üreme haklarına saygı gösterilmesine de vurgu yapılmıştır (CoE, 2011).

2.3.2.1.6 Cinsel Taciz

Bahsedilen düzenlemelere ek olarak, cinsel tacize ilişkin olarak taraf devletlere cezai ya da diğler yaptırımlar konusunda takdir yetkisi bırakılmıştır. TCK bakımından bakıldığında konunun 105 inci maddede hâlihazırda şu şekilde düzenlenmiş olduğu görülmektedir:

“Cinsel taciz

Madde 105- (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur.

(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/13 md.) Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.”

Ancak suçun Sözleşme’de, özellikle endişe verici, düşmanca, haysiyet kırıcı, aşağılayıcı veya saldırganca bir ortam yaratarak bir insanın onurunu zedelemek amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran, cinsel nitelikteki her türlü istenmeyen sözlü, sözsüz veya fiziksel davranış olarak tanımlandığı ve TCK’daki düzenlemenin buradaki unsurları taşımadığı görülmektedir. Bu nedenle TCK’daki cinsel tacizin tam olarak ne olduğunun anlaşılabilmesi için madde gerekçesine bakılması gerekmektedir. Gerekçede ise cinsel taciz, kişinin vücut dokunulmazlığının ihlali niteliği taşımayan cinsel davranışlarla cinsel yönden, ahlak temizliğine aykırı olarak mağdurun rahatsız edilmesi olarak ifade edilmiştir. Bilindiği üzere, daha önce bazı

yargı kararlarına da yansıyan konuya Yargıtay cinsel taciz ile cinsel saldırı suçunun basit şekli arasındaki ince çizgiyi failin mağdura teması ile çizmiştir. Yani fiziksel bir temasın olduğu durumlar vücut dokunulmazlığının ihlali olarak görülerek cinsel saldırı suçu olarak değerlendirilmiştir. Oysa TCK'daki cinsel tacizin tam olarak ne olduğunun belirlenmesinde objektif bir ahlak anlayışı kurulmasının güçlüğü nedeniyle Yargıtay tarafından belirlenen bu kıstas eleştiri konusu olmuştur. Hatta maddenin Anayasa'nın 2 ve 38 inci maddelerine aykırılığı iddiasıyla açılan davada, Anayasa Mahkemesi cinsel taciz Kanun'da açıklanmasa da cinsel saldırı ve cinsel istismar boyutuna ulaşmayan fiillerin bu kapsamda değerlendirilebileceği gerekçesiyle iptal istemini reddetmiştir.¹

Sözleşme'nin 40 ıncı maddesinde ise cinsel tacizi tarif ederken bu açıklamanın ötesinde bir anlayış görülmektedir. Buna göre sözel ve sözel olmayan ifade ve davranışların yanı sıra fiziksel davranışları da kapsama dâhil eden ve failin mağdurun vücuduna temas ettiği durumlardan bahsedilmektedir (CoE, 2011). Bu noktada doğru bir değerlendirme yapmak açısından Kanun'un gerekçesi ve Sözleşme'de suçun tipikliğini nasıl ifade edildiğine bakılması isabetli olacaktır. Cinsel saldırı suçunun temel şekli madde gerekçesinde kişinin vücudu üzerinde gerçekleştirilen, cinsel arzuları tatmin amacına yönelik ve fakat cinsel ilişkiye varmayan shevi nitelikteki cinsel davranışlar olarak ifade edilmiştir. Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığında ise cinsel taciz suçu oluşturulan fiil ve davranışların mağdurun onurunu zedeleme gibi bir amaç gütmesi veya bu sonucu vermesi gerekmektedir (CoE, 2011). Bu fiil sindirici, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratabileceği gibi burada amaçlanan, tek tek öğelerine bakıldığında yaptırım gerektirmeyebilecek belirli davranış biçimlerinin kapsanması olarak ifade edilmektedir (CoE, 2011). İki düzenleme kıyaslandığında TCK'daki cinsel saldırı suçunda vücut dokunulmazlığının, Sözleşme'deki cinsel taciz suçunda ise mağdurun psikolojik bütünlüğünün daha yoğun bir şekilde göz önünde tutulduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Öte yandan Sözleşme'nin 73 üncü maddesinde Sözleşme

---

¹Karar için: http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/kararYeni.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=2848&content=

hükümlerinin taraf devletlerin hukukunun daha etkili koruma sağladığı durumlara hanel getirmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan Sözleşme’de cinsel taciz olarak ifade edilen basit fiziksel temasın TCK’da daha ağır yaptırım getiren cinsel saldırı suçu kapsamında ele alınmış olması mağdur lehine bir düzenleme sayılabileceğinden 73 üncü madde kapsamında mevcut düzenlemenin yeterli olabileceği değerlendirilmektedir. Ancak Kanun’da cinsel taciz suçunun ikinci fıkrasında bahsedilen fiillerin “hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi” hallerine ek olarak “eski eş ve partner” tarafından işlenmesi durumlarının da eklenmesi gerekmektedir.

2.3.2.2 Sözleşme Kapsamında Suç Olarak Düzenlenen Maddelere İlişkin Türk Ceza Kanun’unda Göz önüne Alınması Gereken Ortak Hükümler

2.3.2.2.1 Suça Yardım, Yataklık ve Teşebbüs

TCK’da düzenlenen tüm suç türleri bakımından suça yardım veya yataklık edilmesi ya da suçun teşvik edilmesi durumları TCK’nın “Genel Hükümler” kısmında ele alınmıştır. Buna göre TCK’nın 37 ila 39 uncu maddeleri arasında faillik, azmettirme ve yardım etme konuları yer almaktadır. Yardım etme ve teşvik konusundaki bu genel düzenlemeler Sözleşme kapsamında öngörülen ancak henüz bir karşılığı bulunmayan suçların TCK’ya işlenmesinden sonra bu suçlar bakımından da geçerli olacaktır. Buna göre “yardım etme” suçu işlemeye teşvik, suç işleme kararını kuvvetlendirme, işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etme, nasıl işleneceği hususunda yol gösterme, fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlama, yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmaya kadar geniş bir yelpazede ele alınmıştır.

Öte yandan suçun işlenmesinde bir başkasını ya da kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin de ceza alacağı hüküm altına alınarak failliğin kapsamı genişletilmiştir.

Bunun yanı sıra, Sözleşme’de “azmettirme” nin cezai sorumluluğu azaltmaması düzenlemesine yer verilirken TCK’da azmettirenin suçun cezası ile cezalandırılacağı hükmünün Sözleşme ile paralellik içinde olduğu görülmektedir. Hatta suçun üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle işletilmesi ya da çocukların azmettirilmesi halinde ceza artırılmaktadır. Sözleşme’nin Açıklayıcı Kitapçığı’nda istisnai olarak bir çocuğun, kadını ya da kız çocuğunu genital mutilasyona maruz kalmaya ya da bu eylemi yaptırmaya zorlaması ile 41 inci maddede düzenlenen yardım veya yataklık ve teşebbüse azmettirilmesi durumlarında söz konusu hükmün uygulanmayacağı ifade edilmiştir (CoE, 2011).

“Teşebbüs” konusunda ise Sözleşme kısıtlı bir yaklaşım sergilemiştir. Ciddi fiziksel şiddet, cinsel şiddet, zorla evlendirme, kadın genital mutilasyonu, zorla düşük yaptırma ve zorla kısırlaştırma suçları bakımından teşebbüsün cezalandırılması öngörülmekle birlikte Açıklayıcı Kitapçık’ta tarafların ağır fiziksel şiddet bakımından teşebbüsün belirlenmesinde kavramsal güçlükler olması nedeniyle bu açıdan teşebbüsün düzenlenmesinde taraf devletlere takdir yetkisi tanınmıştır (CoE, 2011).

TCK’da teşebbüs konusunun nasıl ele alındığına bakıldığında kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamadığı ya da sonucun gerçekleşmediği haller teşebbüs olarak belirlenmiştir. Teşebbüs doğrudan kastla işlenebilen suçlar için söz konusu olup, taksirli ve ihmal suçlarında teşebbüs mümkün değildir (Aydın, 2006:111). Sözleşme’de, Sözleşme kapsamında düzenlenmesi öngörülen bütün suçların “kasten işlenebileceği” düzenlendiğinden yukarıda ifade edilen suçlar bakımından teşebbüs hükümlerinin uygulanabileceği değerlendirilmektedir.

2.3.2.2.2 Kabul Edilemez Gerekçeler ve Cezaların Tatbiki

TCK'da düzenlenmesi öngörülen suçlardan bahsedilirken değinildiği gibi, sözde namus adına işlenen suçları da kapsayan ve şiddet eylemlerinin işlenmesinde, kültür, gelenek, din, görenek gibi normların cezai işlemlerde kabul edilemeyeceği yönündeki düzenleme önemlidir.

TCK'nın yürürlüğe girmesinden önceki dönemde 765 sayılı TCK'ya dayanarak özellikle töre cinayetlerinde haksız tahrik indirimi uygulanmaktaydı. Ancak yeni TCK'da töre nedeniyle işlenen kasten öldürme suçu ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiş, haksız tahrikin nasıl uygulanacağı ise madde gerekçesinde açıklanmıştır. Buna göre suçu işlemeye neden olan hiddet veya şiddetli elemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması gerektiği özellikle "töre veya namus cinayeti" olarak adlandırılan akraba içi öldürme suçlarında haksız tahrik indiriminin yanlış biçimde uygulanmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla töre nedeniyle öldürülen mağdura yönelik olarak gerçekleştirilen fiillerde failin haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı yönünde bir izlenim doğmaktadır. Ancak burada iki husus önem taşımaktadır. İlki gerekçede haksız fiil terimini bir davranışın hukuk düzenince tasvip edilmemesi ile açıklayan bakışın muğlak olmasıdır. Örneğin haksız fiilin toplumsal değer yargılarıyla açıklanmaya çalışılması Sözleşme'de de belirtilen ve şiddet eylemlerine dayanak oluşturan olumsuz kabullerin yargı tarafından olumlanması, onaylanması ve sürdürülmesine neden olacaktır. Nitekim Yargıtay'ın "bu tür ilişkilerin, toplumumuzun ahlak anlayışına, inancına ve töresine aykırı olduğundan, ülkemizde hiç bir şekilde hoş görülmediği" yaklaşımıyla gayrimeşru ilişkinin eş dışındaki kişiler açısından da ağır tahrik nedeni sayılması gerektiğini belirtmesi, haksız tahrik kurumunun niteliğiyle bağdaşmamaktadır (Centel, 2005).

İkincisi ise töre adına işlenen suçların ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmesinden hareketle bu durumun aynı zamanda indirim gerekçesi sayılamayacağı kısmen kabul edilse bile, namus adına işlenen ya da Batı'da ani öfke

ve kıskançlıkla işlenen ve ihtiras suçları olarak tanımlanan durumlarda cezadan indirimine gidilmesinin uygulamada sıkça rastlanan bir durum olmasıdır.

Özetle, sözde namus adına işlenen suçları da kapsayan ve şiddet eylemlerinin işlenmesinde kültür, gelenek, din, görenek gibi normların cezai işlemlerde kabul edilemeyeceği yönündeki Sözleşme maddesi sadece öldürme ile sonuçlanan fiziksel şiddet suçlarında değil, aynı zamanda burada tanımlanan diğer suçları da içerecek biçimde yeni bir düzenleme ile açıkça ifade edilmelidir. Burada amaçlanan, yargı mensuplarının kişisel kanaatlerinin ve inançlarının bahse konu eylemlerin haklılaştırılmasına yol açacak yorumlara varmasının önlenmesidir. Hatta bunun da ötesinde, bu yükümlülük, söz konusu eylemleri sayılan nedenlerle hoşgören resmi açıklamaların, raporların veya bildirimlerin de önlenmesini içermektedir (CoE, 2011).

Suçların cezai müeyyideye bağlanmasında göz önüne alınması gereken bir diğer konu faille mağdur arasındaki ilişkinin suça engel olamayacağıdır. Ev içi şiddetin daha çok birbiri ile ilişki içinde olan kişiler arasında meydana gelen niteliği gereği hem bu ilişkinin suçun tanınmasına engel olmaması, hem de şiddet mağduru ile şiddet uygulayan kişi arasındaki ilişkinin Sözleşme’de ağırlaştırıcı nedenler arasında sayılması önemlidir.

2.3.2.2.3 Yetki

Sözleşme kapsamındaki şiddet fiilleri söz konusu olduğunda devletlerin yargılama yetkisine ilişkin düzenlemeler de getirilmiştir. İlgili maddede öncelikle yargılamanın suçun işlendiği yerde (*locus delicti commissi*) yapılması gerektiği fikrine dayanan mülkîlik ilkesinde yer verilmiştir. Sözleşme’de bu kapsama devletlerin toprakları, bayrağını taşıyan gemileri, yasalarında kaydı bulunan uçakları dâhil olmak üzere devletin egemenlik yetkisinin sınırları içindeki yerlere değinilmiştir. TCK’nın 8 inci maddesinde yer bakımından uygulamanın kapsamlı bir şekilde düzenlendiği ve Sözleşme’de bahsedilenin ötesinde detaylandırıldığı görülmektedir.

Sözleşme’de değinilen ve TCK’da kısmen karşılığını bulan bir diğer ilke fail bakımından şahsilik ilkesidir. Bu durumda vatandaşları tarafından veya daimi ikameti kendi topraklarında bulunan bir kişi tarafından işlendiği hallerde de yargılama yetkisine sahip olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirlerin alınacağı belirtilmiştir. Bu ilke ile suçun işlendiği ülkede bu fiillerin suç sayılmaması halinde bile cezasız kalmaması sağlanabilecektir. TCK’nın 11 inci maddesinde göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suç yabancı ülkede işleyen ve kendisi de Türkiye’de bulunan kişi bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye’de kovuşturulabilirliğinin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılacağı ve aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılmasının zarar görenin veya yabancı hükûmetin şikâyetine bağlı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan yargı yetkisi bakımından getirilen en önemli düzenlemelerden biri Sözleşme kapsamında belirlenen en ciddi suçların (tecavüz dâhil cinsel şiddet, zorla evlendirme, kadın genital mutilasyonu, zorla düşük yaptırma ve zorla kısırlaştırma) taraf devletin vatandaşı tarafından işlenmesi durumunda -her ne kadar bu hükme kısmen ya da tamamen çekince koyma imkânı olsa da- eylemin işlendiği yerde suç sayılmasa da kovuşturma olanağı getirilmesidir. Ancak TCK’nın 11 inci maddesinin gerekçesinde Türk vatandaşının yabancı ülkede işlediği suçtan dolayı mağdur olan kimse yabancı ise; fail hakkında Türkiye’de Türk kanunlarına göre yargılama yapılabilmesi için, fiilin, işlendiği ülke devleti Kanun’una göre de suç teşkil etmesi gerektiği ifade edildiğinden maddede tam anlamıyla Sözleşme’de ulaşılmak istenen amaç gerçekleşmemektedir. Zira Sözleşme’deki düzenleme ile fiilin gerçekleştiği ülkenin fiili suç saymadığı hallerin dahi cezasız kalmamasının bir yolu olarak fail bakımından şahsilik ilkesine vurgu yapılmıştır. Ayrıca TCK’nın bahsedilen hükmünde aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükûmetin şikâyetine bağlı olduğu belirtmektedir. Dolayısıyla tecavüz dâhil cinsel şiddet, kadın genital mutilasyonu, zorla düşük yaptırma ve zorla kısırlaştırma suçları bakımından öngörülen cezalar 1 yılın üstünde olsa da zorla evlendirmeye ilişkin suç düzenlenirken bu hususun da göz

önünde tutulması gerekecektir. Ancak bu hükmün uygulanması konusunda taraf devletlerin çekince koyabileceklerinin de belirtildiğini ifade etmek gerekir.

Benzer şekilde şikâyet veya resmi makamların beyanının aranmadığı haller taraf devletin toprağında ikamet eden yabancı bakımından da geçerli olup, TCK'nın 12 nci maddesi bakımından da benzer biçimde bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Öte yandan bahsedilen yabancılar açısından bu kişilerin ülke dışında gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri için yargı yolunun açılması da öngörülmektedir. Bu konuda TCK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak belirtilmelidir ki taraf devlet topraklarında ikamet eden yabancıların hem bu eylemleri için, hem de yukarıda bahsedilen ve kovuşturma başlatılmasını şikâyete ya da resmi makamın beyanının aranmaması yönündeki düzenleme için hükmü uygulamama ya da sınırlı olarak uygulama bakımından taraf devletlere çekince koyma imkânı getirilmiştir.

Sözleşme ile taraf devletlerin kendi vatandaşına ya da topraklarında ikamet eden kişiye yönelik yurtdışında yönelen bu tür suçlar sonucunda yargı mekanizmasının işletilmesine yönelik girişimde bulunmak taraf devletlere zorunluluk düzeyinde olmasa da tavsiye edilmiştir.

Diğer taraftan, taraf devletler, failin kendi toprağında bulunduğu ve bu kişiyi sadece uyruğuna dayanarak diğer tarafa iade etmediği durumlarda, Sözleşme kapsamındaki suçlar bakımından yargılama yetkisi oluşturmaya yönelik önlemleri almalıdır. Bu durumda iade talep eden devletin istemesi durumunda bu kişinin araştırma ve kovuşturmasını iade talep edilen devlet yürütecektir. TCK'nın 12 nci maddesine bakıldığında bir yabancının yabancı ülkede işlediği bazı suçlardan dolayı Türkiye'de ne gibi koşullarla yargılanabileceğine ilişkin hükümler getirildiği görülmektedir. Buna göre bu kişinin yabancı mağdura karşı işlediği suçtan dolayı Türkiye'de yargılanması, failin cezasının aşağı sınırının üç yıldan az olmayan hapis cezasını gerektirmesi ve suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya geri verilme isteminin suçun işlendiği ülkenin veya failin uyruğunda bulunduğu devletin hükûmeti tarafından kabul edilmemiş olması koşullarına bağlıdır. Sözleşme kapsamında öngörülen suçlara ilişkin TCK'da düzenleme yapılırken burada

bahsedilen üç yıl koşulu ile uyumlu olması ya da ona göre yıl koşulunun da düzenlenmesi gerekmektedir.

Sözleşme'deki suçların zaman zaman yargı yetkisi birden fazla ülkede olacak şekilde işlenmesi de mümkündür. Burada önemli olan mağdur bakımından en uygun hukuki sürecin işlenmesine yönelik devletlerarasında istişare yapılabilmesidir. Ancak bu da mutlak bir hüküm değildir. Zira asıl amaçlanan mağdura en az zararlar ve en etkin biçimde korunmasına ve kovuşturmanın yürütülmesine yönelik önlemlerin alınmasıdır (CoE, 2011). Dolayısıyla suçun bir ya da birden fazla devlet tarafından kovuşturulması değerlendirilecek, bu yapılırken mağdura ve tanıklarına fazladan yük getirilmeyecektir. Bilindiği üzere, TCK'da yetkiyi düzenleyen maddelerde yargılama yetkisinin mümkün olduğunca geniş tutulduğu ve başka devletlerce hüküm verilse de bazı durumlarda kişilerin Türkiye'de tekrar yargılandığı görülmektedir. Bu bakımdan Sözleşme'de yer alan özellikle ağır suçları kapsayan hususlarda yeni bir düzenleme yapılması önemlidir.

Sözleşme'nin yargı yetkisini düzenleyen maddesinin son fıkrasında bu yetkiye ilişkin taraf devletlerin sayılanlar dışında da uluslararası hukukun genel ilkelerine hâlel getirmemek koşuluyla cezai yargılama yapabilecekleri hüküm altına alınmıştır.

2.3.2.2.4 Yaptırım ve Tedbirler

Sözleşme'de, suçlar için getirilecek yaptırımların etkili, orantılı ve caydırıcı olması öngörülmüştür. Örneğin hükümlünün izlenmesi ve denetlenmesi veya çocuğun yararının gerektirdiği durumlarda failin ebeveyn haklarının elinden alınması yönünde önerilerde bulunulmuş, bunların genişletilmesi taraf devletlerin takdirine bırakılmıştır. TCK'nın 53 üncü maddesi, verilen ikinci örnek bakımından yeniden değerlendirildiğinde, maddede kişinin kasten işlediği suçtan dolayı velâyet, vesayet ve kayyım haklarından yoksun bırakılabileceği düzenlenmiştir. Ancak mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu

üzerindeki velâyet, vesayet ve kayımlık yetkilerini kullanabileceği, ayrıca, kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında mahkûm oldukları cezaya bağlı herhangi bir hak yoksunluğunun doğmayacağı istisnalarının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Her ne kadar maddenin beşinci fıkrasında, belli bir hak ve yetkinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen kasıtlı suçlar dolayısıyla mahkûmiyet halinde, mahkûm olunan cezanın infazından sonra da etkili olmak üzere bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına ayrıca hükmedilse de velâyet ilişkilerinde bu yetkinin kötüye kullanıldığının ispatı güç olduğundan şiddet eylemleri bakımından maddenin yeniden ele alınması faydalı olacaktır.

2.3.2.2.5 Ağırlaştırıcı Sebepler

Sözleşme’de düzenlenen suçlar bakımından uygulanacak ağırlaştırıcı nedenler tek tek sayılarak belirlenmiştir. Öncelikle fail ile mağdur arasındaki ilişki eski eş, eş, partner, ana, baba, büyükanne, büyükbaba, çocuk, mağdurla aile bağı olan yakını, aile üyesi olmamakla birlikte aynı hanede yaşadığı kişiler ya da mağdurla arasında alt üst ilişkisi bulunan kişiler tarafından işlenmesi durumunda cezanın artırılacağı hüküm altına alınmıştır. Burada taraflar arasındaki güven ilişkisinin yaratacağı tahribatın daha ağır bir yaptırıma bağlanmasının kabulü gerekmektedir. Bu konuda özellikle fiziksel ve cinsel şiddet fiilleri bakımından mağdur ve fail arasında bu tip bir bağ bulunması genel olarak TCK kapsamında suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş olmakla birlikte; eski eş ve partner bakımından böyle bir yaklaşıma rastlanmamaktadır.

Diğer taraftan bu suçların belirli bir zaman diliminde birden fazla defa tekrarlanması ev içi şiddette sıkça rastlanması ve mağdur üzerindeki tahrip edici yönü dikkate alınarak ağırlaştırıcı bir durum olarak kabul edilmiştir.

TCK'da temel prensip birden fazla suç işleyen kişinin işlediği suç sayısı kadar cezadan sorumlu tutulması olsa da “suçların içtimai” bu durumun istisnası olarak düzenlenmiştir (Yalçın Sancar, 2007: 246).

Burada da bir suçun belirli bir zaman dilimi içinde birden fazla tekrarlandığı durumlarda öncelikle suçun özel bir görünüş biçimi olarak içtimain varlığı incelenmelidir. Konu fiziksel şiddet bağlamında ele alındığında mağdura yönelen birden fazla hareketin tek bir kast altında işlenip işlenmediği önemlidir. Bunu anlamanın bir yolu hareketler arasında ne kadar zaman aralığı olduğudur. Zira ortada tek bir kast mı olduğu ya da yeni bir kastın ortaya çıkıp çıkmadığının değerlendirilmesinde araya giren süre iyi bir kıstas olacaktır. Ancak fiziksel şiddetin bir türü olarak yaralamanın birden fazla kez uygulanması durumunda eziyet suçunun belli bir sürece yayılan niteliği göz önüne alındığında içtimain tespiti güçleşmektedir. Bu durumda İspanyol öğretisinde failin eylemleri insan onuruna yönelik saldırı bakımından ayrıca cezalandırmayı gerektirecek bir nitelikte ise eziyet ile örneğin yaralama suçu arasında gerçek içtima ilişkisi kurulabileceği değerlendirilmiştir (Önok, 2013: 192-207). Dolayısıyla fail her bir suç için ayrıca cezalandırılacaktır.

Zincirleme suç durumunda bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda verilecek cezanın artırıldığı görülmektedir. Ancak ortada birden fazla suç olmasına rağmen temel cezanın bir miktar artırılması suretiyle cezanın yumuşatılmakta ve suç işleme konusunda ısrar eden fail lehine bir durum yaratılmaktadır (Yalçın Sancar, 2007: 258). TCK'da maddenin devamında kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarının bu hükümden istisna tutulduğu ifade edilmiştir. Bu fıkra bahse konu suçlarda her bir eylemin ayrıca cezalandırılmasına hizmet etmektedir. Öte yandan son fıkrada değişiklik yapılmadan önce cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı suçlarının da bu istisnalar içinde olduğu belirtilmelidir. Söz konusu değişikliğin gerekçesinde ise bu iki suçun aynı kişiye karşı müteaddit defa işlenmesinin ispat sorunu ve ölçüsüz ceza miktarı ortaya çıkaracağı ifade edilmiştir (Yalçın Sancar, 2007: 257). Oysa Sözleşme sürekli tekrarlanan suçların ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmesini öngörürken ev içi şiddetin yineleyen doğası ile etkin

mücadele etmeyi amaçlamıştır. Neticede TCK'da zincirleme suça ilişkin düzenlemede aynı kişiye karşı suçun birden fazla işlenmesi durumunda cezanın artırılması değil; bilakis azaltılması söz konusudur. Dolayısıyla maddede istisna tutularak suç sayısı kadar cezalandırmanın önünü açan fıkranın en azından Sözleşme'de düzenlenen en ağır suçları da kapsayacak biçimde yeniden değerlendirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Söz konusu suçların kendini koruyamayacak durumdaki bir kişiye karşı işlenmesi, çocuğa karşı veya çocuğun gözü önünde işlenmesi halleri de ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür. İlkinde failin kişinin içinde bulunduğu güç durumdan faydalanarak bu kişiyi kendine hedef seçtiğinden bahsedilebilir. Buna ilişkin örnekler ise Açıklayıcı Kitapçıkta şöyle ifade edilmiştir: "... Hamile kadınlar, küçük çocuğu olanlar, zihinsel ve bilişsel sorunları olanlar dâhil engelliler, kırsal kesimde ve ücra yerlerde yaşayanlar, madde bağımlıları, fuhuş yapanlar, ulusal veya etnik azınlık mensupları, belgeleri olmayanlar ve sığınmacılar dâhil olmak üzere göçmenler, geyler, lezbiyenler, biseksüeller ve travestiler, HIV taşıyanlar, evsizler, çocuklar ve yaşlılar" (CoE, 2011). TCK bağlamında bakıldığında kasten öldürme, kasten yaralama, eziyet, cinsel saldırı, hürriyetinden yoksun bırakma suçları bakımından çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı bu suçların işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde mağdurun çocuk olması veya ileri yaşı, hastalığı, malullüğü veya ruhi veya fizik güçsüzlüğü nedeniyle kendini korumaktan aciz bir kimseye karşı fiilin işlenmesinin gerek faildeki ahlaki kötülüğün mefruz çokluğu gerek fiilin icrasındaki kolaylık dolayısıyla nitelikli hal sayıldığı ifade edilmiştir. Ancak görülmektedir ki TCK'da ifade edilen "çocuğa ya da beden ve ruh bakımından kendini koruyamayacak durumda olan" kişilerle kastedilen, Sözleşme'de ifade edilenlerle tam olarak örtüşmemektedir ve bu kavramın hem sayılan diğer şiddet türleri hem de bu kişilerin kimler olduğu yönüyle genişletilmesine gerek duyulmaktadır. Öte yandan bahse konu eylemlerin çocuğun yanında işlenmesi durumunda ise TCK bakımından bir ağırlaştırıcı neden öngörülmediğinden bu açıdan da düzenleme yapılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, bu suçların birden fazla kişi tarafından işlenmesi cinsel saldırı ve cinsel istismar bakımından TCK kapsamında ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiş; ancak diğer suçlar bakımından böyle bir düzenleme getirilmemiştir.

Silah kullanarak ya da silahla tehdit ederek bahse konu suçların işlenmesi hali ise kasten yaralama ve cinsel saldırı suçu için ağırlaştırıcı neden olarak öngörülmüştür. Ayrıca bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştirileceğinden veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle silahla tehdit edilmesi halinin psikolojik şiddetin bir türü olarak kabul edilebildiği durumlarda ağırlaştırıcı neden olarak TCK’da düzenlendiği, ev içi şiddete vücut verdiği hallerde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun ise cebir, tehdit ya da silahla işlenmesi hallerinin de ağırlaştırıcı neden olarak düzenlendiği görülmektedir. Burada ifade edilenler dışında kalan ve yukarıda sayılan suçlar bakımından da bu yönde ayrıca bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Sözleşme’de fiziksel şiddet bakımından getirilen önemli bir düzenleme ise aşırı ve yoğun fiziksel şiddetin ayrıca suçun nitelikli hali olarak kabul edilebileceği hallerdir. Bunun yanı sıra benzer şekilde, uygulanan şiddetin fiziksel veya psikolojik olarak uzun dönemli sağlık sorunlarına yol açan zararlar sonucunda da ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmelidir. Buna göre kasten öldürme suçunun canavarca hisle veya eziyet çektirerek işlenmesi hali ile “Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama” başlığı altında düzenlenen eylem:

- Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
- Konuşmasında sürekli zorluğa,
- Yüzünde sabit iz,
- Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
- Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,
- İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

- Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
- Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
- Yüzünün sürekli değişikliğine,
- Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,
- Vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına,
- Sonucunda ölümün meydana gelmesine

neden olmuşsa cezanın ağırlaştırılacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede ele alınan bir diğer suç ise cinsel saldırıdır. Suçun işlenmesi sırasında mağdurun direncinin kırılmasını sağlayacak ölçünün ötesinde cebir kullanılması, suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması ya da mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde yine cezanın artırıldığı görülmektedir. Son olarak cinsel saldırı suçunda ifade edilen bu eylemlerin çocuklara yönelik olarak işlendiği cinsel istismar fiilinde de ağırlaştırıcı neden olarak kabul edildiği; hatta cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanacağı hüküm altına alınarak aşırı ve yoğun fiziksel şiddet hallerinin böylece daha ağır şekilde cezalandırılması koşulunu sağladığı değerlendirilmektedir. Burada belirtilen suçların nitelikli halleri arasında hem aşırı, yoğun, riske yol açan fiziksel şiddet türlerine, hem de uzun süreli tedavi gerektiren zarar doğuran diğer şiddet eylemlerden bir bölümüne yer verilmiştir. Yukarıda incelenen ve TCK bağlamında suç olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilen suçlar bakımından da aynı şekilde uzun süreli tedavi gerektiren zararın ortaya çıkması hali bir ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmelidir.

Sözleşme kapsamında ele alınan son ağırlaştırıcı neden failin daha önce aynı suçlardan hüküm giymiş olmasıdır. Zira bahsedilen şiddet eylemlerinin tekrar tekrar işlenen suçlar olması caydırıcılığın artırılması bakımından bu suçlar tekrarlandığında daha ağır bir şekilde cezalandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Hatta Sözleşme konuyu bir adım öteye taşıyarak yabancı mahkemeler tarafından verilecek mahkûmiyet kararlarının da bu kararın davaya bakan mahkemece bilinmesi durumunda aynı

şekilde değerlendirilebileceğini düzenlemiştir. Ancak belirtilmelidir ki bu durum yargı organlarına bir araştırma yükümlülüğü getirmeyecektir (CoE, 2011). Bu bağlamda TCK' nın 58 inci maddesinde suçta tekerrür hükümleri yer almaktadır. Ancak madde gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere TCK'daki düzenleme ile tekerrür, kişi hakkında hükmolunan cezanın infazı sırasında dikkate alınacak bir neden, hatta infazdan sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasının nedeni olarak görülmüştür. Bu nedenle, burada tekerrür dolayısıyla kişinin cezasında artırma yapan sistemden vazgeçilmiştir. Bu bakımdan mevcut düzenleme Sözleşme'de öngörülen tekerrürün ağırlaştırıcı neden olarak belirlenmesi yönündeki düzenleme ile uyumlu değildir. Öte yandan, “kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, dolandırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile parada veya kıymetli damgada sahtecilik” suçları dışında kalan suçlar bakımından yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümlerin tekerrüre esas olamayacağı hükmünün de Sözleşme kapsamındaki şiddet suçları bakımından yeniden ele alınması gerekmektedir.

2.3.2.2.6 Zamanaşımı

Sözleşme'de tecavüz dâhil cinsel şiddet, zorla evlilik, kadın genital mutilasyonu, zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma suçlarının reşit olmayan mağdura karşı işlenmesi durumunda mağdurun reşit olmasından sonra takibatın başlatılmasına yönelik düzenlemeler yapılması öngörülmüştür.

TCK'nın 66 ncı maddesinin altıncı fıkrasında zamanaşımının çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Burada kapsam çocuğa yönelik suçun kim tarafından işlendiği ile çizilmiştir. 2004 yılına kadar Fransız Ceza Usul Yasası'nda çocuklara karşı işlenen tüm suçlar bakımından zamanaşımı çocuğun reşit olması ile başlamaktaydı (Taner, 2008:79). Benzer şekilde TCK'daki hükmün en azından Sözleşme'de öngörülen çocuğa karşı işlenen şiddet suçları bakımından da aynı paralelde genişletilmesi Sözleşme'deki yükümlülüğün sağlanması bakımından yararlı

olacaktır. Ancak Sözleşme'nin 78 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tecavüz dâhil cinsel şiddet dışındaki diğer üç suç bakımından zamanlaşımına ilişkin bu hükmün belirli durumlarla sınırlı olarak uygulanabileceğinin ifade edildiği de belirtilmelidir.

2.3.3 Ceza Muhakemesi Kanunu

Sözleşme ile getirilen zorunlu alternatif çözüm usulleri veya hükümlerinin yasaklanması şiddet mağdurlarının bu süreçlere faillerle eşit bir biçimde giremeyecekleri gerçeğinden hareketle getirilmiş bir düzenlemedir (CoE, 2011). Usul hukuku bakımından uzlaşma ve arabuluculuk konuları hem HMK'da hem de CMK'da düzenlenmiştir.

CMK'nın 253 üncü maddesinde "Uzlaşma" başlığı altında yer alan düzenlemede bu hükmün uygulanabilmesi için ya suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olma şartı getirilmiş ya da şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, TCK'da yer alan belli suçlar sayılarak bu suçlar bakımından uzlaşmanın uygulanabileceği hükme bağlanmıştır. Sayılan suçlar arasında yer alan kasten yaralama fiilinin ise üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde uzlaşma uygulanamayacaktır. Şikâyete tâbi olmakla birlikte etkin pişmanlık hükümlerine yer verilenler ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bakımından uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Belirtilen eş ya da kan bağı ilişkisi içinde olan kişiler bakımından uzlaşma uygulanamayacağı düzenlemesi Sözleşme kapsamında yer alan ve evli olmaksızın ilişki içinde olan bireyler bakımından uzlaşmanın uygulanabileceği anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi de uzlaşma kapsamına alınması sorunlu bir alandır. Örneğin kadının sağlık hizmetlerinden faydalanması engellenerek bedensel zarar görmesine neden olunan fiziksel şiddet hallerine ihmali davranışla işlenen yaralama suçu olarak bakıldığında suçun uzlaşma kapsamında olduğu görülecektir. Öte yandan zorla evlilik ve kadın genital

mutilasyonu gibi Sözleşme’de yer verilen ancak TCK’da henüz bir karşılığı olmayan suçların düzenlenmesiyle “Uzlaşma” maddesinin yeniden ele alınması gerekecektir. Dolayısıyla söz konusu maddenin Sözleşme’de tanımlanan şiddet eylemlerini kapsayacak biçimde işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinin açıkça belirtilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet nedeniyle soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin gecikmeksizin ve mağdurun haklarını gözeterek yürütülmesine ayrıca önem verilmiştir. Böylece hem bu suçların cezasız kalması önlenecek hem de mağdurun yaşadığı olumsuzlukların bu süreçlerle daha da ağırlaştırılması engellenmiş olacaktır. CMK’nın 160 ıncı maddesinde bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının bunu öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacağı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Yani bir suçun öğrenilmesinin ardından yapılacak işlemlerin bir an önce başlatılması genel bir kural olarak düzenlenmiştir. Öte yandan yakalamaya ilişkin maddede gecikmesinde sakınca bulunan hallerde; Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, kolluk görevlilerinin yakalama yetkisine sahip olduğu düzenlenerek sürecin hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Kanun’un tamamında yer yer gecikmesinde sakınca bulunulan hallerde süreci hızlandırmaya yönelik tedbirlere yer verilmiştir. Ancak Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemleri söz konusu olduğunda bu suçlara özgü özel önlemlerin alınması yerinde olacaktır.

Soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin etkin ve hızlı yürütülmesi kadar mağdur açısından ikinci bir mağduriyet yaratmaması da önemlidir. Örneğin mağdurun haklarını düzenleyen 234 üncü maddede vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme olanağı bulunmaktadır. Ancak hükmün Sözleşme’deki tüm şiddet eylemlerini kapsayacak biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır. Diğer taraftan 236 ncı maddenin tanıgın

dinlenmesine ilişkin hükme yaptığı atıfla mağdurun dinlenmesinde görüntü ve ses kaydına başvurulabileceği belirtilmiştir. Ayrıca işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdurun, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebileceği düzenlemesine maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklı tutularak istisna getirilmiştir. Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulacağı düzenlemesi de diğer sayılanlar gibi mağdurun zararını ağırlaştırmamaya ve ikincil mağduriyeti önlemeye yönelik düzenlemelerdir. Sözleşme’de mağdurun güçlendirilmesi ve yargı süreçlerine başvurularının özendirilmesi amacıyla kamu kuruluşları, STK’lar, ev içi şiddet danışmanları gibi konu hakkında tecrübeli kişi ve kurumlardan destek almalarının sağlanması sağlanması hususu da göz önünde bulundurularak bu hükmün genişletilmesi faydalı olacaktır.

Sözleşme özellikle cinsel şiddet suçlarında karşılaşılan ve mağdurun cinsel geçmişi ya da ahlaktan yoksun bir kişi olduğu yönündeki iddiaların mağdura sağlanacak korumada eşitsizliğe yol açmaması ve bu durumların ancak gerekli ve davayla doğrudan ilgili olduğu ölçüde dikkate alınabileceğini belirtmiştir. 765 sayılı TCK’nın 48 inci maddesinde ırza geçme eyleminin fuhşu meslek edinen kadına yönelik olması halinde cezadan indirim yapılmaktaydı. Bu hükmün kaldırılmasıyla kişisel ahlak anlayışının kişiye yönelen cinsel suçla ilişkilendirilmeyeceği ve herkesin hukukun korumasından eşit olarak faydalanabileceği ortaya konulmuştur (Aydın, 2003: 79). Yürürlükteki TCK’da bahse konu iddialar bir indirim nedeni olarak düzenlenmemiştir. İki Kanun arasındaki bu temel fark ilkinde suçun genel ahlak ve aile düzenine karşı bir suç olarak, ikincisinde kişilere karşı işlenen suçlar kapsamında ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde böyle bir konuda muğlak bir kavram olan genel ahlak anlayışı ile yapılacak bir değerlendirme kadına karşı ayrımcılığı meşrulaştıran değer yargılarını besleyecek, kişinin cinsel yaşamı ve cinsel özgürlüğünü geri plana atacaktır (Centel, 2012: 271). Burada sorun TCK bakımından bir ölçüde giderilmişken CMK bağlamında delillerin değerlendirilmesi noktasında önem kazanmaktadır. Bilindiği üzere CMK’nın 217 nci maddesine göre

hâkim önüne gelen delilleri serbestçe takdir eder. 206 ncı maddede ise delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa ortaya konulmak istenen delilin reddolunacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan Sözleşme’de öngörülen düzenleme ile mevcut düzenlemenin büyük ölçüde paralellik içerdiği görülmektedir. Ancak uygulamada hala olumsuz toplumsal değer yargılarını içeren kararlar göze çarpmaktadır. Şiddet suçlarının yargılmasında namus dâhil kabul edilemez gerekçelerden bahsedilirken, bu gerekçeleri saf dışı bırakmaya yönelik hukuki adımların hiçbir açıklığa meydan vermeksizin sıkı bir şekilde düzenlenmesinin öneminden bahsedilmiştir. Öyle ki Sözleşme’nin taraf devletlere, yargı mensuplarının kişisel kanaatlerinin ve inançlarının, yukarıda sözü edilen gerekçelerle suç teşkil eden fiillerin haklılaştırılmasına yol açmaması konusunda yükümlülük getirdiği de hatırlanmalıdır (CoE, 2011). Bu çerçevede yapılacak bir değerlendirme ile konu CMK bakımından gerekirse açıkça düzenlenmelidir.

Sözleşme’nin 56 ncı maddesinde bahsedilen koruma önlemleri hem 6284 sayılı Kanun hem de CMK bakımından ele alınabilecektir. Burada amaçlanan devletlerin iç hukuklarıyla uyumlu bir şekilde örneklendirme yoluyla verilen ve genişletilmesi taraf devletlerin takdirine bırakılan hukuki sürecin her aşamasında mağduru korumaya yönelik bir takım önlemlerin alınmasıdır.

Bu örneklerden ilki mağdurların, ailelerinin ve tanıklarının her türlü baskı, sindirme, misilleme, tekrar mağdur edilme risklerine karşı güvende olmalarının sağlanmasıdır. Bilindiği üzere CMK’nın 58 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında tanıklık görevinin yapılmasından sonra, kişinin kimliğinin saklı tutulması veya güvenliğinin sağlanması hususunda alınacak önlemlerin ilgili Kanun’da düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Atıf yapılan 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu TCK’da ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçları, Kanun’un suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçları tanık koruma tedbiri alınması gereken suçlar kapsamında değerlendirmiştir. Ayrıca tanık koruma tedbiri

uygulanabilecek kişiler, ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile CMK'nın 236 ncı maddesine göre tanık olarak dinlenen suç mağdurları, bunların nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy, ikinci derece dâhil kan veya ikinci derece dâhil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içerisinde olduğu kişilerdir. Kanun bu kişiler için tanık koruma tedbiri uygulanmasını kendilerinin veya bu Kanun'da belirtilen yakınlarının hayatı, beden bütünlüğü veya mal varlığı ağır ve ciddi bir tehlike içinde bulunması ve korunmalarının zorunlu olması hali ile sınırlandırmıştır. Görüldüğü üzere maddede korunacak kişilere ilişkin kapsamlı bir düzenleme yapılmakla birlikte bu kapsamdaki suçların sınırlı tutulduğu ve Sözleşme ile düzenlenmesi öngörülen suçları kapsamadığı anlaşılmaktadır. Bu suçların en azından en ciddi biçimlerinde benzer bir koruma sağlanmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Bir diğer örnek, mağdurun veya yakınlarının failin serbest bırakıldığı ya da kaçtığı durumlardan haberdar edilmesidir. Bu kişilerin karşılaşma riski olan yeni bir şiddet eylemi ya da tehditten korunması bakımından bu bilgilendirme önem taşımaktadır. İlgililerin konu hakkında bilgilendirilmesine sadece CMK'nın 96 ncı maddesine rastlanmaktadır. Ancak burada "yakalamanın ilgililere bildirilmesi" neden bahsedilmekte olup, soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalamanın bildirilmesi düzenlenmiştir. Dolayısıyla Sözleşme ile amaçlanan koruma ile bu madde arasında doğrudan bir ilişki kurulamamaktadır. Ancak benzer bir şekilde Sözleşme'de ifade edilen durumlarda bu bildirim yapılması açısından söz konusu maddenin bir örnek olacağı değerlendirilmektedir.

Mağdurların şikâyetlerinin takibi, işlemlerin genel işleyişi, davaların sonuçları konusunda bilgilendirilmelerinde iç hukukun usul ilkeleri dikkate alınarak düzenleme yapılması bir koruma tedbiri olarak önerilmiştir. Bilindiği üzere CMK'nın 234 üncü maddesinde mağdur ve şikâyetçinin hakları şu şekilde düzenlenmiştir:

“Mağdur ile şikâyetçinin hakları

Madde 234 – (1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,
2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,
3. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,
5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına Kanun'da yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,
2. Kamu davasına katılma,
3. Tutanak ve belgelerden (...) örnek isteme,
4. Tanıkların davetini isteme,
5. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,
6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

(2) Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.”

Ayrıca mağdur veya suçtan zarar gören kovuşturmanın her aşamasında hüküm verilinceye kadar davaya katılması mümkün olup, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilmektedir. Öte yandan bu kişilerin tarihi belirlenmiş olan duruşma ve yargılama usulüne ilişkin diğer işlemlere vaktin darlığından dolayı çağrılmayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile duruşma belirli gününde yapılarak süreci takip etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca katılana kanun yollarına başvurma hakkı, katılanın ölmesi durumunda mirasçılarının da katılanın haklarını takip üzere davaya katılması olanağı da tanınmıştır. Ancak katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmeyeceği gibi bu kararlara karşı kanun yoluna başvurabilmesi için Cumhuriyet savcısı için öngörülen sürenin geçmesiyle katılanın da başvuru hakkını kaybedeceği hüküm altına alınmıştır.

Burada önem taşıyan bir diğer husus kişilere bu haklar tanınırken Sözleşme'nin 19 uncu maddesinde belirtilen sınırlar dâhilinde anlayabileceği bir dilde bu bilgilendirmenin yapılmasıdır. Bu konuya da CMK'nın 202 nci maddesinde yer verilmiş olup, mağdura, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından tercüman atanabileceği, bunun soruşturma evresindeki mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

TCK'da mağdurun özel yaşantısının ve görüntüsünün korunması amacıyla kamuya açıklık ilkesi ile denge kurularak uygun tedbirlerin alınması yönünde doğrudan bir düzenleme yoktur. Ancak dolaylı olarak genetik inceleme sonuçları kişisel veri olarak kabul edildiğinden dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemeyeceği, mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin, açıkça istemeleri halinde, kapalı oturumda okunmasına mahkemece karar verilebileceği ve “duruşmanın açıklığı” başlıklı 182 nci maddede kimi durumlarda duruşmanın kapalı yapılmasına imkân tanıyan düzenlemeler

getirilmiştir. Buna ek olarak, adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda, hatta adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adli işlemlerin icrasında da ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasağı bulunmaktadır. Ayriyeten açık duruşmanın içeriği, kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklayabilmektedir. Ancak bu düzenlemeler Sözleşme’de öngörülen amacı tam olarak karşılayamamaktadır. Bu bakımdan yukarıda belirtilen düzenlemelerin Sözleşme kapsamındaki suçlar bakımından yeniden ele alınıp yorumlanması ya da mümkünse bu suçlarda özel bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Mağdurla failin karşılaşmasının ve temasının önlenmesi mağdurun yeni bir travmaya maruz kalmaması bakımından öngörülen bir tedbirdir. Bu yönde CMK’nın 200 üncü maddesinde getirilen kısıtlı bir düzenleme vardır. Buna göre tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılmasına karar verebilmektedir. Ancak burada amaçlanan mağdur tanığın maruz kalacağı travmatik etkinin ortadan kaldırılmasından ziyade maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının kolaylaştırılmasıdır. Öte yandan yukarıda açıklanan ve mağdurun ses ve görüntü kaydı yoluyla ifadesinin alınmasına olanak tanıyan hükmün burada uygulanması Sözleşme hükmünün amaca ulaşmasında faydalı olabilecektir.

İstanbul Sözleşmesi’nin taraf devletlere getirdiği en önemli sorumluluklardan biri tazminat yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük bir taraftan Sözleşme’de tanımlanan suçlar sonucunda oluşan ciddi sağlık zararlarının telafi edilmesini öngörürken, diğer taraftan devletlerin gereken özeni gösterme sorumluluklarıyla (due diligence) bağlantılıdır. Bunlardan ilki, failin neden olduğu zarardan sorumlu tutulmasına yöneliktir. Burada fail tarafından karşılanmayan zarar devlet tarafından karşılanırsa da, özen yükümlülüğünün yerine getirildiği hallerde, devletlerin faile rücu hakkı Sözleşme’de saklı tutulmuştur (CoE, 2011). Buna göre ilk durumda belirtilen ve mağdurun sağlık masraflarının devlet tarafından üstlenilmesine ilişkin düzenleme 6284 sayılı Kanun çerçevesinde ele alınacaktır.

Fakat devletler, bahsedilen yükümlülüğü yerine getirmemeleri halinde gereken özeni göstermemenin sorumluluğunu taşıyacaklardır. Burada kastedilen özen yükümlülüğü Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini devletin kendi çalışanları eliyle gereken özeni göstererek önlemek, soruşturmak, cezalandırmak ve bu eylemlerden kaynaklı mağduriyet için tazminat sağlamak bakımından getirilen yükümlülükleri ifade etmektedir.

Bilindiği üzere, ceza hukukunun temeli suçtan zarar gören bir başka kişi olsa dahi, her suçun mağdurunun devlet olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bu nedenle ceza hukukunda yer alan kamusal ilkesi konuyu uzun süre devlet ile suç faili arasına hapsedmiş ve suç mağdurunu bu ilişkinin dışında tutmuştur. Ancak ceza hukukunun bugün geldiği nokta mağdurun üçüncü bir kişiden gördüğü zararın tazminini devletten talep edebilmesine olanak tanımaktadır (Karakaş Doğan, 2013: 1010).

Özen yükümlülüğünün ihlalinin tazminata bağlanması özel hukuk bakımından ele alınabilmektedir. Ancak suçtan doğan zararın kamusal niteliği gereği zararın tazmininde bunun sözleşme ya da haksız fiilden doğan zararlarla aynı çerçevede değerlendirilmesi adil bulunmamaktadır. Ayrıca, konunun ceza hukuku bağlamında incelenmesi, zararını ceza mahkemesi önünde talep eden mağdurun zararını hızlı ve kesintisiz elde etmesine katkı sağlayacaktır. Bahsedilen yöntem 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun'unda (CMUK) suçtan zarar görene şahsi hak davası ya da kamu davasına müdahale yoluyla zararın giderilmesinin talep edilmesi suretiyle kullanılabilirken, yürürlükte bulunan CMK bakımında böyle bir imkân bulunmamaktadır (Pamuk, 2013: 274, 253).

Konuya ilişkin olarak özellikle şahsi hak talebini de içerecek biçimde CMK'da yeniden düzenleme yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bir çözüm yolu olarak Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığı'nda devletin tazminat sağlaması için, Şiddet Suçu Mağdurlarının Tazmini Avrupa Sözleşmesi'nin 5 ve 6 ncı maddelerinde belirtilene benzer devlet tazminat sistemleri oluşturulmasının tavsiye edildiği de göz önüne alınmalıdır (CoE, 2011). Nitekim öğreti de benzer biçimde

devletin bir fon oluşturarak ve her yıl bütçe ayırarak suç mağdurlarının zararını gidermesi gerektiği ifade edilmiştir (Dönmezer, 1977: 185, 188).

Bu çerçevede CMK'nın 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının h bendinde bir adli kontrol yöntemi olarak öngörülen hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek paranın suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlanması yönündeki düzenlemenin geliştirilerek ya da bu düzenlemeye benzer bir biçimde “mağdur tazminat fonu” oluşturulması ve kullanılması bir çözüm yolu olarak önerilmektedir.¹

2.3.4 Türk Medeni Kanunu

Sözleşme’de şiddet eylemleriyle mücadele edilmesinde cezai hükümler kadar mağdura hukuksal koruma ve zararının tazmini olanağı sağlayan düzenlemeler yapılması da önemle vurgulanmıştır.

Medeni hukuk bakımından yapılması gereken düzenlemelerden ilki velâyet ve ziyaret haklarının kullanımında ebeveynlik hakları ile mağdurun hakları ve güvenliği arasında denge kurulmasıdır. Zira velâyet veya ziyaret haklarının kullanımında şiddet uygulayan ve şiddet mağdurlarının tekrar karşılaşması ya da bu hakların suiistimali ev içi şiddet olaylarında sıkça karşılaşılan bir durumdur. TMK’da hâkim boşanma ya da ayrılığa karar verirken velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulacağı düzenlenmiştir. Ayrıca çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı ana ve babaya tanınan sınırlar içinde üçüncü kişilere de tanınabilmektedir.

---

¹ Söz konusu öneri yazar tarafından katılım sağlanan 28 Kasım 2013 tarihinde Türkiye Adalet Akademisi’nde gerçekleştirilen “Kadın-Erkek Eşitliğine İlişkin Uluslararası Normlar ve İçtihat Işığında Ulusal Hukuktaki Gelişmeler” konulu seminerde Sayın Prof. Dr. Bertil Emrah ODER tarafından dile getirilmiştir.

Söz konusu hakkın çocuğun huzurunu tehlikeye sokması, ana ve baba bu haklarını Kanun'da öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanması, çocuk ile ciddi olarak ilgilenilmemesi ya da diğer önemli sebepler varsa kişisel ilişki kurma hakkının reddedilebileceği veya kendilerinden alınabileceği de belirtilmiştir. Görüldüğü üzere Kanun'da öngörülen maddeler daha çok çocuğun menfaatine odaklanmış bir niteliktedir.

Bununla birlikte “diğer önemli sebepler” in varlığı halinde bu hakkın kaldırılabilirliği konusunda hâkime takdir yetkisi verilmesi şiddet vakalarında olayın bu çerçevede değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sebepler ana ve babayla ilgili nedenler olabileceği gibi çocukla ilgili nedenler de olabilir (Erlüle, 2010: 239). Söz konusu nedenler arasında kişisel ilişki kurma hakkı sahibinin anaya karşı şiddet uygulayacağı yönünde bir risk olması veya bu kişiye karşı işlediği bir suçtan ötürü sabıkasının olması ya da tutuklanmış olması halleri sayılabilir (Öztaş ve Schwenger'den aktaran Erlüle, 2010: 240).

Ne var ki Sözleşme ile öngörülen düzenlemenin sadece bu hakkın sınırlandırılması ve kaldırılmasını değil; aynı zamanda güven içinde gerçekleştirilmesini de kapsamaması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada bu ziyaret hakkının 6284 sayılı Kanun'da tanınan imkâna benzer biçimde üçüncü kişi gözetiminde kullanılabilmesi yönünde bir düzenlemeye gidilmesi seçeneği değerlendirilmelidir. Zira kişisel ilişkinin sınırlandırılması veya kaldırılmasının son çare olarak kabul edilmesi ve ziyaret hakkının kullanılmasının zor olduğu hallerin bu şekilde aşılması faydalı olacaktır (Serdar, 2007: 768).

Sözleşme'nin 32 nci maddesinde yer alan zorla evliliklerin -çocuk mağdurları da kapsamaması itibarıyla erken yaşta evlilikleri içeren yönü de göz önüne alınarak-feshi, iptali ya da sonlandırılmasını sağlamak üzere gerekli tedbirlerin alınmasına ilişkin düzenleme gereği ve bu durumun geleneksel tutum ve davranışlarla yakın ilişkisi olduğu açık olduğundan iç hukuk bakımından da yeni bir düzenlemeyi zorunlu kılmaktadır. Buna göre TMK'nın 151 inci maddesinde “Korkutma” başlığı altında olup, evliliğin iptaline neden olacak koşullar kendisinin veya yakınlarından

birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmesi iptal nedeni olarak düzenlenmiştir. Ancak maddede sayılan durumların ötesinde dışlanma, aile tarafından reddedilme korkusuyla evlenmeye razı edilen kişinin psikolojik şiddete maruz kaldığı açıktır (Havutcu, 2013:1377). Bu nedenle Sözleşme’de ifadesini bulan fiziksel ya da psikolojik olarak kişiyi evlenmeye zorlamanın yani zorla evliliğin de evliliğin iptaline yol açan bir neden olarak belirlenmesinin Sözleşme’deki yükümlülüğü karşılayabileceği düşünülmektedir.

Bilindiği üzere burada bahsedilen madde nisbi butlan olup, ancak dava açmaya yetkili tarafların açması ile evliliğin iptali dava edilebilmektedir. Ayrıca konunun nisbi butlan bakımından ele alınması halinde korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle iptal davası açma hakkı düşecektir. Bu durum ise hakkı fiilen uygulanamaz hale getirmektedir (Havutcu, 2013:1377). Oysa Sözleşme’de evliliğin sona erdirilmesinin mağdura güçlük yaratmaması ve haklarını etkilememesi öngörüldüğünden evliliğin sona erdirilmesinin Cumhuriyet savcısına resen dava açma hakkı veren mutlak butlan hükümleri içinde yer almasının ve bu durumdaki mağdurun haklarını korumaya yönelik bir düzenleme yapılmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, ceza hukuku bakımından ele alınan ancak TMK açısından da değerlendirilmesi gereken bir diğer konu zorunlu alternatif uyuşmazlık çözümü veya hüküm işlemlerinin yasaklanmasıdır. Bilindiği üzere aile hukukunda aile birliğinin korunması anlayışı çerçevesinde hâkim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarıp onları uzlaştırmaya çalışabilmekte ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilmektedir. Bu noktada en azından hâkimin bu konudaki yetkisinin şiddet vakalarında uygulanmayacağı yönünde bir hüküm getirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi amaçlanmış; ancak aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı ifade edilmiştir. Söz konusu düzenleme istisna

getiren yönüyle olumlu karşılanmakla birlikte konuyu aile içi şiddetle sınırlı tutan ve kapsamı daraltan bakışı nedeniyle yeniden gözden geçirilmelidir.

Öte yandan Sözleşme kapsamında TMK’da yapılması gereken düzenlemeler ilgili hükümlerde açıkça ifade edilenlerle sınırlı değildir. Bunun yanı sıra Sözleşme’nin kadınlara yönelik ayrımcı yasa ve uygulamaların kaldırılması yükümlülüğü çerçevesinde Kanun’da yer alan bazı önemli maddelere değinilmesi gerekmektedir.

TMK’da yer alan ve kadın erkek eşitliğini sağlamanın önünde engel olan yerleşik geleneklerden biri 187 nci maddede düzenlenen kadının soyadı konusudur. Buna göre kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağı, başvurusu durumunda kendi soyadını da kullanmasının mümkün olacağı yönündeki düzenleme pek çok defa yargıya taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi, 1998 tarihli bir kararıyla¹ TMK’nın “Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” maddesinin eşitliğe aykırılığı gerekçesiyle iptali istemiyle açılan davayı reddetmiştir. Ret gerekçesinde şu ifadelere yer verilmiştir:

“(…) İtiraz konusu kural kimi sosyal gerçeklerin zorunluluklarından ve yasa koyucunun yıllar boyu kökleşmiş bir geleneği kurumsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. Aile isminin kuşaktan kuşağa doğumla geçmesiyle aile birliği devam etmiş olacaktır. Kamu yararı, kamu düzeni ve kimi zorunluluklar soyadının kocadan geçmesinin tercih nedeni olduğunu göstermektedir...”

Gerekçede de ifade edildiği üzere, tam da bu nedenle, yıllar boyu kadın erkek eşitsizliğinin bir yansıması olarak günümüze kadar taşınmış bu kökleşmiş geleneğin günümüzde yasalarda kendine yer bulmaması bakımından bahse konu düzenlemenin iptali veya revizyonu gerekmektedir.

---

¹ Anayasa Mahkemesinin 20 Eylül 1998 tarihli ve 61/59 sayılı kararı, RG. 15.11.2002, s. 24937.

Diğer taraftan konuya ilişkin bir diğer davada¹ Anayasa Mahkemesi şu değerlendirmeleri yaparak itirazı reddetmiştir:

“İtiraz konusu ‘Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır’ kuralı kimi sosyal gerçeklerin doğurduğu zorunluluklardan ve yasa koyucunun yıllar boyu kökleşmiş bir geleneği kurumsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. “Aile hukuku” öğretisinde de kadının erkeğe göre farklı yaratıldığı, zorunluluklar ve toplumsal gerçekler karşısında kadının korunması, aile bağlarının güçlendirilmesi, evlilik birliğinde düzen ve uyum sağlanması, aile içinde iki başlılığın önlenmesi gerektiği gibi hususlarda görüşler bulunmaktadır.

Aile birliğinin sağlanması için yasa koyucu eşlerden birisine öncelik tanımıştır. Kamu yararı, kamu düzeni ve kimi zorunluluklar, soyadının kocadan geçmesinin tercih nedeni olduğunu göstermektedir. Kaldı ki itiraz konusu kuralda, aile isminin sadece erkeğin soyadına bağlanacağı öngörülmemekte, kadının başvurusu durumunda kocanın soyadıyla birlikte kızlık soyadını da kullanma olanağı bulunmaktadır...

Kadının evlenmekle kocasının soyadını almasının cinsiyet ayırımına dayanan bir farklılaşma yarattığı savı da yerinde değildir. Anayasa’nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Kişilerin haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerekli kılabilir.”

---

¹ Anayasa Mahkemesinin 29 Ekim 1998 tarihli ve 1998/59 sayılı kararı, RG. 21.10.2011, s. 28091.

Anayasa Mahkemesinin her iki karar gerekçesinde de görüldüğü gibi yasa uygulayıcıların öne sürdüğü değerlendirmeler kadının erkeğe göre farklı yaratıldığı, zorunluluklar ve toplumsal gerçekler karşısında kadının korunması ve aile içinde iki başlılığın önlenmesi gibi toplumsal yapı içinde süregelen, her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu düşüncesine dayanan önyargılar, gelenekler ve ataerkil tutumları destekler niteliktedir. Ayrıca haklı bir nedene dayanarak bazı kişilere farklı uygulamalar yapılabileceği yönündeki düşünce bahsedilen değer yargılarının “haklı bir neden” olarak görüldüğünü göstermektedir.

Yukarıda bahsedilen ikinci karar aynı zamanda AİHM’e yansıyan Ünal-Tekeli/Türkiye davası¹ olup, ulusal mercilerin evlendikten sonra yalnızca kendi soyadını kullanmasına izin vermemelerinin AİHS’ nin hem tek başına hem de 14 üncü maddeyle birlikte düşünüldüğünde 8 inci maddeyi ihlal ettiğini iddiası incelenmiştir. Ulusal yargı yollarında bunun bir ayrımcılık olmadığına karar verilmiş olduğunu belirten başvuran, Sözleşme’nin 8 inci maddesinin uygulanmasını talep etmiştir. AİHM kararında, Avrupa Konseyine üye devletlerde, eşlerin aile adı seçiminde eşit haklara sahip olduklarını, Türkiye’nin evlenmekle kadının otomatik olarak soyadını değiştirmesini yasalarla öngören tek ülke olduğunu; evlenince soyadını değiştirmek istemeyen kadınların çıkarlarının dikkate alınmamış olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kadınları kocalarının soyadlarını almaya zorlayan kuralların değiştirilmemesinin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağını ileri süren AİHM, söz konusu farklı muamelenin başvuranın talebi doğrultusunda 14 üncü maddeyle birlikte düşünüldüğünde Sözleşme’nin 8 inci maddesine aykırı olduğuna karar vermiştir.

AİHM kararı gereğince, başvuran da dâhil olmak üzere evli eşlerin kendi soyadlarını kullanabilme veya aile soyadı seçiminde eşit haklara sahip olmalarını sağlamaya yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması Türkiye Devletine bırakılmıştır.

---

¹ Ünal – Tekeli Türkiye Davası, AİHM, 4. Daire, Başvuru No. 29865/96; Karar 16 Kasım 2004.

Gerek yukarıda bahsedilen Anayasa Mahkemesi kararları gerekse AİHM kararı göz önüne alındığında, aile soyadının belirlenmesinde yasa koyucu tarafından eşlerden koca lehine bir düzenlemeye gidilmesinin eşitlik ilkesi ve kişilik haklarıyla bağdaşmadığı gibi bu durumda var olan eşitsizliğin yasalar yoluyla yeniden üretildiği değerlendirilmektedir. Bu bakımdan AİHM kararlarında belirtildiği üzere TMK' nın 187 nci maddesinde yer alan ve "kadının soyadı" nı düzenleyen hükmünün soyadına ilişkin bağlantılı maddeler de göz önüne alınmak suretiyle yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

TMK'da yapılması gereken bir diğer düzenleme mal rejimine ilişkindir. Bilindiği üzere 2002 yılında yürürlüğe giren TMK ile kadın erkek eşitliğini gözeten, cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldıran, kadınları aile ve toplum içerisinde erkeklerle eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren birçok düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri de yasal mal rejiminin edinilmiş mallara katılma rejimi olarak değiştirilmesidir. Bu mal rejiminde evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin elde ettiği malvarlığı değerleri, evliliğin boşanma veya ölüm ile sona ermesi halinde eşler arasında eşit olarak paylaştırılmaktadır. Ancak 4722 sayılı Türk Medeni Kanun'unun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 10 uncu maddesi şu şekildedir:

"B. Mal rejimleri

Madde 10 - Türk Medeni Kanun'unun yürürlüğe girdiği tarihten önce evlenmiş olan eşler arasında bu tarihe kadar tâbi oldukları mal rejimi devam eder. Eşler, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıl içinde başka bir mal rejimi seçmedikleri takdirde, bu tarihten geçerli olmak üzere yasal mal rejimini seçmiş sayılırlar.

Türk Medeni Kanun'unun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan boşanma veya iptal davaları sonuçlanıncaya kadar eşler arasında tâbi oldukları mal rejimi devam eder. Dava boşanma veya iptal kararıyla sonuçlanırsa, bu mal rejiminin sona ermesine ilişkin

hükümler uygulanır. Davanın retle sonuçlanması halinde eşler, kararın kesinleşmesini izleyen bir yıl içinde başka bir mal rejimi seçmedikleri takdirde, Kanun'un yürürlük tarihinden geçerli olmak üzere yasal mal rejimini seçmiş sayılırlar.

Şu kadar ki eşler, yukarıdaki fıkralarda öngörülen bir yıllık süre içinde mal rejimi sözleşmesiyle yasal mal rejiminin evlenme tarihinden geçerli olacağını kabul edebilirler.

Yukarıdaki hükümler uyarınca mal birliği veya mal ortaklığı rejiminin yasal mal rejimine dönüşmesi halinde, Türk Kanunu Medenisinin ilgili mal rejiminin sona ermesine ilişkin hükümleri uygulanır.”

Söz konusu düzenleme Yasanın yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilen evliliklerde önceki edinimlere ilişkin yeni mal rejiminden faydalanmayı yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren 1 yıl içinde bu yönde bir mal rejimi sözleşmesi yapmaya bağlamaktadır. Bu noktada söz konusu başvuruyu yapmayan kadınların geriye dönük edinimler için yeni Yasadan faydalanma olanağı bulunmamıştır.

Mülkiyete ve gelire ilişkin somut gerçekliğe bakıldığında kadınlar dünya nüfusunun %50'sinden fazlasını temsil ettikleri, iş saatlerinin %66'sını doldurdukları halde dünya gelirlerinin sadece %10'una, mülkiyetlerin de %1'ine sahiptirler (Akın, 2008). Türkiye'deki durum göz önüne alındığında Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü verilerine göre erkek malikli hisse sayısı 76.288.025 kadın malikli hisse sayısı ise 43.385.883 olarak belirtilmiştir.¹ Ancak hatırlatılmalıdır ki buradaki veri mülkiyete ilişkin rakamları değil; hisseleri kapsadığından fiilen sahip olunan malvarlığına ilişkin doğru bir gösterge olmadığı düşünülmekte, buna rağmen bu oranın bile neredeyse yarı yarıya olduğu görülmektedir.

---

¹ 19.02.2014 tarihli bilgi edinme başvurusuna verilen cevaba göre.

Bilindiği üzere ataerkilliğin kendini var ettiği en önemli alanlardan biri miras ve mülk paylaşımıdır. Nitekim Uygur (Uygur, Şubat 2008) bir makalesinde hukuk, ataerkillik, mülkiyet ilişkisini Mahoney'den şu şekilde aktarmaktadır:

“Hukuk kuralları geleneksel olarak erkekler tarafından yaratılır, uygulanır ve yorumlanır. İnsan ilişkilerine dair bu kurallar ve onların uygulanması erkek perspektifini yansıtır. Evlilik, boşanma, tecavüz, çocukların velâyeti, mülkiyet gibi konular, erkeklerin kadınların konumunu belirledikleri alanların tipik örneklerini oluşturur”

Tüm bu değerlendirmeler ışığında yeni mal rejiminden kadınların faydalanmasına ilişkin düzenlemenin yürürlük kanunu ile zorlaştırılarak çifte standart oluşturacak bir uygulamaya gidilmesi ataerkil tutumları besler niteliktedir. Dolayısıyla yapılacak bir yasal değişiklikle TMK'nın kadının ev içi emeğini görünür kılan anlayışı ile uyumlu bir şekilde söz konusu eşitsizliğin giderilmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.3.5 Hukuk Muhakemeleri Kanunu

CMK bakımından incelenen ve mağdurun cinsel geçmiş ve davranışlarına dayanarak saygınlığının zedelenmesine ya da korunmaya değer bir kişi olmadığı yönünde bir algı yaratılmasına dönük delillerin mahkeme önüne gelen bir davada eşitsizlik yaratmaması ve konuyla ilgisi ölçüsünde değerlendirmeye alınmasına ilişkin düzenleme HMK bakımından da ele alınmalıdır. Zira bu durum mağdurun hukuk sürecinden faydalanmasında yeni bir eşitsizlik yaratacağı gibi ikinci bir mağduriyete de zemin hazırlayacaktır. Ayrıca Sözleşme'nin mağdurun haklarını bütün önlemlerin merkezine koyan bir anlayış geliştirmesi ve devlet adına hareket eden tüm yetkililerin bu konuda gereken özeni gösterme sorumluluğu gereği de bu konuda bir hassasiyet geliştirilmesini zorunludur. Burada kastedilen bu tip delillerin hâkimler tarafından kabul edilip edilmemesi değil, gerekli olduğu ve davayla ilişkili

olduğu hallerde değerlendirmeye alınmasıdır. Bilindiği gibi HMK'nın 198 inci maddesi uyarınca kanuni istisnalar dışında hâkimin delilleri serbestçe değerlendireceği hüküm altına alınmıştır. Ev içi şiddet olaylarında hâkimin delilleri takdirinde belirtilen hususun göz önünde tutulmasına yönelik tedbirlerin alınması bu açıdan önem taşımaktadır.

Öte yandan şiddet mağdurlarının özel yaşamlarının gizliliğinin korunmasına yönelik önlemler CMK'da olduğu kadar HMK bakımından da ele alınmalıdır. HMK'nın 28 inci maddesinde duruşma ve kararların bildirilmesinin aleni olduğu düzenlenmiş, duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut resen mahkemece karar verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bunu sağlamaya yönelik tedbirlerden bir diğeri 153 üncü maddede yer almaktadır. Buna göre duruşma sırasında fotoğraf çekilmesi ve ses ve görüntü kaydı yapılması yasaklandığı gibi dava dosyasında saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın zorunlu kıldığı hallerde mahkemece yapılacak çekim ve kayıtlar ile kişilik haklarını ilgilendiren konuları içeren dava dosyası içindeki her türlü belge ve tutanağın mahkemenin ve ilgili kişilerin açık izni olmadıkça hiçbir yerde yayımlanamayacağı belirtilmiştir.

Daha önce değinilen önemli bir diğer konu faille mağdurun yargı süreçlerinde karşılaşmaların yaratacağı travmayı önlemeye yönelik tedbirler geliştirilmesidir. HMK'nın 149 uncu maddesine göre mahkeme tarafların rızası olmak şartıyla kendilerinin aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmalarına ve usul işlemleri yapabilmelerine izin verebilmektedir.

Ayrıca şiddet mağdurlarının şiddete maruz kaldıkları ülkenin dilini bilmemeleri hukuk davalarında da haklara ve adalete erişimin önünde önemli bir engeldir. Nitekim HMK'nın 175 inci maddesinin 263 üncü maddesine yaptığı atıfla tarafların ihtiyaç halinde tercümanla dinlenebilmesi mümkündür.

Sözleşme ile şiddet mağdurlarına hukuk davalarında da hukuksal yardım ve ücretsiz hukuk danışmanlığı yapılması konusunda yükümlülük getirilmektedir. Sözleşme bu konuyu katı bir yaklaşımla ele almamıştır. Sözleşme’de kriter, kişinin kendi durumunu etkili ve yeterli bir şekilde ortaya koymasının mümkün olmadığı ve ekonomik olarak desteklenmesi gereken haller olarak belirlenmiş ve taraf devletlere sınırların çizilmesinde serbesti tanınmıştır (CoE, 2011). HMK uyarınca yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilmektedir. Hatta mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde yabancıların adli yardımdan yararlanmaları da mümkündür. Çeşitli gider ve masraflardan muafiyet sağlayan bu hüküm ayrıca davanın avukat ile takibinin gerektiği hallerde ücreti hazineden karşılanmak şartıyla avukat teminini de kapsamaktadır. Ancak tüm bu önlemlerde ihtiyaç duyulan husus, mağdur için söz konusu mekanizmaların etkin ve ulaşılabilir kılınmasıdır.

2.3.6 Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Sözleşme’nin iç hukuk bakımından değerlendirilmesinde en önemli başlıklardan biri 6284 sayılı Kanun bakımından ele alınmasıdır. Zira hem Kanun’un yapım sürecinde Sözleşme’den faydalanılması hem de Kanun’un daha birinci maddesinde Kanun’un uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında uyulacak temel ilkelerden biri olarak İstanbul Sözleşmesi’nin esas alınacağını belirtilmesi iç hukuk bakımından Sözleşme’ye verilen önemi göstermektedir.

Kanun’un amacı şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi olarak belirtilmiştir. Sözleşme’de yer alan “ev içi şiddet” tanımına Kanun’da yer verilmiş; ancak “amaç” ve “kapsam”

kısımında bu merkezden bir korumadan bahsedilmemiş ve maddede sayılan kişiler bakımından koruma sağlanacağı ifade edilmiştir.

Öte yandan Sözleşme’de yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ve hükümlerin uygulanmasında toplumsal cinsiyet perspektifinin ve kadın erkek eşitliğini güçlendiren politikaların teşvik edileceği ve uygulanacağı taahhüdü Kanun’da tam olarak karşılığını bulamamıştır. Zira Kanun genelinde kadın erkek eşitliğine vurgu yapan maddeler bulunmakla birlikte toplumsal cinsiyet perspektifine değinilen bir maddeye rastlanmamaktadır. Bu durum neredeyse şiddetle mücadele anlayışını bu temele oturtan Sözleşme gereği Kanun bakımından ciddi bir eksikliklerdir.

Kanun’da Sözleşmeyle paralel bir şekilde şiddetin fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak uygulanabileceğine değinilmiştir. Bu açıdan Sözleşme kapsamında açıkça suç olarak düzenlenen şiddet eylemleri ile karşılaşıldığında Kanun kapsamında mağdurlara koruma sağlanacağı açıktır. Ancak kadına yönelik şiddet tanımında özel ya da kamusal alanda meydana gelmesinin fark etmediğine yasada değinilmeyerek kamusal alanda meydana gelen şiddet sadece İstanbul Sözleşmesi değil aynı zamanda CEDAW’a da aykırı bir şekilde vurgulanmamıştır.

Öte yandan Kanun aile içi şiddetin ilişkili davalara etkisini kısmen göz önünde bulundurmıştır. Bu bakımdan tedbir kararına hükmetmeye yetkili aile mahkemesi hâkimine 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun’unda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velâyet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar verme yetkisi de tanınmıştır. Burada TMK’ya yapılan atıf gereği, bu hükümler hakkında yukarıda yapılan açıklamalar da bu çerçevede ele alınacaktır. Hatta Kanun kişisel ilişki kurulması konusunda çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması yönünde de karar verilmesi imkânını getirmiştir. Bu şekilde Sözleşme’de de ifade edilen ve bu hakların kullanılmasında mağdur ve çocukların daha fazla zarara karşı korunmasına katkı sağlanabilecektir.

Ayrıca şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilmesi imkânı getirilmiştir. Kanun kapsamında getirilen bu düzenlemenin önemi nafakaya karar verilmesi halinde, kararın bir örneğinin resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilmesi ve nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafakanın, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilmesidir. Böylece öncelik taşıyan konularda kısa yoldan şiddet mağdurlarının hukuksal erişimlerinin hızlandırılması mümkün kılınmıştır. Ancak burada önemli bir ayrıntıya değinmekte fayda vardır. Doğrudan nafaka talebiyle Aile Mahkemesine başvuruda bulunan şiddet mağduru kadınlar ile 6284 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurular neticesinde nafakaya hükmedilmesi halinde eşit sonuç doğmamaktadır. Zira ilkinin tahsili konusunda problem yaşanması durumunda icra yoluyla bu alacağın takip edilebilmesi kadının başvurusu yoluyla gerçekleşmekteyken; ikinci durumda korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafakanın, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsili söz konusudur. Diğer taraftan nafakaya hükmedilirken failin ödeme güçlüğü çekeceği durumların mağdura da yansıtacağı göz önüne alınarak, yargının bağımsızlığına gölge düşürülmeden ve kişisel bir yaklaşıma yol açılmadan mağdur için maddi sıkıntılara neden olmamak amacıyla failin ekonomik kapasitesi dikkate alınmalıdır (CoE, 2011).

Zorunlu alternatif uyuşmazlık çözümü veya hüküm işlemlerinin yasaklanmasına ilişkin düzenleme önceki başlıklarda diğer mevzuat bakımından ele alınmıştır. 6284 sayılı Kanun'da konuya ilişkin açık bir hüküm olmamakla birlikte 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nde koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemeyeceği hüküm altına alınarak konu tekrar vurgulanmıştır.

Şiddet mağdurlarına yeterli ve hızlı koruma imkânı sağlanmak üzere şiddet olaylarına acil ve yerinde müdahale edilmesi hem Sözleşme’de belirtilen hem de 6284 sayılı Kanun ile önem verilen bir nokta olmuştur. Kanun’un temel ilkelerinde şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında adil, etkili ve süratli bir usul izleneceği hüküm altına alınmış bunu sağlamaya yönelik anlayış Kanun’un geneline dâhil edilmiştir. Bu amaçla 6284 sayılı Kanun’dan önce yürürlükte olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile sadece aile mahkemesi hâkimine verilen tedbir kararına hükmetme yetkisi aile mahkemesi hâkiminin yanı sıra kısmen mülkî idare amirine ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bazı tedbirler bakımından daha sonra onaya sunulmak üzere kolluk amirine verilmiştir. Ayriyeten süreci hızlandırmak üzere koruyucu tedbir verilirken delil ve belge aranmayacağı, önleyici tedbir kararlarının verilmesi ve uygulanmasında ise gecikmeksizin hareket edileceği hüküm altına alınmıştır. Bunların yanı sıra tedbir kararlarının uygulanmaya başlanmasında tefhim veya tebliğ edilmesi şartı aranmaması ve ihbarı alan kamu görevlilerinin Kanun kapsamında görevlerini gecikmeksizin yerine getirmeleri ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlü oldukları düzenlenmeleri aynı amaca hizmet etmektedir.

Öte yandan mağdurlarla etkileşim içinde olan personelin özel eğitim alması ve mümkünse kadın personel tarafından dinlenilmesi hatta üst düzey yetkililer de dâhil olmak üzere infaz yetkilileri arasında yeterli sayıda kadın bulunması Sözleşme’nin Açıklayıcı Kitapçığı’nda örneklendirilerek tavsiye edilen hususlar arasındadır (CoE, 2011). Bu amaçla Kanun’da belirtilen hizmetlerin çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış ve ilgili kolluk birimlerince belirlenmiş olan yeteri kadar personel tarafından yerine getirileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak bu hizmetlerin sunumu pek çok kurum ve kuruluşun içinde olduğu bir nitelik arz etmekte olup, bu eğitimden geçmiş personele konuyla ilişkili her kurum bünyesinde yer verilmesi ve özel eğitimin kapsamının doğru belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yargı mensupları ve sağlık görevlilerinin özellikle önemli olduğu ifade edilmelidir.

Şiddetle mücadelede ifade edilen bir diğer önemli konu ölüm riskini bertaraf etmeyi de içeren şiddetin tekrarlanmamasına dönük müdahale mekanizmaları geliştirilmesidir. Bu mekanizmaların ilgili tüm taraflarca standart usullere göre ve işbirliği içinde yürütülmesi, hatta mümkünse bu amaçla bir destek ağı oluşturulması gerekmektedir. Konu çeşitli ikincil mevzuat hükümlerinde farklı şekillerde ele alınmıştır.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan geçici koruma altına alma tedbirinde, korunan kişinin ne şekilde koruma altına alınacağı, şiddet mağduruna yönelik muhtemel tehdit ve risk göz önüne alınarak şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın durumunun değerlendirilmesi suretiyle 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte yer alan fiziki koruma tedbirlerinin hâkim veya mülkî amir tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından belirleneceği belirtilmiştir. Bu kapsamda korunan kişiye, geçici koruma kararının kapsam ve içeriği, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı halinde arayabileceği telefon numaraları, kolluğun sorumlulukları, hangi durumlarda kolluğa bilgi vermesi gerektiği, hangi kolluk biriminin geçici koruma hizmetinden sorumlu olduğu ve benzeri hususlarda bilgi verilecektir.

Öte yandan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in (KKY)18 inci maddesinde yukarıda da belirtilen tanık koruma tedbirlerinin usul ve esaslarını düzenleyen yönetmelik kapsamında yapılacak işlemlere esas teşkil etmek üzere kolluk koordinasyonunda, KSGM'ye bağlı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) veya gerekli görülen hallerde konukevi işbirliği ile bir yıl için tedbir planı hazırlanacağı, bu süreçte ŞÖNİM ile kolluğun koordineli bir şekilde çalışacağı hüküm altına alınmıştır. Bunun yanı sıra 2006/17 sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik,

Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, STK'ların temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulması öngörülmüştür. Bir dönem çeşitli illerde oluşturulan bu komiteler zaman içinde işlerliğini yitirmiştir.

Söz konusu risk değerlendirilmesine ilişkin kullanılan önemli bir araç aile şiddet kayıt formudur. Bu form Emniyet Genel Müdürlüğü görevlileri tarafından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, KSGM ve İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Arasında Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol çerçevesinde 2009 yılından beri kullanılmakta olup, yıllar içinde çeşitli güncellemeler yapılmış ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından da kullanılması sağlanmıştır. Protokol ile konu hakkında bilgi toplama sistemi geliştirmek, kayda dayalı standart bilgi girişini sağlamak, analiz kapasitesini artırmak, mağdura yönelik destekler açısından çeşitli kurum ve kuruluşlarla ilişkileri izleyebilmek amaçlarının yanı sıra mağdura yönelik risk değerlendirilmesi yapılması amaçlanmıştır. Bu değerlendirme yapılırken şiddet uygulayanın silah sahibi olup olmadığı gibi önemli risk faktörlerini içeren pek çok soru mağdura yöneltilmektedir. 6284 sayılı Kanun'a göre şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali olan kişinin silah taşımaya zorunlu bir kamu görevi ifa etse bile zimmetinde bulunan silahı ilgili birimlere teslim etmesine hâkim tarafından hükmedilebilmektedir. Hatta acele hallerde 24 saat içerisinde hâkim onayına sunulmak kaydıyla kolluk tarafından da bu karar alınabilmektedir.

Sözleşme'de şiddet mağdurunun güvenliğinin sağlanmasında önemli bir tedbir olarak şiddet uygulayanın risk altındaki kişiden ve bulunduğu yerden uzaklaştırılmasını öngören acil uzaklaştırma emirleridir. Bu uygulama klasik bir tedbir olarak 4320 sayılı Kanun döneminden beri uygulanmaktadır. 6284 sayılı Kanun'da şiddet uygulayan hakkında bu yönde verilen kararların yanı sıra tehdit altındaki kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi yönünde tedbir kararına hükmedilerek söz konusu hüküm kuvvetlendirilmektedir. Buna ek olarak Kanunla acil uzaklaştırma emirlerinin yerine getirilip getirilmediğinin

denetlenebilmesi hususunda getirilen önemli bir yenilik verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilmesidir.

Aslen Sözleşme’de bahsedilen acil engelleme, kısıtlama ve koruma emirleri 6284 sayılı Kanun’da belirtilen sınıflandırmaya yakındır. Kanun’da şiddet mağdurunu koruma altına almaya yönelik tedbirler koruyucu tedbir kararları; şiddet uygulayanı bundan men etmeye yönelik kararlar ise önleyici tedbir kararları başlıkları altında sayılmıştır. Bu kararların Sözleşme’de sayılan bazı nitelikleri ise büyük ölçüde Kanun’da karşılanmaktadır. Örneğin bu kararların acil koruma sağlamaya yönelik olmasını ve mağdura gereksiz mali veya idari külfet doğurmaması, belirli bir süre için ya da değiştirilene ya da kaldırılana kadar geçerli olması, gerekli olduğunda hemen etki yaratacak şekilde nizasız (ex parte) alınması, diğer yargı süreçlerini dikkate almaksızın ya da bunlara ek olarak alınması yönünde belirlenen kriterler hali hazırda 6284 sayılı Kanun’un içeriği ve amacına uygundur. Kanun’un geneline bakıldığından adil, etkili ve süratli bir usulle karar verileceği, koruyucu tedbir kararlarında delil ve belge aranmayacağı, önleyici tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verileceği ve gecikmesinde sakınca olan hallerde kolluk tarafından bir takım tedbir kararlarına hükmedilebileceği yönündeki düzenlemeler acil koruma sağlamaya yönelik olarak getirilmiştir.

Diğer taraftan, Sözleşme’de yer verilen ve hukuksal yollara başvurulmasının mağdura mali bir yük getirmemesine ilişkin yükümlülük Kanun kapsamında yapılan başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden herhangi bir masraf alınmayacağı ve yapılan ödemelerin her türlü vergiden muaf tutulacağı düzenlenmesi ile uyumludur. Ayrıca verilen kararlar ilk seferde en çok altı ay için verilebilmekte şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hallerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilmektedir.

Ancak Sözleşme’de bu tedbir kararlarının daha sonra başlatılacak yargı süreçlerine dâhil edilmesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer önlemlerin

alınması hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak şiddete maruz kalan kişilerin Cumhuriyet savcılığına yaptıkları başvuru neticesinde bir yandan cezai süreç işletilirken diğer taraftan Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine tedbir kararı verilebilmektedir. Ama bu düzenleme de Sözleşme’de kastedilen ve fayda sağlaması umulan hükümden farklıdır. Zira Sözleşme’deki düzenleme bu kararın failin dâhil olduğu diğer yargılama süreçlerinde davaya bakan hâkim tarafından bilinmesinin sağlanmasıdır (CoE, 2011).

Öte yandan verilen tedbir kararlarının uygulanabilirliği bakımından bunların ihlali halinde orantılı ve caydırıcı bir takım yaptırımların geliştirilmesi öngörülmektedir. Bu durumda 6284 sayılı Kanunla getirilen “Zorlama hapsi” uygulamasının incelenmesi gerekmektedir. Zorlama hapsi nitelik olarak bir ceza değildir. Bir kurala uymama ya da yükümlülüğü ihlal etme gibi hallerde bu ihlale karşılık ya da yükümlülüğü yerine getirmeye zorlamak amacıyla hukuk sistemimizde sınırlı bazı durumlarda kullanılan uygulamalara benzemektedir (Uğur, 2012: 355). Bu düzenleme ile şiddet uygulayanın hakkında verilen tedbir kararın gereklerine aykırı hareket etmesi halinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tâbi tutulacağı, aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresinin on beş günden otuz güne kadar uzatılacağı; ancak zorlama hapsinin toplam süresinin altı ayı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Zorlama hapsi Kanun’un yürürlüğe girdiği günden itibaren pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bilindiği üzere 4320 sayılı Kanun döneminde tedbir kararlarına aykırılık ayrı bir suç olarak düzenlenmiş ve bu suç için yapılacak ceza yargılamasına bağlı olarak hapis cezası öngörülmüştür. Oysa 6284 sayılı Kanun’da böyle bir suç ve bir yargılama söz konusu değildir. Bu bakımdan kişi hürriyetinin sınırlandırılmasına yönelik bir karar verilmesinde kişinin savunmasının alınmaması masumiyet karinesine ve insan haklarına aykırı bulunarak eleştirilmiştir. Bu durum ise uygulamada farklılıklara yol açmış, kimi hâkimler bu yönde bir karar vermekten imtina ederken, kimi hâkimler savunma almak suretiyle zorlama hapsine

hükmetmiştir. Aslında söz konusu uygulama Sözleşme açısından da bazı sakıncalar barındırmaktadır. Zira Sözleşme'nin Açıklayıcı Kitapçığı'nda koruma emirlerinin AİHS'nin altıncı maddesinde yer alan savunma tarafının haklarını zedeleyecek, adil ve tarafsız yargılama gereklerine ters düşecek içerikte olmamasına vurgu yapmış, bu karara itiraz edilebilmesi için gereken düzenlemelerin yapılması yükümlülüğü getirilmiştir (CoE, 2011). Zorlama hapsinin hızlı ve etkin bir yöntem olduğu kabul edilmekle birlikte tartışılan hususların barındırdığı sakıncalar da açıktır. Sözleşme'de ifade edilen itiraz mekanizmasının Kanun kapsamında getirilmiş olması ise zorlama hapsine karar verilmesi aşamasında bir katkı sağlamasa da sorunu bir ölçüde hafifletmektedir.

Sözleşme'de mağdurların güçlendirilmesi ve yargı süreçlerine katılımlarının sağlanması bu süreçlerin devamı sırasında desteklenmeleri STK'lar ile işbirliği yapılması önerilmektedir. 6284 sayılı Kanun'un "Destek hizmetleri" başlıklı 15/1-e maddesinde ŞÖNİM'in şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili STK'larla işbirliği yapacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Bu işbirliğini güçlendirilmesi ve alanda çalışan STK'larla deneyim paylaşımında bulunulması şiddetle mücadelede katkı sağlayacaktır.

CMK bağlamında yapılan incelemede değinilen "koruma önlemleri" nitelikleri gereği 6284 sayılı Kanunla da alakalıdır. Mağdura, ailelerine, tanıklarına şiddet uygulayandan yönelecek gözdağı, baskı, sindirmeye karşı koruma sağlanması yönündeki madde hâkim tarafından verilecek önleyici tedbirlerin arasında şiddet uygulayanın gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması yönünde tedbir kararı verilebilmesi ile kısmen sağlanmıştır.

Failin serbest bırakıldığı ya da kaçtığı durumlar hakkında mağdurun bilgilendirilmesi ise Sözleşme'de yer alan önemli düzenlemelerden olup, bu yönde Kanun'da bir düzenleme yer almadığından konu hakkında yasal çalışmalar yapılması faydalı olacaktır.

Mağdurun haklarının ve çıkarlarının gerektiği gibi savunulmasını sağlamak üzere uygun mekanizmaların geliştirilmesi konusunda da Kanun'da eksiklikler bulunmaktadır. Zira bunlar mağdurun hukuki yardım almasına ilişkin düzenlemeler sınırlıdır. Mülkî amir tarafından bu hususta tedbir kararına hükmedilmesi halinde mağdura hukuki bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, ŞÖNİM tarafından kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar gibi konularda rehberlik edilmesi ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın gerekli görmesi halinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idari, cezai, hukuki her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılma imkânından ibarettir. Bilindiği üzere müdahillik konusu davaya bakan hâkimin takdirinde olup, bütün şiddet türlerinde uygulamada çok sık rastlanan bir durum değildir.

Mağdurun özel yaşamı ve görüntüsünün gizliliğini sağlayacak önlemler alınması da bu kişilerin hem kişilik haklarının korunması hem de güvenliklerinin sağlanması bakımından gerekmektedir. Hem 6284 sayılı Kanun'da getirilen "Gizlilik İlkesi" hem de yasanın uygulanış biçimi itibarıyla bu yönde kısmi bir koruma sağladığı düşünülmektedir. Söz konusu ilke gerekli bulunması halinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulması hüküm altına alınmıştır. Ayrıca bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında TCK'nın ilgili hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Öte yandan tedbir kararlarının verilmesinde dosya üzerinden inceleme yapılmakta ve duruşma yapılmaksızın karar verilmektedir. Bu durum mağdurla failin karşılaşmaması bakımından da önemlidir. Ne var ki bahsedilen her iki hususta da mağdurun özel yaşamının ve görüntüsünün korunması her zaman mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan gizlilik ilkesinin "gerekli görülmesi halinde" uygulanması koşulunun genel bir ilke olarak düzenlenmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Öte yandan gizlilik yoluyla kişinin güvenliğini sağlamaya yönelik Kanun'da alınan bir diğer önemli tedbir hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağını anlaşılması hâlinde 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesidir. Bu yolla yüksek risk durumlarında şiddet mağdurlarının korunmasına yönelik ciddi bir önlem alınması amaçlanmıştır.

Sözleşme'de belirtilen bir diğer önemli nokta mağdur çocuklara yönelik özel koruma tedbirleri alınmasıdır. 6284 sayılı Kanun'un getirdiği olanaklardan biri de hâkime tedbir kararlarının verilmesinde çok geniş takdir yetkisi tanınmasıdır. Bu kapsamda hâkim ihtiyaçlara dayanarak gerek gördüğü benzer tedbirlere hükmedebilmektedir. Ayrıca bunun da ötesinde Kanun'da belirtilen tedbirlerle birlikte hâkime 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanun'unda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmetme yetkisi verilmiştir.

Buna ek olarak, Kanun tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, personel ve üyelerinin “kadının insan hakları ile “kadın-erkek eşitliği” konusunda eğitim programlarına katılmalarının sağlanması yoluyla bilinçlendirmeyi, farkındalık ve duyarlılık artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca ilk ve orta öğretim müfredatına kadının insan hakları ve kadın-erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulacağı ve medyaya farkındalık yaratma konusunda getirilen sorumluluklar göz önüne alındığında Sözleşme'de “Eğitim” başlığı altına ele alınan bazı hususların kısmen karşılandığı belirtilmelidir. Ancak eksik kalan kısımlara değinmek gerekirse, eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin benimsenmesinde, kişisel ilişkilerde saygı ve şiddetsiz iletişimin öğrenilmesinde ve yaygınlaştırılmasında düşen rol göz ardı edilmiştir. Öte yandan eğitimin her kademesi için bahsedilen değerleri yaygınlaştırmaya yönelik ve şiddet fiilleri konusunda kişileri bilgilendirmeye yönelik ayrı ve uygun eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması düzenlemesi de yine Kanun bakımından eksiktir. Kamu kurumları ve eğitim kurumları bakımından Kanun'da yapılan düzenlemeler arasında Sözleşme'de belirtilen yaygın eğitim kurumları ve yaşam boyu öğrenmeye destek veren tesislere yer verilmemesi itibariyle de eksiklik

göze çarpmaktadır. Son olarak medyanın bahse konu ilkeleri yaygınlaştırma konusunda da sorumlu tutulması faydalı olacaktır.

Sözleşme’de şiddet sonucunda ciddi olarak zarar gören veya sağlığı bozulan mağdurların zararlarının fail ya da sigorta tarafından karşılanmaması durumunda devlet tarafından ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Konu Sözleşme’de tazminat başlığı altında ele alınmakla birlikte, 6284 sayılı Kanun’da hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortası olmaması nedeniyle tedavi hizmetlerinden yararlanma hakkı bulunmayanların genel sağlık sigortalısı sayılacağı düzenlenerek tazminat niteliğinde olmasa da bu giderlerin devlet bütçesinden karşılanacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca Sözleşme’de aslen failin sorumluluğunda görülen telafi yükümlülüğünde devletin rücu hakkına değinilmiş olup, bu durum Kanun’da da aynı şekilde hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra Kanun’daki mevcut düzenlemenin söz konusu tazminatın mağdura acilen ulaştırılması hususunu da kapsadığı görülmektedir. Zira Kanun’un Uygulama Yönetmeliği mağdurun sağlık hizmetlerinden yararlanırken, başvurusunun gizli tutulması, sıra beklememesi, öncelikli ve en kısa zamanda işlemlerinin tamamlanmasını düzenlemiştir. Ancak rücu işlemlerinin faili tahrik ederek mağdurun güvenliğini tehlikeye atmaması konusunda gereken önlemlerin alınması yönünde herhangi bir düzenleme bulunmadığı da belirtilmelidir.

Sözleşme’de ifadesini bulan genel destek hizmetlerinden önemli bir başlık mağdura finansal destek sağlanmasıdır. Bu durum Kanun’da korunan kişiye geçici maddi yardım yapılmasına dair tedbir kararına hükmedilen koşullarda karşılık bulunmaktadır. Şiddet mağduruna bu kapsamda yapılan ödemler, şiddet uygulayandan tahsil edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÖZLEŞME’NİN UYGULANMASINDA KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN FONKSİYONU

3.1 Şiddete İlişkin Genel Olarak İdarenin Yükümlülükleri

Sözleşme kapsamında idareye yükümlülük getiren hükümler sadece belli bir kurumu hedef alanlar, birden fazla kurumun alması gereken tedbirler ve pek çok yerde KSGM tarafından yerine getirilmesi gereken uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde mümkün olduğunca yüklenen sorumlulukların idarenin hangi biriminin görev alanına girdiği belirtilecek, KSGM ile kesişen alanlara ilgisi ölçüsünde değinilecek, özel olarak KSGM’nin görev alanına giren hususlar ise “KSGM’nin İstanbul Sözleşmesi’nin Uygulanmasında Rolü” başlığı altında detaylı olarak ele alınacaktır.

Sözleşme’de kadınların şiddetten arı yaşama haklarının sağlanması için alınması gereken önlemler yasal ve diğer önlemler biçiminde ifade edilmiştir. Diğer önlemler konusunda taraf devletlere bir serbesti tanınmış olsa da bu anlamda uygulanacak tedbirler öncelikle idari bir takım uygulamalardır.

Kadın-erkek eşitliği hem Anayasa’da güvence altına alınmış hem de son yıllarda yasalarda yapılan reformlarla gözetilmiş bir ilke olmasına rağmen zaman zaman uygulamadan kaynaklanan sorunların fiili anlamda kadın-erkek eşitliğini sekteye uğrattığı bilinmektedir. Bu bakımdan yürütülecek çalışmalarda hem bu ilkenin yaşama geçirilmesinde hem de buna aykırı olan uygulamaların ortadan kaldırılmasında idare önemli bir rol oynayacaktır. Bu nedenle kadına yönelik şiddetin önlenmesinde idarenin kadın-erkek eşitliğini sağlayacak ve kadını güçlendirecek politikalar geliştirmeleri bu politikaların etkilerinin toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirilmesi gerekmektedir (CoE, 2011). Bu sorumluluk zaman zaman

Anayasa'nın 10 uncu maddesinde ifadesini bulan pozitif ayrımcılık uygulamaları ile kendini gösterebilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede idarenin sorumlulukları değerlendirilirken Sözleşme öncelikle kamu görevlilerinin kadına yönelik şiddete başvurmaması gerektiğini ifade etmiştir. Zira devletin temsilcisi niteliğindeki kamu görevlilerinden yönelecek şiddet eylemleri Açıklayıcı Kitapçık'ta da ifade edildiği üzere Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun uluslararası ölçekte hatalı fiillerde devletlerin sorumluluğu ile ilgili maddelerde belirlenmiştir (CoE, 2011).

Öte yandan devletin bu tip şiddet eylemlerinden sorumluluğu devlet dışı aktörler tarafından işlenen eylemlerde bunları engellemek, soruşturmak, cezalandırmak ve mağduriyet için tazminat sağlamak amacıyla gereken özenin gösterilmediği durumlarda tazminat yükümlülüğü getirilerek kapsam genişletilmiştir.

Diğer taraftan, Sözleşme ile öngörülen kadına karşı şiddetle mücadelede bütüncül politikalar geliştirilip uygulanması anlamına gelen kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar ile kamu kurumları arasında işbirliği geliştirilmesi, bu kurumların kendi faaliyet alanlarında şiddetle mücadelede üzerlerine düşen sorumluluğa yönelik kılavuzlar hazırlanması, buna yönelik eğitimler verilmesi gibi bazı uygulamalar öngörülmüştür. Bu uygulamaların önemli bir parçası da ilgili tüm kurumların katılımını öngören ulusal eylem planı hazırlanmasıdır. Türkiye bakımından kapsamlı ve bütüncül politikalar öngören üç temel idari düzenleme bulunmaktadır. Bunlar Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (TCEUEP), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (KYŞUEP) ve 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'dir. TCEUEP toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kamu politikalarına temel teşkil etmek üzere hazırlanmıştır. KYŞUEP ise yasal düzenlemeler, farkındalık yaratma ve zihinsel dönüşüm, kadının güçlendirilmesi ve koruyucu hizmet sunumu, sağlık hizmetlerinin sunumu ve kurum/kuruluşlar arası işbirliği alanlarındaki iyileştirmeleri hedeflemektedir. Son olarak 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde ise kadına yönelik şiddet hareketlerinin önlenmesinde ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve STK'larca alınacak önlemler

düzenlenmiştir. Her üç düzenlemede de sorumlu ve işbirliği kurum ve kuruluşları belirlenmiş olup, bu belgeler çerçevesinde yürütülen faaliyetlerin izleme ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar KSGM tarafından yapılmaktadır. Bahsedilen değerlendirmelerin yapılma sürecinde Sözleşme ile paralel bir biçimde ilgili organlar, kurumlar ve örgütler arasında işbirliği geliştirilmektedir. Ancak bu işbirliği kadar geliştirilen politikalarda mağdur haklarını bütün önlemlerin merkezine koyacak bir anlayış geliştirilmesi ve idarenin uygulamalarına yansıtılması gerekmektedir.

Ülkedeki şiddetin yaygınlığı, niteliği, sonuçları hakkında sosyolojik bilgiler edinilmesi ve nüfusun geneli hakkında çıkarımda bulunulması amacıyla nüfus temelli araştırmalar yapılması veya araştırmaların desteklenmesi Sözleşme ile öngörülen bir diğer önemli noktadır. Bahse konu nüfus temelli araştırmalarla şiddetin yaygınlığı, türleri, sonuçları, mağdur ve failin profili, mağdurun başvuru yapıp yapmadığı ve hizmetten ne kadar yararlandığı gibi konularda bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmaların düzenli aralıklarla yapılması sağlanarak gelişmelerin izlenmesi sağlanacaktır (CoE; 2011).

Bilindiği üzere 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu ile ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda veri ve bilgilerin derlenmesini, değerlendirilmesini, gerekli istatistiklerin üretilmesini, yayımlanmasını, dağıtımını ve Resmi İstatistik Programında istatistik sürecine dâhil kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) görevlendirilmiştir. Ancak zaman zaman aynı Kanun'da belirtildiği üzere Resmi İstatistik Programı'nda yer alan konularda istatistik üretecek kurum ve kuruluşlar tarafından derlenen veriler de bu kapsamda ele alınmakta olup; bunun konuyla ilgili en önemli örneğini ise Avrupa Birliği'nin desteğiyle KSGM tarafından yürütülen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2008) oluşturmaktadır.

Nüfus temelli araştırmaların yanı sıra idare organları ve STK'larca tutulacak veriler de önem arz etmektedir. Şiddet sonucunda başvuru sağlık, sosyal hizmetler, yargı, kolluk organları ile STK'ların kendi iç işleyişlerinde ihtiyaç duyduklarının ötesinde cinsiyet, yaş, faille mağdurun ilişki biçimi, coğrafi mekân,

tedbir kararlarının sayısı, mahkûmiyet oranları gibi işleyişin etkinliğini de değerlendirme imkânı verecek bilgilerin kayıt altına alınması gerekmektedir (CoE, 2011). Bu bakımdan sayılan idare organları ve STK'lar tarafından belirlenen standartlarda bu verilerin tutulması önem taşımaktadır. İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Politikalar ve Sağlık Bakanlıkları nezdinde kendi veri sistemleri içinde veya belirlenecek standartları sağlamak üzere bir veri tabanı oluşturulması Sözleşme'de kastedilen yükümlülüğün karşılanmasının bir gereğidir.

Kadın-erkek eşitliği, şiddete dayanmayan ihtilaf çözümleri ve kalıpcı olmayan toplumsal cinsiyet rolleri, kişisel bütünlük hakkı ilkelerinin eğitim kurumlarının yanı sıra spor, medya ve benzer etkinliklerde yaygınlaştırılması Milli Eğitim, Gençlik ve Spor, Kültür ve Turizm Bakanlıkları başta olmak üzere neredeyse tüm idareye verilen önemli sorumluluklardandır. Bu kapsamda yürütülecek çalışmalarda idare eliyle yürütülen sosyal hayatın pek çok alanında özellikle boş zaman etkinlikleri düzenleyen faaliyetlerin yaşam boyu öğrenmeye katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Burada söz konusu ilkelerin yaygınlaştırılmasında basın özgürlüğü ve bağımsızlığına saygı ilkesi göz önünde bulundurularak medyanın bir araç olarak kullanılmasına önem atfedilmiştir (CoE, 2011).

Bilindiği üzere Sözleşme'ye göre şiddet eylemlerinin mağdurları ve failleriyle ilgilenen uzmanların bu eylemlerin önlenmesi, ortaya çıkması, kadın-erkek eşitliği, mağdur hakları ve mağdurların ihtiyaçları, ikincil mağduriyetin önlenmesi konularında eğitim almaları gerekmektedir. Söz konusu eğitimlerle bu profesyonellere sadece hem duyarlılık kazandırılması hem de mağdurlara verilen desteğin kalitesinin artırılması hedeflenmektedir. Buna ilişkin olarak ihtiyaca göre revize edilecek gerek uygulama kılavuzları gerek protokoller yoluyla eğitimlerin standarda ve belli bir kaliteye kavuşturulması da önemle belirtilmiştir. Bu kişilerin kimler olduğu Açıklayıcı Kitapçıkta ifade edilmiştir. Buna göre yargı mensupları ve avukatlar, infaz kurumlarında çalışanlar, sağlık görevleri, sosyal çalışmacılar ve eğitimciler bu profesyoneller arasında sayılmıştır. Öte yandan bahse konu eğitimlerin eşgüdümlü ve çok taraflı işbirliğini de içermesi kapsamlı ve eş güdümlü politikalar yaklaşımına da katkı sağlayacaktır (CoE, 2011).

Öte yandan genel olarak şiddetin tekrarlanmasını önlemeye yönelik şiddet faillerini hedef alan programlar öngörülmele birlikte cinsel şiddet failleri için özel tedavi programları düzenlenmesi hüküm altına alınmıştır. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'na 3/7/2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nun 9 uncu maddesi gereği hükümlülerin tekrar suç işlemesinin önlenerek topluma kazandırılması yönünde bir düzenleme getirilmiştir. Ayrıca özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanma ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlamak yönünde verilen görev de yine hükümlünün rehabilitasyonun sağlanması ve suçun önlenmesi yönünde katkı sağlayabilecek düzenlemelerdir. Ne var ki bu programların Sözleşmeyle uyumlu bir şekilde geliştirilmesi ve Sözleşme kapsamındaki suçları özellikle cinsel şiddet suçlarını içerecek bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Sözleşme'nin 17 nci maddesi özel sektör ve medyanın şiddetle mücadeleye katılımını vurgulanmaktadır. Bu amaçla kendi içlerinde kadının saygınlığını zedeleyen, zararlı cinsiyet kalıplaştırmaları, kadını aşağılayıcı, şiddet ve cinsellikle bağdaştıran mesajlar vermeyen etik kurallar geliştirmeleri beklenmektedir. Konunun idareyi ilgilendiren kısmı şüphesiz medya bağımsızlığını zedelemekten kadına karşı şiddeti önlemeye dönük politikaların uygulanmasında medya katılımının teşvik edilmesidir.

Bilindiği üzere, 03/03/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da belirlenen yayın ilkelerinden biri de cinsiyet ayrımcılığı yapan, toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden yayınlar yapılamayacağıdır. Bu nedenle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından kadına yönelik şiddetin medyada temsil edilerek yeniden üretilmesini engellemek amacıyla radyo ve televizyon yayınları değerlendirilmekte ve Kanuna aykırı yayınlar hakkında idari müeyyide uygulanmaktadır. İdari tedbir uygulanması sonucu yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve ticari iletişim yayını içermeksizin,

RTÜK tarafından belirlenen konularda programlar yayınlanacağı ifade edilmiştir. Bu konulardan biri de 32 nci maddede kadın hakları olarak sayılmış, “benzer konular” denilmek suretiyle kapsamın genişletilebileceği ifade edilmiştir. Ancak bu kapsamda sayılan konuların çok çeşitli olması ve kadın hakları konusuna bunlar içinde bir öncelik tanınmaması nedeniyle hüküm etkili uygulanamamaktadır. Öte yandan bahse konu eylemlerin meydana gelmesinden sonra yaptırım uygulanması nedeniyle aykırılıkların ortaya çıkması engellenememekte, bu süreçte sakıncalı öğeler içeren yayınlar yayınlanmaya devam etmektedir. Bu nedenle yayınlarda şiddetin önlenmesi konusunda RTÜK’ün düzenleme yetkisi çerçevesinde yayıncı kuruluşların özdenetim mekanizmalarını kullanmaları ve etik değerlere uymaları konusunda yönlendirici olması gerekmektedir (Yalçın, 2012:152). Bu bakımdan RTÜK Kanunu’nda konunun özel olarak ele alınması ve medya yöneticileri ve çalışanlarına konu hakkında duyarlılık kazandırmaya yönelik çalışmaların yürütülmesi önem taşımaktadır.

Sözleşme, kadınlar ve çocuklara öncelik vermekle birlikte şiddet mağduru kişilerin güvenli bir ortamda barınma hizmetinden faydalanmasını sağlamak üzere yeterli sayıda ve erişilebilir sığınma evi açılması konusunda idareye yükümlülük getirmiştir. Konu KSGM boyutuyla ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınacak olup, burada iç hukukta belediyeler bakımından öngörülen düzenlemelere değinilmesi faydalı olacaktır. Bilindiği üzere 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelerin sorumlulukları arasında nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelere, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak sayılmış, diğer belediyeler bakımından ise mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilecekleri hüküm altına alınmıştır. Bu sayı yıllar içinde artmaktadır.

İdareye sorumluluk getiren bir diğer konu cinsel şiddet mağdurlarına yönelik acil tıbbi bakım, tıbbi yardım, adli muayene, travma desteği ve danışmanlık hizmetlerini içeren desteğin sağlanmasıdır. Zira bu hizmetler diğer şiddet türlerinden farklı bir travmatik özelliğe sahip olup, konu hakkında uzmanlaşmış kişiler tarafından mağdurların desteklenmesi önem taşımaktadır. Öte yandan bu tür şiddete maruz kalan mağdurların adli muayene süreçleri ve uzun süreli psikolojik desteğe

ihtiyaç duyabilecekleri de açıktır. Sözleşme söz konusu hizmetin sunumunda iki merkezden bahsetmektedir. İlki cinsel şiddet sevk merkezleriyken, ikincisi tecavüz kriz merkezleridir (CoE, 2011).

Cinsel şiddet sevk merkezlerinin Sağlık Bakanlığı'nda benzer çalışmalar yürütülmesi nedeniyle bu bakanlık bünyesinde yürütülmesi düşünülebilir. Bilindiği üzere Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler veya üniversitelerin Sağlık Bakanlığınca belirlenen özelliklere sahip çocuk koruma birimleri veya merkezleri bünyesinde işleyişi Sağlık Bakanlığınca koordine edilen Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) kurulmuştur. Cinsel istismar sonrasında farklı kurumlar tarafından yapılan işlemlerin mağdur çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisi ve bu çocuklarla yapılan görüşmelerde yer alan görevlilerin konu hakkında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmamasının neden olduğu olumsuz sonuçlar ÇİM'lerin kurulmasında etkili olmuştur. Bu merkezlerle istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesinin asgariye indirilmesi, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesinin temin edilmesi amaçlanmıştır. Konu hakkında çıkarılan 4/10/2012 tarihli ve 2012/20 sayılı Çocuk İzlem Merkezi konulu Başbakanlık Genelgesi'nde bu amaç açıkça belirtilmiş olup, Genelge'nin yayınlandığı tarihte sınırlı sayıda hizmet veren ÇİM'lerin yaygınlaştırılması sürecinin ÇİM Koordinasyon Kurulu tarafından yürütülme usulüne ilişkin detaylara yer verilmiştir.

2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile burada görev yapacak personelin eğitilmesi, yürütülecek hizmetlerde yeknesaklığın sağlanması, cinsel istismar mağduru çocukların ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi, adli işlemlerin yürütülmesinde mekân ve personel tahsisi, cinsel istismara maruz kalan çocuğun beden veya ruh sağlığının bozulup bozulmadığının tespitine yönelik raporu vermek üzere; adli tıp mevzuatına uygun olarak ilgili uzmanların yer alacağı sağlık kurulu gibi bir oluşumun sağlanması konularında gereken tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Ayrıca kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin gerekliliği de vurgulanmıştır. Diğer taraftan söz konusu Genelge kapsamındaki çocukların sadece cinsel istismara

değil, bunun yanı sıra diğer biçimlerde de istismara uğrayan çocuklar olduğu da bilinmelidir. Bu bakımdan aile içi şiddete tanık olan çocukların duygusal istismara maruz kaldığı göz önüne alındığında bu birimlerde şiddete tanık olan çocukların da aynı şekilde korunmaları ve desteklenmeleri gerekmektedir. Ancak tüm illerde açılması öngörülen bu merkezler hala sadece 13¹ ilde faaliyet göstermektedir. Sözleşme’de belirtilen ve bu birimlerin yeterli sayıda olmasını öngören hüküm gereği ÇİM’ler yaygınlaştırılmalıdır.

Öte yandan Sağlık Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011-2023) aktivitelerinden biri cinsel şiddet mağduru kadınlara bütüncül hizmet verilmesini sağlamak ve sekonder travmatizasyonu asgariye indirmek amacı ile pilot bir merkez oluşturulmasıdır (Sağlık Bakanlığı, 2011). Benzer bir uygulama yetişkin cinsel şiddet mağdurları bakımından hastanelerin acil servislerinde oluşturulan Psikososyal Destek ve Krize Müdahale Birimlerinde görülmekte olup, buralarda aile içi şiddet konularında mağdurlara psikososyal destek sağlanmaktadır (KSGM, 2012: 17).

Diğer taraftan 2010 yılında oluşturulan Tıbbi Sosyal Hizmetler Şubesinin taşradaki birimleri vasıtasıyla, buralarda görev yapan sosyal çalışmacılar şiddete uğramış kadın ve çocuklardan bir sağlık kurum veya kuruluşundan hizmet alanların ilk görüşmeleri, şiddetin nedenleri ve olası sonuçlarına ilişkin değerlendirme çalışması ve sosyal incelemeleri yapılarak adli, idari işlemler ile mağduru geçici ya da sürekli olarak bakım ve korunmasına ilişkin çalışmalar yürütülmektedir.²

Ancak Sağlık Bakanlığı bakımından yukarıda bahsedilen çalışmaların etkinliği ve uygulanabilirliğinin cinsel şiddet sevk merkezleri ile öngörülen yapılanmayı ne ölçüde karşıladığı da ayrıca ele alınmalıdır.

---

¹ Eylül 2013 itibarıyla. Kaynak: <http://www.thsk.saglik.gov.tr/haberler/697-7-%C3%A7ocukla-adli-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fmeci-e%C4%9Fitim-program%C4%B1.html>

² 02.03.2014 tarihli bilgi edinme başvurusuna verilen cevaba göre.

Benzer uygulamalara farklı kurumlar bünyesinde de rastlamak mümkündür. Örneğin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı tarafından suç mağdurlarına uygulanmak üzere “Mağdur Temel Müdahale Programı”, “Mağdurlar İçin Psiko-Sosyal Destek Müdahale Programı”, “Aile İçi Şiddet Mağdurları Müdahale Programı” ve “Cinsel Şiddet Mağdurları Müdahale Programı” geliştirilmiştir.

Sözleşme'nin iç hukuk bakımından değerlendirilmesinde konu bazı temel yasalar bakımından ele alınırken idarenin sorumlulukları detaylı olarak incelenmemiştir. Bu açıdan önceki bölümlerde suç olarak düzenlenmesi ya da bir takım idari yaptırımlara bağlanması hususunda taraf devletlere serbesti tanıyan bazı şiddet eylemlerine idarenin sorumlulukları açısından tekrar bakılması faydalı olacaktır.

Bilindiği üzere CEDAW Komitesi'nin 1989 yılında yayımlanan 12 No'lu Tavsiye Kararı'nda belirtildiği üzere devletler kadınları aile içinde olduğu kadar işyerinde veya toplumsal hayatın herhangi bir düzeyinde her türlü şiddetten korumalıdır. Yukarıda da değinildiği üzere Sözleşme'de psikolojik şiddetin işyerinde de görülebilen niteliği gereği bu hususta idareye bazı sorumluluklar getirilmesi mümkündür.

Aynı şekilde cinsel taciz konusu da iş hukuku bağlamında ele alınmış olup, kamu görevlileri bu durumla karşılaştığında uygulanacak idari yaptırımlar ise “cinsel taciz” üzerinden değil dolaylı olarak farklı eylemler üzerinden idari yaptırıma tâbi tutulmaktadır.

Konu hakkında bir takım kurumsal deneyimlere bakıldığında bazı üniversitelerin karşılaşılan cinsel tacize karşı kendi bünyelerinde önlemler aldığı görülecektir. Boğaziçi Üniversitesi'nde Cinsel Tacizden Korunma ve Koruma Kılavuzu, Sabancı Üniversitesi'nde Cinsel Tacize Karşı Önlemler Belgesi, Ankara Üniversitesi Cinsel Tacize ve Cinsel Saldırıya Karşı Politika Belgesi bu üniversitelerin konuya ilişkin kurumsal politikalarını göstermektedir. Benzer bir

biçimde kamuda çalışanları korumaya yönelik olarak hem psikolojik şiddet hem de cinsel taciz bakımından idarenin benzer şekilde tutum belirlemesini sağlayacak önlemler alması mümkündür.

Son olarak, daha önce hukuk süreçleri bakımından değinilen zorunlu alternatif çatışma çözümü veya cezalandırma süreçlerinin yasaklanmasına ilişkin hüküm idare organları bakımından da ayrıca değerlendirilmelidir. Özellikle kolluk ve sosyal hizmet aşamalarında bir sorun olarak karşılaşılan bu durumu çözmeye yönelik 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nde bir adım atılmıştır. Buna göre 6284 sayılı Kanun gereğince alınan tedbir kararlarının yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Buradan hareketle henüz hakkında bir tedbir kararı verilmeyen şiddet mağdurlarının kamu kurumlarına yaptığı başvurularda da bu hususa dikkat edilmesi noktasında idareye büyük rol düşmektedir.

3.2 KSGM'nin Kuruluşu, Görevleri ve Sözleşme'nin Uygulanmasında Rolü

KSGM'nin Sözleşme'nin uygulanmasındaki rolünün anlaşılabilmesi için tarihçesine bakmak gerekir. Zira KSGM'nin uluslararası taahhütlerle ilişkili bir biçimde gelişimi ve devlet içinde böyle bir mekanizmaya neden ihtiyaç duyulduğunun anlaşılması, Sözleşme'yi hazırlayan koşullarla da bağlantılıdır ve bu konuda kurumun rolünün değerlendirilmesine bir ışık tutacaktır.

3.2.1 KSGM'nin Kuruluşu ve Görevleri

Uzun yıllar kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında Türkiye tarafından uluslararası platformda atılan adımlar, ülke içinde konuya ilişkin resmi düzeyde kurumsal mekanizmalar oluşturma zorunluluğu doğurmuştur. Özellikle BM

bünyesinde gerçekleştirilen Dünya Kadın Konferanslarının çıktıkları, uluslararası sözleşmelerin getirdiği yükümlülükler ve CEDAW Komitesince alınan tavsiye kararlarının yerine getirilmesi kadın-erkek eşitliği konusunda devlet içinde kurumsallaşmayı beraberinde getirmiştir.

Bu gelişmelerden en önemlilerinden biri, 1975 yılında gerçekleştirilen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejileri olup, metnin 57 nci paragrafında kadınların durumunu izleyecek ve geliştirecek bir kurumsal mekanizmanın oluşturulmasından bahsedilmektedir. Bu oluşumun etkili olabilmesi için hükûmette üst seviyede yapılandırılması, hükûmet politikalarında etkili olmasını sağlamak üzere yeterli kaynağın ayrılması ve gereken otorite ile donatılması öngörülmüştür (UN,1985).

Diğer taraftan, CEDAW'ın Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanması ve 1986 yılında yürürlüğe girmesi ile burada öngörülen bazı yükümlülükler iç hukuk bakımından bir takım düzenlemelere de zemin hazırlamıştır. Bilindiği üzere; CEDAW'ın 2 nci maddesi ile taraf devletlere kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla herhangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak konusunda yükümlülük getirilmiştir.

Ancak konunun kurumsal bir yapılanma aracılığıyla savunulmasına 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu ile başlanmıştır (KSGM, bt.).

Bir yandan uluslararası yükümlülükler, öte yandan oluşturulan danışma kurulunun etkisiyle 1990'lı yıllardan itibaren kalkınma plan ve programlarında, kadın konusunun özerk bir sektör haline getirilmeye başlandığı söylenebilir (Karagöz, 2008:21). Bunun ilk yansımalarını 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kadının statüsünün iyileştirilmesine yönelik bazı alanlarda önlemler alınmasında görmek mümkündür. Söz konusu Planda (DPT, 1989: 353) alınması öngörülen önlemler şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kadınların sosyal ve ekonomik kalkınmanın nimetlerinden daha fazla yararlanmalarının sağlanması amacıyla sağlık, eğitim ve istihdam imkânları artırılacak, kadının statüsünün her bakımdan iyileştirilmesine ve bu statüsünün sağladığı bütün hakları ve imkânları tam olarak kullanabilmelerine yönelik tedbirler alınacaktır.”

Burada sosyal ve ekonomik kalkınma bağlamında kadın konusunda temel sorun alanlarından olan sağlık, eğitim ve istihdama değinilmesi ve hak ve olanaklara erişimden söz ederken dolaylı da olsa eşitlik söylemine yer verilmesi önemlidir.

Söz konusu gelişmeler neticesinde, 20 Nisan 1990 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 422 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)¹ ile Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı (Başkanlık) kurulmuştur. Ancak söz konusu KHK'da 25 Ekim 1990 tarihli ve 3670 sayılı Kanunla² yapılan değişiklikle kurum Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) adıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlanmıştır. Kısa bir süre sonra ise 24 Haziran 1991 tarihinde Başbakanlığa bağlı Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Devlet Bakanlığı sorumluluğuna verilmiştir.³ KSSGM'nin ilk defa bir teşkilat yasası ile var olduğu 422 sayılı KHK'nın “Amaç” maddesi şu şekildedir:

---

¹ 1211 Sayılı Kanun ile 2547 Sayılı Kanun'da Değişiklik Yapılması ve Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığının Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname için bkz: http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20498_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20498_1.pdf

² Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün Kurulması ile 14/1/1970 Tarihli ve 1211 Sayılı ve 4/11/1981 Tarihli ve 2547 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun için bkz: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3670.pdf>

³ Kuruluşun Bağlı Olduğu Bakanlığın Değiştirilmesi ile İlgili İşlem için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20911.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20911.pdf>

“Amaç

Madde 3 — Bu Kanun Hükmündeki Kararnamenin amacı, Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek, tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak, sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak ve böylece kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmak üzere, Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığının kurulmasına, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlemektir. Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı Başbakanına bağlı ve tüzel kişiliğe sahiptir. Başbakan bu Başkanlığın yönetimi ile ilgili yetkilerini bir Bakana devredebilir.”

“ Amaç” maddesiyle Başkanlık Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejileri ile uyumlu bir biçimde en üst düzeyde yapılandırılmış ve ayrı bir tüzel kişilik tanınarak özerk bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Ayrıca kadının statüsünü geliştirmeye yönelik çalışılması gereken sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlar ifade edilmiş ve eşitlik vurgusu yapılmıştır.

422 sayılı KHK’da öngörülen yapılanma ile eğitim, ekonomi, sağlık, karar alma, istihdam gibi alanlardan kadının tam ve eşit bir biçimde yararlandırılmasının sağlanması ve üniversitelerin bu konuda çalışan birimleriyle iletişim halinde olunması görevleri bir daireye verilmiştir. Öte yandan kadının hukuki statüsünün tespit edilmesi, konu hakkında mevzuat çalışmaları yürütülmesi, ülke örnekleri incelenmesi, kadının hukuken verilen haklarını tam ve etkin kullanmalarını sağlamak üzere kamuoyu oluşturulması, ilgili kuruluşlarla bir araya gelerek çalışmalar yapılması, kadının statüsü ve sorunları konusunda mevzuat ve uygulamalara görüş verilmesi ve kadının kültürel değerlerinin çağdaş yaşam ve teknoloji gereklerine uygun düzeye getirilmesine yönelik çalışmalar yapılması amacıyla ise bir daire daha oluşturulmuştur. Son olarak, kadın konusunun uluslararası arenada takibi ve konu

hakkında yapılan Sözleşmelerin ve alınan kararların ülkede uygulanmasının takibi konularında üçüncü bir daire görevlendirilmiştir.

422 sayılı KHK hakkında yapılan bu kısa değerlendirmeden, öngörülen yapılanmanın diğer kuruluşların çalışmalarına sınırlı da olsa etki edebilecek bir nitelikte olduğu görülmektedir. Öte yandan üniversitelerle işbirliği yapılması ve bilgi akışının sağlanması düzenlemesi ile konunun bilimsel yönünün vurgulandığı ve uluslararası gelişmelerin takibi ve taahhütlerin yerine getirilmesi sayesinde kadın haklarının evrensel standartlarda uygulanmasında ve etkinleştirilmesinde Başkanlığın rol oynamasının amaçlandığı görülmektedir.

KSSGM'nin 1990 yılında başlayan yapılanma süreci 13 Ekim 1993 tarihinde 514 sayılı KHK ile Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılması ile devam etse de 514 sayılı KHK ve bu Kararname'nin çıkarılmasına dayanak olan Yetki Kanunu 6 Ekim 1993 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.¹ Devamında 2 Haziran 1994 tarihinde 536 sayılı KHK ile Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı yeniden kurulmuşsa da bu kararname ve kararnamenin dayanağı olan Yetki Kanunu da Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.² Daha sonra 1999 yılında hazırlanan Teşkilat Yasası Tasarısı Genel Kurula sevk edilse de görüşülememiş ve Tasarı 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden sonra kadük olmuştur (KSGM, bt.).

KSSGM 27 Kasım 2002 tarih ve 24949 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi³ ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, 29 Mart

---

¹KHK ve yetki Kanun'unu da içeren iptal kararı için bkz: http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/kararYeni.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1082&content=

² KHK'yi da içeren iptal kararı için bkz: http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/kararYeni.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1153&content=

³ Kuruluşun Bağlı Olduğu Bakanlığın Değiştirilmesi ile İlgili İşlem için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/11/20021127.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/11/20021127.htm>

2003 tarih ve 25063 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı onayı¹ ile yeniden Başbakanlığa bağlanmıştır. 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5251 sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun² ile de yeniden yapılandırılmıştır.

5251 sayılı Kanun kesintisiz on bir yıl yürürlükte kalmıştır. Bu Kanunla kurum yine Başbakanlığa bağlı bir şekilde örgütlenmiş ancak özerk yapısından vazgeçilmiştir. 422 sayılı KHK ile paralel bazı hükümlerle birlikte burada daha da detaylandırılan ya da ilk defa değinilen hususlar olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma, kadın istihdamı ve kadın girişimciliği, kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele edilmesi konularında yükümlülükler getirilmiştir.

Söz konusu Kanun'un yürürlükte olduğu süreçte Kanun'un amacını tamamlayıcı önemli bir adım atılmıştır. 2005 yılında Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Komisyon çalışması sonucunda 4 Temmuz 2006 tarihinde 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Bu Genelge'nin yayımlanması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin devlet politikası olarak kabulünün de bir göstergesi olup, bu amaçla yayımlanan ilk Genelge olması bakımından önemlidir (Uygur, 2011: 898). Genelge'de kadına yönelik şiddet hareketlerinin önlenmesinde ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, üniversiteler ve STK'larca alınacak önlemler düzenlenmiş, yürütülen bu faaliyetlerin izleme ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda koordinasyon görevi ise KSGM'ye verilmiştir. Dolayısıyla Genelge çerçevesinde gerek KSGM'ye verilen

---

¹ Kuruluşun Bağlı Olduğu Bakanlığın Değiştirilmesi ile İlgili İşlem için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030329.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030329.htm>

² Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041106.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041106.htm>

önemli sorumluluklar, gerek bahsedilen koordinasyon görevi, Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejileri'nin öngördüğü kurumsal mekanizmaya olan ihtiyacı doğrulamakta ve hatırlatmaktadır.

Son olarak, KSGM'nin günümüzdeki yapılanmasına dönüşmesi 8 Haziran 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 633 sayılı KHK¹ ve 2 Kasım 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 662 sayılı KHK² ile olmuştur. Söz konusu yapılanmada KSGM Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının ana hizmet birimlerinden biri haline getirilmiştir.

422 sayılı KHK'dan 633 sayılı KHK'ya kadar geçen zaman zarfında KSGM'ye verilen sorumluluklarda ne gibi değişiklik olduğunu görmek için 633 sayılı KHK'da KSGM'nin görevlerinin nasıl düzenlendiğine de bakmak gerekir. Özetle bu görevler, “kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” olarak ifade edilmiştir. Ayrıca kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalarda bulunmak görevi de bu çerçevede ele alınmıştır.

Burada ifade edilen en kritik görevlerden biri şüphesiz kadının insan hakları ve statüsü konusunda ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek konusunda verilen görevdir. Söz konusu görev kadının insan

---

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname için bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1.htm>.

² Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102m1.htm>.

haklarının korunması ve geliştirilmesi yönündeki stratejilerinin tüm plan ve politikalara etki etmesinin bir yolu olarak düşünülebilir. Ne var ki Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejileri ile öngörülen otorite yetkisinin varlığı tartışmalıdır.

Öte yandan daha önce 422 sayılı KHK ve 5521 sayılı Kanun ile yapılan görev tanımları daha detaylı olmakla birlikte 633 sayılı KHK’da belirlenen görevleri önceki yasal düzenlemelerle büyük ölçüde örtüşen biçimde iç yönerge ile detaylandırıldığı da belirtmek gerekir.¹

Ancak önceki düzenlemelerde olmayan iki önemli görev 633 sayılı KHK’yla KSGM’ye verilmiştir. Bunlardan ilki Bakanlığın kadınlara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek; ikincisi ise kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce kadınlara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamaktır. Bu düzenleme KSGM’nin daha önce 5521 sayılı Kanun’la belirlenen konumunun değiştirilip, kadınlara karşı ayrımcılığın bir sosyal hizmet sorununa indirildiği yönünde eleştirilmiştir (Kandiyoti, 2011:50). Konu “KSGM’nin İstanbul Sözleşme’nin Uygulanmasında Rolü” incelenirken ana hatlarıyla sosyal hizmet ve sosyal politikaya ilişkin faaliyetler ile koordinasyon biriminin görevleri açısından ayrıca değerlendirilecektir.

3.2.2 KSGM’nin İstanbul Sözleşmesi’nin Uygulanmasında Rolü

Sözleşme ile verilen yükümlülükler bakımında KSGM’nin üstlenebileceği rol iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan ilki kuruluş Kanun’da görev tanımı içinde yer alıp doğrudan KSGM’nin sorumluluğundaki alanlar, ikincisi Sözleşme’nin uygulanmasında toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların hayata geçirilmesine

---

¹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19085/Yonergeler>.

rehberlik etmek, şiddeti önlemek, bununla mücadele etmeye yönelik politika ve önlemlerin uygulanması ve izlenmesi konularında kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonu sağlamaktır.

Bu çerçevede, belirtilen görevler incelendiğinde Sözleşmenin yerine getirilmesinde asli sorumlu kuruluşun KSGM olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.2.1 Sosyal Hizmet ve Sosyal Politikaya İlişkin Görevler

Bilindiği üzere konunun aynı zamanda sosyal hizmet ayağını da temsil eden KSGM bünyesinde hâlihazırda yürütülen pek çok faaliyet Sözleşme kapsamında yükümlülük getirilen hususları karşılamaktadır. Ancak bu yükümlülüklerin ne ölçüde var olduğu ve mevcut olmasına rağmen öngörülen asgari koşulları taşıyıp taşımadığı bu bölümde değerlendirilecektir.

Sözleşme yargı, kolluk, sosyal hizmet gibi farklı alanlarda çalışan kurumların kendi kayıt sistemlerinin ötesinde önleme, koruma ve kovuşturmaya yönelik önlemlerin ve politikaların etkinliğini değerlendirebilmek üzere veri sistemi oluşturmalarını öngörmektedir. Bu sistemde mağdur ve fail ile ilgili kaydedilen veriler, cinsiyete, yaşa, şiddet türüne, faille mağdurun ilişki biçimine, coğrafi mekâna ve gerekli görülen diğer bilgilere göre sınıflandırılacak ve kurumun çalışma alanına göre koruma emirlerinin sayısına dair bilgileri de içerecek şekilde düzenlenecektir. Öte yandan bu amaçla bilgi toplamaya yönelik araştırmaların destekleneceği de vurgulanmıştır. Buna ek olarak söz konusu verilerin bahsedilen şekilde tutulmasının hem hizmetlerin etkinliğinin artırılmasına hem de kuruluşlarının kapasitesinin ele alınmasına katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Ayrıca verilerin kişilerin özel yaşamının gizliliği göz ardı edilmeden kamuyla paylaşılması da öngörülmüştür (CoE, 2011).

KSGM bağlı kuruluşları vasıtasıyla hizmet alanlara ilişkin bazı temel veriler kayıt altına alınmaktadır. Örneğin 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturulması ve

tedbir kararlarının sicilinin tutulması görevi ŞÖNİM'ler vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Bu vesileyle şiddet uygulayan ve mağdura yönelik bazı temel bilgiler de kayıt altına alınmaktadır. Ancak bu verilerin yukarıda çizilen çerçeveyi tam olarak karşılamadığı gözlenmektedir.

KSGM'ye düşen bir diğer görev, şiddet uygulayana yönelik önleyici tedavi ve müdahale programlarının uygulanmasıdır. 6284 sayılı Kanun'a göre ŞÖNİM'ler "şiddet uygulayan hakkında teşvik edici, aydınlatıcı ve yol gösterici mahiyette olmak üzere kişinin öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılması; alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması halinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavisine yönelik faaliyetlerde bulunmak" görevi çerçevesinde girişimlerde bulunabilecektir. İdarenin sorumluluklarının anlatıldığı bölümde bahsedildiği üzere, bu hizmetler Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı tarafından da kısmen sunulmaktadır. Ancak Sözleşmede bu programların yalıtık olarak kurgulanmaması ve kadın destek hizmetleri, yargı denetim hizmetleri, çocuk koruma hizmetleri gibi bağlantılı alanlarla işbirliği içinde yürütülmesi gerektiğini vurgulanmaktadır (CoE, 2011). Bu bakımdan, 6284 sayılı Kanun'da yer aldığı biçimiyle doğrudan hizmet sunumu şeklinde gerçekleşmeye de sayılan alanlar arasındaki köprüyü kurmada KSGM etkin bir rol oynayabilecektir.

Faillere ilişkin hizmetlerin sunumuna benzer biçimde 6284 sayılı Kanun, şiddet mağdurlarının barınma, istihdam, eğitim, finansal destek, psikolojik ve hukuksal danışmanlık gibi alanlarda ŞÖNİM'ler ve Kadın Konukevleri tarafından hizmet sunulmasını öngörmektedir. Sözleşmede mağdurların bu tür hizmetlere erişimlerinin kolay olması kadar bu hizmetlerin kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi gerektiği de belirtilmektedir. Sayılan hizmetlerden barınma hizmetinin son yıllarda kuvvetlendirildiği söylenebilir. Buna göre hem kadın konukevi sayısının geçen yıllar içinde artırılmış olması, hem de bu kuruluşların yetersiz kaldığı durumlarda 6284 sayılı Kanun gereği kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis,

yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak bu kişilere barınma imkânı sağlanabilmesi hizmete erişimi artırmıştır. Ayrıca KKY’de yapılan bir düzenleme ile on iki yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar can güvenliği riski olmamak kaydıyla bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılabilmesi imkânı da aynı şekilde hizmete erişimi artıran bir diğer faktör olmuştur.

İstihdam, eğitim ve hukuksal danışmanlık konularında rehberlik edilmesi, bu kişilerin meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulması ve psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapılması hususlarında yine ŞÖNİM’ler faaliyet göstermektedir. Ancak dikkat çeken önemli bir nokta uygulamada korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetlerin bu birim tarafından koordine edilmesine rağmen bu hizmetlerin her zaman erişilebilirliğinin kolay olduğunu söylemek güçtür. Ayrıca verilen hizmetlerin efektif bir şekilde sunulması konusunda da problemler olduğu görülmektedir. Zira özellikle kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli bir ayağı olan kadının güçlendirilmesi konusunda yürütülen çalışmalar daha ziyade rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini içerdiğinden ve yeterli ölçüde yasal pozitif ayrımcılık uygulamalarıyla desteklenmediğinden kadınların eğitim ve istihdam konularında aldıkları hizmetlerden beklenen yarar elde edilememektedir.

Diğer taraftan, mağdurun yararlanabileceği farklı destek hizmetleri ve başvurabilecekleri hukuki yollar ile ülkenin tarafı olduğu Sözleşmelerden kaynaklanan bölgesel ve uluslararası bireysel ya da toplu şikâyet mekanizmaları konusunda gerekli ve yeterli bilgilere ulaşmasının sağlanması da bilinçlendirme faaliyetleri çerçevesinde KSGM’nin öncülük edebileceği konulardandır.

Öte yandan, Sözleşme’de özellikle sosyal hizmet sunan merkezlerde yeterli kaynağın ayrılması ve mağdurların özel ihtiyaçlarını karşılayacak donanımda personel bulundurulması gerekliliği de vurgulanmıştır. Bu merkezlerde görev alacak personelin toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda derin bilgiye sahip olması, her türlü şiddet mağduruyla ilgilenebilecek ve her kesime hizmet verebilecek

kapasitede olması beklenmektedir. KSGM'ye bağılı hizmet kuruluşlarında çalışan personele yönelik eğitimler d6nemsel olarak yapılmaktadır. Ancak S6zleşme ile kastedilen donanımda personelin yetiştirilmesi ve S6zleşme'ye taraf olan 6lkeler bakımından bu konuda bir standart oluşturulmasının yararlı olacağı düşün6lmektedir. S6zleşme şiddet mağdurlarının temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacını karşılamak 6zere belli standartları sağılayan sığınma evi açılması, gelen mağdurların kişisel 6zellikleri g6zetilerek g6venlik planı hazırlanması ve sığınma evinin g6venliğinin sağılanmasını 6ng6rmektedir. Ayrıca hem sığınma evlerinin ihtiyaça cevap verecek sayıda olması hem de buralarda yeterli sayı ve donanımda personelin bulundurulmasına 6nem verilmiştir (CoE, 2011). Daha 6nce de bahsedildiğı 6zere KSGM tarafından barınma hizmetinin sunumuna ilişkin farklı alternatifler bulunmaktadır. Ancak burada t6m barınma hizmetlerinden ziyade 6zel olarak sığınma evlerinden bahsedilmekte ve buralarda belli standartlarda g6venliğin sağılanması gerektiğı belirtilmektedir. KKY'nin amacını belirten birinci maddede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, belediyelere, il 6zel idarelerine ve STK'lara ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliğı, denetimi, kurumlar arası işbirliğı ile çalışanların g6rev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemek olarak ifade edilerek t6m kadın konukevlerinde belli bir standart oluşturulması hedeflenmiştir. 6te yandan konukevinin adresi, telefon numarası, kadınların, 6ocukların ve konukevi çalışanlarının kişisel bilgilerinin gizli tutulması y6n6nde getirilen d6zenleme ve binaların fiziki yapısına ilişkin 6ng6r6len 6zellikler ile bu kuruluşların g6venliğı sağılanmaya 6alışılmıştır.¹

KKY'nin 18 inci maddesinde kolluk koordinasyonunda, ř6NİM veya gerekli g6r6len hallerde konukevi işbirliğı ile bir yıl i7in tedbir planı hazırlanacağı, bu s6re7te ř6NİM ile kolluğun koordineli bir şekilde 6alışacağı h6k6m altına alınmıştır. Madde hayati tehlikesi bulunan ve hakkında ge7ici koruma altına alınmasına dair tedbir kararına h6kmedilen şiddet mağduru ve beraberindeki 6ocukların korunması amacıyla başvurulan bir y6ntem olarak S6zleşme'ye kıyasla sınırlı olarak ele alınmıştır. Ancak uygulamada s6z konusu tedbir planının hazırlanması sık başvurulan

---

¹ G6venliğıe ilişkin diğer 6nlemler i7in bkz. KKY madde 16.

bir yol değildir. Dolayısıyla en azından KKY’de belirlenen kapsamda hükmün etkinleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ücretsiz telefon yardım hatları ise mağdurların desteğe ulaşmalarının önemli bir yolu olarak Sözleşme’de öngörülmüştür. Bu hatların bilinir olması, 24 saat hizmet vermesi, farklı dillerde hizmet sunabilmesi, mağdurların kimlik bilgilerinin gizli tutulması ve hattın ucunda eğitilmiş kişilerin görev yapması gerekmektedir. Bu konuda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İletişim Merkezi ALO 183 hattı ile kadın, çocuk, engelli, yaşlı şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetler bir arada sunulmaktadır. Söz konusu hatla Tükçenin yanı sıra Kürtçe ve Arapça dillerinde hizmet verilmektedir. Bu noktada, farklı alanlarda bir tek hatla bu hizmetin sunulmasının yararlı olup olmadığı değerlendirilmeli ve hattın bilinirliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yürütülmelidir. Ayrıca bölgesel ihtiyaçlar göz önüne alınarak özellikle göçmen ve insan ticareti mağduru kadınlar bakımından da farklı dil seçeneklerinin yeniden gözden geçirilmesi faydalı olacaktır.

Cinsel şiddet mağdurlarına sunulacak hizmetin sunumunda iki merkezden bahsedildiğine idarenin görevleri kısmında değinilmiş, cinsel şiddet sevk merkezleri Sağlık Bakanlığı bağlamında ele alınmıştır. Sözleşme’de öngörülen bir diğer merkez ise tecavüz kriz merkezleridir. Kolay erişilebilir, yeterli sayıda ve donanımda açılması öngörülen bu birimlerde daha çok yüz yüze danışmanlık, destek grupları ve terapi gibi yardım hizmetleri sunulmalı ve mahkeme aşamasında mağdurlar desteklenmelidir (CoE, 2011). ŞÖNİM bünyesinde tüm şiddet mağdurlarına psikolojik destek verilmekle birlikte Sözleşme’de cinsel şiddet mağdurlarına özel önem atfedildiği ve verilecek desteğin usulüne ilişkin örneklendirmelere gidildiği gözetilerek, bahse konu danışmanlık ve terapileri yürütecek personelin istihdam edildiği ve Sözleşme’de belirtilen amaca hizmet edecek birimlerin oluşturulması önem taşımaktadır.

Daha önce bahsedildiği üzere, İstanbul Sözleşmesi’nde kadınlara karşı şiddetin ortadan kaldırılmasıyla toplumsal cinsiyet eşitliğinin hukukta ve gerçek yaşamda sağlanması arasında bir bağlantı olduğu ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

mağduru kadınlara özel önem atfedilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesine dair yürütülecek çalışmalar şiddetin önlenmesinde en önemli adım olacaktır. Nitekim Sözleşme'nin uygulanmasında ve etkilerinin değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyet bakış açısı, kadın-erkek eşitliği ve kadının güçlendirilmesi yönündeki politikaların geliştirilmesi gerektiği de ifade edilen önemli hususlardandır.

3.2.2.2 Koordinasyona ve Eşgüdümün Sağlanmasına İlişkin Görevler

Bilindiği üzere, 633 sayılı KHK ile KSGM'ye “kadının insan haklarının ve toplumsal statüsünün korunması ve geliştirilmesi, kadının toplumsal hayatın tüm alanlarında etkin hale getirilmesine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek” görevi verilmiştir.

Öte yandan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izleme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesinin sağlanması görevinde de sorumlu kurum KSGM olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla Sözleşme'nin uygulanmasında toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların gözetilmesi sorumluluğu KSGM'nin yürütebileceği faaliyetlerdendir. Bununla bağlantılı bir şekilde şiddetin önlenmesi ve toplum içinde anlaşılması konusunda farkındalık artırma ve şiddet eylemlerinin fail ve mağdurlarıyla ilgilenen uzmanların eğitiminde eşgüdümün sağlanması da yine KSGM'nin rol oynayabileceği alanlardır.

Bahse konu politikaların oluşturulması ve geliştirilmesi bakımından veri toplama ve araştırma görevi idarenin genel olarak sorumluluğundan bahsedilirken TÜİK ve ilgili kuruluşlar bağlamında ele alınmıştır. Ancak bu idari ve yargısal verilerin derlenmesi, analiz edilmesi, yayınlanması ve Sözleşme'nin uygulanmasını

izlemekten sorumlu uzmanlar grubuna (GREVIO) iletilmesi konularında koordinasyonu KSGM'nin üstlenmesi uygun olacaktır.

Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında KSGM'ye verilen bu önemli görev kapsamlı ve eşgüdümlü politikaların ve önlemlerin koordinasyonu, uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesinin de önemli bir parçasıdır. Zira Sözleşme, mevcut yapıdan bir ya da daha fazla kurumun görevlendirilmesi ya da yeni bir koordinasyon birimi oluşturulmasını öngörmektedir. KSGM'nin bu konudaki kurumsal deneyimine bakıldığında gerek toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddete ilişkin ulusal eylem planlarında gerekse 2006/17 sayılı Genelge kapsamında yürütülen Şiddet İzleme Komitesi çalışmalarında KSGM'nin üstlendiği rolün önemi daha iyi anlaşılacaktır. Aynı şekilde Genelge'de kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, ortak bir "hizmet ağı modeli" oluşturulmasında sorumlu kurum olarak KSGM belirlenmiştir.

Bunların dışında 633 sayılı KHK açıkça “kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi, kadının insan haklarının ve toplumsal statüsünün korunması ve geliştirilmesi, kadının toplumsal hayatın tüm alanlarında etkin hâle getirilmesine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek” görevini KSGM'ye verirken, Sözleşme'de de ifade edilen koordinasyon biriminin görevlerini de bir anlamda içermiştir.

Söz konusu eşgüdüm organının şiddetle mücadele politikalarını izleme görevi bu politika ve önlemlerinin ne ölçüde etkin uygulandığının belirlenmesinden ibarettir. Değerlendirme görevi ise bu önlem ve politikaların amacına ulaşip ulaşmadığının anlaşılmasına yönelik bilimsel çalışmaları kapsamaktadır. Dolayısıyla Sözleşme'de ifadesini bulan verilerin toplanmasının koordinasyonu, analizi ve sonuçlarının duyurulması bu kapsamda düşünülebilecektir. Bu bakımdan ilgili kurumlar açısından genel bir takım bilgileri bu birimle paylaşma yükümlülüğü

doğmaktadır. Öte yandan işbirliği biriminin Sözleşme'ye taraf ülkelerdeki muadili birimlerle çalışma olanağının sağlanması gerekliliği de belirtilmiştir (CoE, 2011).

Aslen KSGM tarafından, belirlenen politikaların eşgüdümü, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi yönünde yukarıda belirtilen bazı çalışmalar kapsamında faaliyetler yürütülmektedir. Ancak bu sürecin işleyişi ve etkinliğinin Sözleşme'yle uyumlu olduğunu ifade etmek güçtür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, İstanbul Sözleşmesi TCK, CMK, TMK, HMK ve 6284 sayılı Kanun bakımından incelenmiş, Sözleşmeyle genel olarak idareye getirilen yükümlülükler ile çalışmanın özelinde KSGM'nin sorumlulukları ele alınmıştır.

Sözleşme'nin kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık türü olarak görmesi, bununla mücadelede taraf devletlerin konuya özenle yaklaşımlarını sağlayan, dolayısıyla mağdurların korunmasını güçlendiren bir özelliktir. Bu hak temelli yaklaşımdan hareketle, çalışma kapsamında öncelikle iç hukuk bakımından yapılan incelemede, hukukumuzda karşılığı olmayan, kısmen karşılık bulan ve tam anlamıyla karşılığı bulunan düzenlemeler olduğu görülmüştür. Bu bakımdan Anayasa'nın 90 ıncı maddesi gereği iç hukukun parçası haline gelen Sözleşme'de yer alan düzenlemelerden mevzuatımızda eksik olanların en kısa zamanda tamamlanmasının önemli olduğu belirtilmelidir. Ayrıca, tespit edilen eksikliklerin yanı sıra, genel olarak failin haklarını da gözeten ama özellikle mağdur odaklı bir hukuk sistemine ihtiyaç duyulduğu, bu bakımdan da iç hukukta gereken düzenlemelerin yapılmasının bir zorunluluk olduğu anlaşılmıştır.

Yapılan incelemede, Sözleşme'nin 4P yaklaşımı denilen önleme (**p**revention), koruma (**p**rotection), kovuşturma (**p**rosecution) ve siyasa (**p**olicy) anlayışı çerçevesinde oluşturulduğu ve şiddetle mücadelenin temeline bu yaklaşımı yerleştirmenin kilit önemde olduğu görülmüştür. Söz konusu yaklaşım tüm kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, medya organları ve benzer kuruluşların birlikte ve bir politika çerçevesinde hareket etmesinin de gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın kapsamı gereği önleme, koruma ve bütüncül devlet politikalarının geliştirilmesine ilişkin yürütülmesi gereken çalışmalar KSGM bakımından detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bunlardan ilki olan önleme yaklaşımı bakımından en başta önlemler oluşturulurken toplumsal cinsiyet perspektifinin göz önünde tutulması ve kadın-erkek eşitliğini sağlayacak ve kadını güçlendirecek politikalar geliştirilmesi

görevinin öncelikli olarak KSGM tarafından yürütülmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca toplumsal cinsiyet perspektifi ile oluşturulan politikaların hayata geçirilmesi ve izlenmesi aşamalarında da konuya aynı perspektifle bakılmasının tüm kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olduğu vurgulanmalıdır. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılmasına dönük olarak TCEUEP ve 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile öngörülen hususların daha güçlü yasal bir zemine kavuşturulması önerilmektedir.

Koruma yaklaşımı bakımından, verilen hizmetlere yeterli ödenek ve insan gücü ayrılması başta olmak üzere, özel bir telefon yardım hattı kurulması, tecavüz kriz merkezleri oluşturulması, önleyici tedavi ve müdahale programlarının etkinliğini artırmak amacıyla bu hizmetlerin bağlantılı alanlarla işbirliği içinde yürütülmesi ve sunulan diğer sosyal hizmetlerin etkinliği değerlendirilerek Sözleşme’de belirtilen ihtiyaca cevap verecek kapasiteye eriştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Önleme, koruma, soruşturma ve cezalandırma başlıkları AK’nin farklı şiddetle mücadelede sözleşmelerinde daha önce rastlanan bir yöntem olmuştur.¹ Ancak siyasa denilen entegre, eşgüdümlü ve bütüncül politikaların geliştirilmesi İstanbul Sözleşmesi’ni bir adım öteye taşıyan ve şiddetle mücadelenin belki de en önemli yolu olarak geliştirilen bir anlayıştır. Zira bu anlayışa göre farklı kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği yapılması, bu kurumların kendi faaliyet alanlarında şiddetle mücadelede üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmeleri ve tüm bunların ülke politikası çerçevesinde bütüncül bir anlayışla sunulması diğer başlıklar bakımından da tamamlayıcı olmuştur.

Öte yandan siyasa ilkesi gereği her tür şiddeti önleme ve bu fiillere karşı mücadele adına geliştirilen politikaların ve alınan önlemlerin eşgüdümü, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu olmak üzere tayin

---

¹ Örnek için bkz. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi.

edilecek koordinasyon birimi, Sözleşme'nin hayata geçirilmesinin vazgeçilmez bir unsurudur. Böyle kilit bir görev gerek KSGM'nin teşkilat Kanunu, gerekse 2006/17 sayılı Genelge ile devletin de gerekliliğini onayladığı bir görev olarak yıllardır KSGM tarafından yürütülmektedir. Böylece KSGM Sözleşme kapsamında hem şiddetin önlenmesine yönelik ülke politikasının geliştirilmesi hem de bu politikaların etkinliğinin bilimsel yollarla değerlendirilmesinden sorumlu olacaktır.

Sözleşme'nin genel olarak idareye getirdiği yükümlülüklerle bakılırken pek çok kurum açısından şiddete ilişkin muhtelif çalışmalar yürütüldüğü, söz konusu çalışmaların dönem dönem çeşitli vesilelerle KGSM tarafından derlendiği ancak bu çalışmaların belirlenen ülke politikasının hayata geçirilmesinde etkili olamadığı görülmektedir. Zira yürütülen çalışmaların muhtelif kurumsal çabaların ötesinde, belirlenen bir politika çerçevesinde etkili ve eşgüdümlü bir şekilde yürütülebilmesi için koordinasyon ve politikayı belirleyecek birim olan KSGM'nin gerekli otoriteyle donatılmasının zorunlu olduğu düşünülmektedir.

Sayılan tüm görevler tekrar değerlendirildiğinde, sosyal hizmet faaliyetlerinin koordinasyon birimi bünyesinde yürütülmesinin bir yönüyle verilerin doğru tutulması, iletilmesi ve belirlenen politikaların doğru uygulanmasında katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ancak önleme görevi çerçevesinde toplumsal cinsiyet perspektifi gözetilerek kadın-erkek eşitliğini sağlayacak ve kadını güçlendirecek politikalar geliştirilmesi, koruma ilkesi kapsamında ele alınan sosyal hizmetlerin önemli bir bölümünün üstlenilmesi ve koordinasyon birimi olarak KSGM'nin belirlenmesi Sözleşme kapsamında düzenlenen sorumlulukların ne ölçüde yerine getirilebileceği konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Zira bahsedilen sosyal hizmet ve sosyal politikaya ilişkin faaliyetler Sözleşme'de belirlenen farklı yaklaşımlara hizmet etmekte ve her biri aynı çerçeveye hapsedilemeyecek kadar da önem taşımaktadır. Bu bakımdan sosyal hizmete ilişkin faaliyetlerin sosyal hizmette uzmanlaşmış ayrı bir kurumsal yapı içinde ele alınmasının amaca ulaşmada katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Neticede KSGM'nin şiddete ilişkin kurumsal deneyiminin kadının insan haklarının geliştirilmesi, şiddetin önlenmesine yönelik politikalar üretilmesi ve koordinasyon faaliyetlerine yoğunlaştığı görülmektedir. Nairobi Kadının İlerlemesi İçin İleriye Dönük Stratejilerinden de hareketle, kadınların durumunu izleyecek ve geliştirecek birimin etkili olabilmesi için daha üst bir yapılanma içinde organize olması, yeterli kaynağın ayrılması ve gereken otorite ile donatılmasının Sözleşme'nin etkin ve etkili uygulanmasına büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan, KSGM'nin gerekirse özerk bir biçimde yeniden yapılandırılarak ve kuvvetlendirilerek söz konusu görevi üstlenmesinin Sözleşmenin hayata geçirilmesinde önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. Ertürk, Y. (2011). Kadınların insan hakları: uluslararası standartlar, kazanımlar, sorunlar. S.Sancar, (Derl.), *Birkaç arpa boyu: 21. yüzyıla girerken türkiye’de feminist çalışmalar prof. dr. nermin abadan unat’a armağan* (1. Baskı) içinde (1, 281-305). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Adalet Bakanlığı, (bt.). *Uluslararası örgütler*. Eylül 2013. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/eng/uluslararası_isbirliği/uluslararası_orgutler/cd_pc.html.
- Akın, A. (Ed). (2008). *Kadının statüsü ve sağlığı ile ilgili gerçekler* (1. Baskı). Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Ataç, A.S. (2013). Ceza hukuku ve ensest fiiller arasındaki ilişkiye genel bir bakış. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19(2). 871-878.
- Aydın, D. (2003). Türk ceza Kanun’unda kadın bedeni ve cinsellik. A. Akın, (Ed.), *Toplumsal cinsiyet, kadın ve sağlık* içinde (73-91). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, D. (2006). Suça teşebbüs. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 55 (1). 85-113.
- Badur, E. Ertem, B. (2006). Kadına yönelik evlilik içi şiddetin hukuki boyutları ceza kanunu, medeni kanun ve ailenin korunmasına dair kanun kapsamında bir inceleme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 65. 89-118.
- Bakırcı, K. (2012). *Uluslararası hukuk, ab ve abd hukuku ile karşılaştırmalı çalışma yaşamında kadın erkek eşitliği arayışı cinsiyet ayrımcılığı yasağı ve türkiye* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başbakanlık. (2008). *Töre ve namus cinayetleri raporu*. Mart 2014. http://www.tihk.gov.tr/www/files/tore_namus_cinayetleri_raporu_06_08_2008.pdf.
- Berktaş, F. (2004). Kadınların insan haklarının gelişimi ve türkiye, *Sivil toplum ve demokrasi konferans yazıları* içinde 7. 1-30. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi Yayınları.
- Centel, N. (2005). Yeni türk ceza kanunu ve kadın. *Polis Dergisi*. 44. 64-72.
- Centel, N. (2012). 5237 Sayılı türk ceza Kanun’unda cinsel saldırı suçu ve cinsel suçlar değişiklik tasarısının değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 99, 269-290.
- Council of Europe. (2006). *27th conference of the european ministers of justice*. Kasım 2013. [http://www.CoE.int/t/dghl/standardsetting/minjust/mju27/MJU-27\(2006\)Res1E.pdf](http://www.CoE.int/t/dghl/standardsetting/minjust/mju27/MJU-27(2006)Res1E.pdf).
- Council of Europe. (2008). *Terms of reference of the Ad hoc Committee on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Kasım 2013. [https://wcd.CoE.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2008\)1044/4.4&Langu](https://wcd.CoE.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2008)1044/4.4&Langu)

age=lanEnglish&Ver=app6&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383.

Council of Europe. (2011). *İstanbul convention explanatory report*. Eylül 2013. <http://www.conventions.CoE.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm>.

Council of Europe. (bt.). Kasım 2013. *Final Report*. http://www.CoE.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/Final_Activity_Report.pdf.

Council of Europe. (bt.). *Stop violence against women*. Kasım 2013. http://www.CoE.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Fact_Sheet_en.asp

Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı 1990-1994*. Şubat 2014. <http://www3.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC1D20ECF6C1940897>.

Dönmezer, S. (1977). Devlet ve suç mağduru ilişkisi. *Onar armağanı* içinde (179-191). İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Erlüle, F. (2010). Çocuk ile kişisel ilişki kurulması. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 16(3). 217-248.

Ertürk, Y. (2007). *Kadına karşı şiddet, nedenleri ve sonuçları özel raportörü yakın ertürk türkiye raporu*. Mart 2014. <http://www.ihop.org.tr/dosya/YE/yeturkiyerapor.pdf>.

Havutcu, A. (2013). Mukayeseli hukuktaki gelişmeler ışığında türk medeni kanunu açısından zorla evlenme probleminin değerlendirmesi. *Journal of Yasar University*. 8(2).1341-1382.

İnsan Hakları Ortak Platformu. (bt.). *Kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve onları hedef alan her türlü ayrımcılıkla mücadele konusunda AB rehber ilkeleri*. [http:// ihop.org.tr/dosya/diger/AB_Kadina_Yonelik_Siddet_TR.pdf](http://ihop.org.tr/dosya/diger/AB_Kadina_Yonelik_Siddet_TR.pdf).

Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği. (2009). *Pekin+5:birleşmiş milletlerde kadının insan hakları ve türkiyenin taahhütleri*. İstanbul: İHOP.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Kadın sığınma evleri kılavuzu*. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2012). *Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı(2012-2015)*. Mart 2014. http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/2012/kadina_yonelik_sid_2012_2015.pdf.

Kandiyoti, D. (2011). Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları: Gelecek için geçmişe bakış. S.Sancar, (Derl.), *Birkaç arpa boyu:21. yüzyıla girerken türkiye’de feminist çalışmalar prof. dr. nermin abadan unat’a armağan* (1. Baskı) içinde (1, 41-60). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Karagöz, B. (2008). Türkiye’de 1980 sonrası kadın hareketinin siyasal temelleri ve ikinci dalga uğrağı. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*. 7. 168–190.

Karakaş Doğan, F. (2013). Uluslararası düzenlemelerde mağdur hakları ve uluslararası belgeler ışığında kanun tasarısının değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19(2). 1007-1029.

- Karınca, E. (2008). *Kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Karınca, E. (2011). *Sorularla kadına yönelik aile içi şiddet*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- KSGM. (bt.). Tarihçe. Şubat 2014. <http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19067/Tarihce>.
- Kurt, G. (2013). Çocuk düşürme ve düşürme suçları. N. Centel, (Ed.), *Ceza hukukunda kadının şiddete karşı korunması* (1. Baskı) içinde (65-84). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Moroğlu, N. (2012). *Kadına yönelik şiddetin önlenmesi 6284 sayılı yasa ve istanbul sözleşmesi*. Kasım 2013. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf.
- Oder, B.E. (2010). Anayasa'da kadın sorunsalı: norm, içtihat ve hukuk politikası. H. Durudoğan, F. Gökşen, B.E. Oder, D. Yüksek, (Derl.), *Türkiye'de toplumsal cinsiyet çalışmaları* (1. Baskı) içinde (207-239). İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Önok, M. (2013). 5237 Sayılı türk ceza kanunu'nda kasten yaralama, eziyet ve kötü muamele suçu. N. Centel, (Ed.), *Ceza hukukunda kadının şiddete karşı korunması* (1. Baskı) içinde (169-240). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Pamuk, G. (2013). Ceza muhakemesi hukukunda mağdurun şahsi hak talebinde bulunma hakkı. N. Centel, (Ed.), *Ceza hukukunda kadının şiddete karşı korunması* (1. Baskı) içinde (253-378). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Pehlivan, A. (2013). 5237 Sayılı türk ceza kanunu'nda intihara yönlendirme suçu. N. Centel, (Ed.), *Ceza hukukunda kadının şiddete karşı korunması* (1. Baskı) içinde (261-300). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Sağlık Bakanlığı. (2011). *Ulusal ruh sağlığı eylem planı (2011-2023)*. Mart 2014. <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-73168/h/ulusal-ruh-sagligi-eylem-planı.pdf>.
- Serdar, İ. (2007). Kişisel ilişki kurma hakkı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9. 739-781.
- Soyaslan, D. (2010). *Ceza hukuku özel hükümler* (8. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sullivan, D. (2004). *Optinal protocol to cedaw its applicability on the ground*. Ekim 2013. <http://awid.org/Library/The-Optional-Protocol-to-CEDAW-its-applicability-on-the-ground>.
- Taner, F. G. (2008). *Ceza hukukunda zamanaşımı*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- The United Nations Today. (bt.). *İnsan hakları*. Eylül 2013. <http://www.unicankara.org.tr/today/4.html>.
- Uğur, H. (2012). Kadın ve aile bireylerine yönelik şiddete karşı 6284 sayılı Kanun'un getirdikleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 101, 333-366.
- United Nations Women. (bt.). *World conference of the international women's year*. Eylül 2013. <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/mexico.html>.

United Nations Women. (bt.). *A brief history of the csw*. Eylül 2013. <http://www.unwomen.org/en/csw/brief-history>.

United Nations. (1985). *Report of the world conference to review and appraise the achievements of the united nations decade for women: equality, development and peace*. Şubat 2014. <http://www.un.org/womenwatch/confer/nfls/Nairobi1985report.txt>.

United Nations. (bt.). *Report of the world conference to review and appraise the achievements of the united nations decade for women: equality, development and peace*. (Mart 2014). <http://www.un.org/womenwatch/confer/nfls/Nairobi1985report.txt>.

United Nations. (bt.). *Resolution adopted by the general assembly 3010 (XXVII)*. Eylül 2013. <http://www.un-documents.net/a27r3010.htm>.

United Nations. (bt.). *Resolution adopted by the general assembly 3520 (XXX)*. Eylül 2013. <http://www.un-documents.net/a30r3520.htm>.

United Nations. (bt.). *The united nations work on violence against women*. Eylül 2013. <http://www.un.org/womenwatch/daw/news/unwvaw.html>.

Uygur, G. (03 Şubat 2008). Ataerkilliğin hukuka dayatması. *Radikal İki*. (Aralık 2013). http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=7949.

Uygur, G. (2011). 2006/17 sayılı başbakanlık genelgesi ışığında kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik devletin ödevi: Değişen devlet anlayışı mı?. S.Sancar, (Derl.), *Birkaç arpa boyu:21. yüzyıla girerken türkiye’de feminist çalışmalar prof. dr. nermin abadan unat’a armağan* (1. Baskı) içinde (2, 883-914). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Uygur, G. Sancar, T. vd. (2007). *Kadına yönelik aile içinde şiddetle mücadele projesi, uluslararası belgeler*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Yalçın Sancar, T. (2007), Yeni türk ceza Kanun’unda zincirleme suç. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 70, 244-259.

Yalçın Sancar, T. Yaşar, T. N. (2009). Ensest, genel ahlak ve alman anayasa mahkemesi’nin kararı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 80, 245-297.

Yalçın, F. (2012). *RTÜK kararlar çerçevesinde televizyon yayınlarında şiddet*. Yayınlanmamış Üst Kurul Uzmanlığı Tezi. Ankara: RTÜK.

Yurtcan, E. (2006). *Yeni türk ceza kanunu ve yorumu* (2. Bası). İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi.

ULUSAL MEVZUAT

Anayasa ve Kanunlar

T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2010). *T.C. Anayasası*. Eylül 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>.

- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2004). *Türk Ceza Kanunu*. Kasım 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> .
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2004). *Ceza Muhakemesi Kanunu*. Kasım 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2001). *Türk Medeni Kanunu*. Aralık 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2011). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu*. Aralık 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf>
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2012). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. Eylül 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (1983). *Nüfus Planlaması Hakkında Kanun*, Ocak 2014. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2827.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2007). *Tanık Koruma Kanunu*. Ocak 2014. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5726.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2004) *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu*. Kasım 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2012). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu*. Ocak 2014. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6325.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2001). *Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*. Ocak 2014. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4722.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2005). *Çocuk Koruma Kanunu*. Aralık 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2012) *Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. Ekim 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2005). *Türkiye İstatistik Kanunu*. Ekim 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5429.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2005). *Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu*. Kasım 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5402.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2011). *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun*. Ekim 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2005). *Belediye Kanunu*. Şubat 2014. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.
- T.C. Resmi Gazete. (1990). *422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 1211 Sayılı Kanun ile 2547 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığının Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. Resmi Gazete 20 Nisan 1990 gün, 20498 sayılı.

http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20498_1.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20498_1.pdf.

T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (1990). *Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğünün Kurulması İle 14/1/1970 Tarihli Ve 1211 Sayılı Ve 4/11/1981 Tarihli Ve 2547 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun*. Eylül 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3670.pdf>.

T.C. Resmi Gazete. (2004). *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun*. Resmi Gazete 6 Kasım 2004 gün, 25635 sayılı, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041106.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/11/20041106.htm>.

T.C. Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi. (2011). *Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. Ekim 2013. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf>.

T.C. Resmi Gazete. (2011). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, Resmi Gazete 8 Haziran 2011 gün, 27958 sayılı, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608m1.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (2011). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*. Resmî Gazete 2 Kasım 2011 gün, 28103 sayılı, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102m1.htm>.

Yönetmelikler

T.C. Resmi Gazete. (1998). *Hasta Hakları Yönetmeliği*. Resmi Gazete 1 Ağustos 1998 gün, 23420 sayılı. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23420.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23420.pdf>.

T.C. Resmi Gazete. (1998). *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği*. Resmi Gazete 18 Ocak 2013 gün 28532 sayılı. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130118.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130118.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (2008). *Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik*. Resmi Gazete 11 Kasım 2008 gün, 27051 sayılı, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/11/20081111.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/11/20081111.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (2013) *Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*. Resmi Gazete 5 Ocak 2013 gün, 28519 sayılı.

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105.htm>.

Genelgeler

T.C. Resmi Gazete (2006). *Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi (2006/17)*. Resmi Gazete 4 Temmuz 2006 gün, 26218 sayılı, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704.htm>.

T.C. Resmi Gazete. (2012). *Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) Başbakanlık Genelgesi (2012/20)* Resmi Gazete 4 Nisan 2012 gün, 28431 sayılı. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004.htm>.

ULUSLARARASI MEVZUAT

Sözleşmeler

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2011). *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*. Nisan 2014. http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/istanbul_sozlesmesi.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1994). *Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi. Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması İnter Amerikan Sözleşmesi (Belém do Pará)*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_kadinlara_yonelik_siddetin_onlenmesi_cezalandirilmesi.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1979). *Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/temel_belgeler/temel_belgeler_cedaw_maddi_hukumleri.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1966). *Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/ayrimcilik_yasaginin_kapsami/ayrimcilik_yasagi_ekonomik_sosyal_ve_kulturel_haklara_iliski.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1966). *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_medeni_ve_siyasi_haklara_iliskin_uluslararasi_sozlesme.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1952). *Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/siyasi_haklar/siyasi_haklar_kadınların_siyasi_haklarına_dair_sozlesme.pdf.

United Nations. (1957). *Convention on the Nationality of Married Women*. Nisan 2014. [https://treaties.un.org/doc/Treaties/1958/08/19580811%2001-34 %20AM/Ch_XVI_2p.pdf](https://treaties.un.org/doc/Treaties/1958/08/19580811%2001-34%20AM/Ch_XVI_2p.pdf).

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1962). *Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/ozel_hayat_ve_aile_hayatina_saygi_ve_eslerin_esit_haklari/ozel_hayat_ve_aile_hayati_evlilige_riza_gosteril_mesi_asgari_.pdf.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1950). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/ozel_hayat_ve_aile_hayatina_saygi_ve_eslerin_esit_haklari/ozel_hayat_ve_aile_hayati_insan_haklarini_ve_ana_hurriyetler.pdf.

Council of Europe. (1983). *European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes*. Nisan 2014. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>.

Deklarasyonlar

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1967). *Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Deklarasyonu*. Nisan 2014. http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/temel_belgeler/temel_belgeler_kadinlara_karsi_ayrimciligin_onlenmesi_bildir.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1995). *Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu*. Nisan 2014. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>.

United Nations. (2000). *Five-year Review of the Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action (Beijing + 5) held in the General Assembly*. Nisan 2014. <http://www.un.org/womenwatch/daw/followup/beijing+5.htm>.

Council of Europe. (1993). *Declaration on Policies for Combating Violence Against Women In A Democratic Europe*. Nisan 2014. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=271789&SecMode=1&DocId=1236580&Usage=2>.

Tavsiye Kararları

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (1989). *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 12 No'lu Tavsiye Kararı*. Nisan 2014. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WLPNSi5IMSYJ:www.kadininstatusu.gov.tr/upload/Node/24845/files/CEDAW_TAVSIYE_KARARLARI_1986-2013.docx+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (1992). *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 19 No'lu Tavsiye Kararı*. Nisan 2014. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WLPNSi5IMSYJ:www.kadininstatusu.gov.tr/upload/Node/24845/files/CEDAW_TAVSIYE_KARARLARI_1986-2013.docx+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr.

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (2002). *Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Rec (2002)5 sayılı Tavsiye Kararı*. Nisan 2014.

insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_avrupa_konseyi_bakanlar_komitesinin_kadinlarin_siddet.pdf.

İlke Kararları

United Nations. (1998). *Resolution on crime prevention and criminal justice measures to eliminate violence against women (A/RES/52/86)*. Nisan 2014. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/764/59/IMG/N9876459.pdf?OpenElement>.

United Nations. (2003). *Elimination of domestic violence against women (A/RES/58/147)*. Nisan 2014. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/503/40/PDF/N0350340.pdf?OpenElement>.

United Nations. (2008). *Resolution adopted by the General Assembly: 63/155. Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women (A/RES/63/155)*. Nisan 2014. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/480/09/PDF/N0848009.pdf?OpenElement>.

Council of Europe. (2008). *Resolution 1635 (2008) of the Parliamentary Assembly on Combating violence against women: towards a Council of Europe*. Nisan 2014. <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=17682&wrqid=0&wrqref=&ref=1&lang=EN>.

Protokoller

United Nations. (1999). *Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Nisan 2014. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/text.htm>.

African Commission on Human and Peoples' Rights. (2003). *Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa*. Nisan 2014. <http://www.achpr.org/instruments/women-protocol/>.

Kararlar

Council of Europe. (2006). *Resolution 1512 (2006) Parliaments united in combating domestic violence against women*. Nisan 2014. <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta06/Fres1512.htm>.

World Health Organization. (2008). *Sixty-first world health assembly resolutions*. Nisan 2014. http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA61-REC1/A61_Rec1-part2-en.pdf.

Stratejiler

United Nations. (1985). *Report of the world conference to review and appraise the achievements of the united nations decade for women: equality, development and peace*. Nisan 2014. <http://www.un.org/womenwatch/confer/nfls/Nairobi1985report.txt>.

Antlaşmalar

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1945). *Birleşmiş Milletler Antlaşması*. Nisan 2014. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyonsayim/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>.

Bildirgeler

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi. (1993). *Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi*. Nisan 2014. insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_kadinlara_yonelik_siddetin_ortadan_kaldirilmasina_dai.pdf.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1949). *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*. Nisan 2014. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>.

EK I

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

İstanbul, 11.V.2011

Giriş

Avrupa Konseyi üye devletleri ve işbu Sözleşmeyi imzalayan diğer devletler,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'ni (ETS (Avrupa Antlaşmaları Serisi) No.5, 1950) ve bu Sözleşme'nin Protokollerini, Avrupa Sosyal Şartı'nı (ETS No.35,1961, 1996 yılında gözden geçirilen hali, ETS No. 163) İnsan Ticaretine karşı Eylem'e ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (ETS no.197, 2005), Cinsel Taciz ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (ETS No.201,2007) hatırd tutarak;

Bakanlar Komitesinin Avrupa Konseyi üye devletlerine sunduğu; Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Rec(2002)5 Tavsiye Kararı'nı, toplumsal cinsiyet eşitliği standart ve mekanizmalarına ilişkin CM/Rec(2007) 17 Tavsiye Kararı'nı, çatışmaların önlenmesi ve çözümünde ve barışın tesisinde kadın ve erkeklerin rolüne ilişkin CM/Rec(2010) 10 Tavsiye Kararı'nı ve diğer ilgili tavsiye kararlarını hatırd tutarak;

Kadınlara yönelik şiddet alanında önemli standartları oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin gelişen içtihat hukuku külliyatını dikkate alarak;

Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme'yi (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme'yi (1966), Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni ("CEDAW",1979) ve bu Sözleşme'nin İhtiyari Protokolü'nü (1999), CEDAW Kadınlara Yönelik Şiddet Komitesinin 19 No'lu Genel Tavsiye Kararı'nı, Çocuk Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni (1989) ve İhtiyari Protokollerini (2000) ve Engellilerin Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni (2006) göz önünde tutarak;

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nü (2002) göz önünde tutarak;

Uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerini ve özellikle Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi'ni (IV) (1949) ve bu Sözleşme'nin ek 1. ve 2. Protokollerini (1977) hatırd tutarak;

Kadınlara yönelik her türlü şiddeti ve aile içi şiddeti kınayarak;

Kadınlar ve erkekler arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadınlara yönelik şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğunun bilincinde olarak;

Kadınlara yönelik şiddetin, erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılığa neden olan ve kadınların tam ilerlemesini engelleyen ve kadınlar ile erkekler arasındaki tarihsel eşitlikçi olmayan güç ilişkisinin tezahürü olduğunun bilincinde olarak;

Kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet şeklindeki yapısal niteliğinin ve bu şiddetin, erkeklerle kıyaslandığında kadınları ikincil konuma zorlayan temel sosyal mekanizmalardan birisi olduğunun bilincinde olarak;

Kadınlar ile kız çocuklarının, çoğunlukla aile içi şiddet, cinsel taciz, tecavüz, zorla evlendirme, sözde "namus" adına işlenen cinayetler, kadın genital mutilasyonu gibi insan haklarını ciddi şekilde ihlal eden ve kadın erkek eşitliğini sağlamanın önünde büyük bir engel oluşturan şiddetin pek çok boyutuna maruz kaldıklarını büyük endişeyle dikkate alarak;

Silahlı çatışma esnasında sivil halkı, özellikle de kadınları yaygın ve sistematik tecavüz ve cinsel suçlar şeklinde etkileyen insan hakları ihlallerinin ve gerek çatışma esnasında gerekse sonrasında tırmanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet potansiyelinin bilincinde olarak;

Kadınlar ile kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riskinin erkeklerden daha yüksek olduğunu kabul ederek;

Aile içi şiddetin kadınları orantısız şekilde etkilediğini ve erkeklerin de aile içi şiddet mağduru olabileceklerini kabul ederek;

Çocukların, aile içindeki şiddete tanık olmak dâhil aile içi şiddet mağduru olduklarını kabul ederek;

Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetten arındırılmış bir Avrupa yaratmayı arzu ederek, aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır:

Bölüm I-Amaçlar, tanımlar, eşitlik ve ayırım gözetmeme, genel yükümlülükler

Madde 1 - Sözleşme'nin Amacı

1. İşbu Sözleşme'nin amacı;
  - a. Kadınları her türlü şiddetten korumak, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak,
  - b. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi yolu dâhil kadınlar ile erkekler arasındaki temel eşitliği teşvik etmek;
  - c. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması ve bu mağdurlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politikalar ve tedbirler geliştirmek;
  - d. Kadınlara yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik etmek;
  - e. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak üzere bütüncül bir yaklaşım benimsemek amacıyla etkili işbirliğini sağlamak için kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım sağlamaktır.
2. Sözleşme hükümlerinin taraflarca etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla, işbu Sözleşme özel bir izleme mekanizması kurar.

Madde 2 - Sözleşme'nin Kapsamı

1. İşbu Sözleşme aile içi şiddet de dâhil olmak üzere, kadınları orantısız biçimde etkileyen kadınlara yönelik her türlü şiddet biçimi için geçerlidir.

2. Taraflar işbu Sözleşmeyi tüm aile içi şiddet mağdurlarına uygulamaya teşvik edilirler. Taraflar işbu Sözleşme'nin hükümlerini uygularken, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadınlara özel önem atfetmelidirler.
3. İşbu Sözleşme barış zamanlarında ve silahlı çatışma durumlarında uygulanır.

Madde 3 - Tanımlar

İşbu Sözleşme'nin amacı bakımından:

- a. “kadınlara yönelik şiddet”, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.
- b. “aile içi şiddet”, aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir.
- c. “toplumsal cinsiyet”, kadınlar ve erkekler için toplum tarafından uygun görülen ve sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler anlamına gelir.
- d. “kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet anlamına gelir.
- e. "mağdur", a ve b bentlerinde belirtilen davranışlara maruz kalan gerçek kişi anlamına gelir.
- f. "kadınlar" kelimesi 18 yaşın altındaki kız çocuklarını da kapsar.

Madde 4 - Temel haklar, eşitlik ve ayırım gözetmeme

1. Taraflar, gerek kamu gerek özel alanda tüm bireylerin, özellikle kadınların, şiddetten arınmış yaşama haklarını sağlamak ve korumak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı kınar ve bunu önlemek için özellikle:
  - kadın erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına veya diğer uygun mevzuatına dâhil edip, bu ilkenin uygulamada da gerçekleştirilmesini sağlayarak;
  - gerektiğinde, kadınlara karşı ayrımcılığı, yaptırımların kullanılması yoluyla yasaklayarak;
  - kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanunları ve uygulamaları yürürlükten kaldırarak;gerekli yasal veya diğer tedbirleri gecikmeksizin alır.
3. Özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik önlemler olmak üzere, işbu Sözleşme hükümlerinin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal menşe, bir ulusal azınlıkla bağ, mülkiyet, doğum, cinsel yönelim, cinsel kimlik, yaş, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen ya da mülteci olma durumu veya başka statüler temelinde herhangi bir ayrımcılık olmaksızın Taraflarca uygulanması güvence altına alınmıştır.
4. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadınların korunması için gerekli olan özel tedbirler, işbu Sözleşme kapsamında ayrımcılık olarak kabul edilmeyecektir.

Madde 5 - Devlet yükümlülükleri ve gereken özeni gösterme sorumluluğu

1. Taraflar, kadınlara yönelik şiddet eylemlerinde bulunmaktan kaçınır ve devlet adına faaliyet gösteren devlet yetkilileri, görevliler, kurum, kuruluşlar ve diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlar.
2. Taraflar devlet dışı aktörlerce işlenen ve işbu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin gereken özeni göstererek önlenmesini, soruşturulmasını, cezalandırılmasını ve tazmin edilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 6 - Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar

Taraflar işbu Sözleşme'nin hükümlerinin uygulanmasında ve etkilerinin değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyet bakış açısına yer vermeyi, kadın erkek eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik politikalar geliştirmeyi ve bunları etkili bir şekilde uygulamayı taahhüt eder.

BÖLÜM II - Bütüncül politikalar ve veri toplama

Madde 7 - Kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için ilgili tüm tedbirleri kapsayacak şekilde, devlet çapında etkili, kapsamlı ve eşgüdümlü politikaların benimsenmesi ve uygulanması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır ve kadınlara yönelik şiddete karşı bütünsel bir mücadele yürütür.
2. Taraflar, 1. paragrafta bahsedilen politikaların mağduron haklarının tüm politikaların merkezine yerleştirilmesini ve bu politikaların ilgili tüm kurum, kuruluş ve örgütler arasında etkin iş birliği vasıtasıyla uygulanmasını sağlar.
3. Bu madde uyarınca alınan tedbirler, gerektiğinde, devlet kurumları, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler ile makamları, ulusal insan hakları kuruluşları ve sivil toplum örgütleri gibi ilgili tüm aktörleri kapsar.

Madde 8 - Mali kaynaklar

Taraflar, sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum tarafından yürütülenler de dâhil olmak üzere, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddeti önleme ve bununla mücadeleye ilişkin bütüncül politikaların, tedbirlerin ve programların uygun biçimde uygulanması için yeterli mali ve beşeri kaynak tahsis eder.

Madde 9 - Sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum

Taraflar, kadınlara yönelik şiddetle mücadele alanında ilgili sivil toplum kuruluşları ve sivil toplumun her düzeydeki çalışmalarını göz önünde bulundurur, teşvik eder, destekler ve bu kuruluşlarla etkin işbirliği tesis eder.

Madde 10 - Koordinasyon birimi

1. Taraflar işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için politikaların ve önlemlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu bir veya birden fazla resmi birim görevlendirir veya kurar. Bu birimler madde II'de bahsedildiği şekilde veri toplanmasını koordine eder, bu verileri analiz eder ve sonuçlarını yayınlar.
2. Taraflar, bu madde uyarınca görevlendirilen veya kurulan birimlerin Bölüm VIII uyarınca alınan önlemlere ilişkin genel bilgi almalarını sağlar.
3. Taraflar, bu madde uyarınca görevlendirilen veya kurulan birimlere diğer Taraflardaki muadilleriyle doğrudan iletişim kurma ve ilişkiler geliştirme imkanı sağlar.

Madde 11-Veri toplama ve araştırma

1. İşbu Sözleşme'nin uygulanması bakımından Taraflar:
  - a. İşbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet eylemi hakkında bölümlere ayrılmış biçimde uygun istatistiki veriyi düzenli aralıklarla toplamayı;
  - b. Şiddetin temel neden ve etkilerini, şiddet eylemleri ve mahkûm iyet oranları ile işbu Sözleşme'nin uygulanması için alınan önlemlerin

etkinliğini incelemek amacıyla işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet alanında yapılan araştırmaları desteklemeyi taahhüt eder.

2. Taraflar işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet biçiminin yaygınlığını ve eğilimlerini değerlendirmek üzere düzenli aralıklarla nüfusa dayalı anketler yapmaya çaba gösterir.
3. Taraflar uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve uluslararası kıyaslama sağlanmasını mümkün kılmak amacıyla bu madde uyarınca toplanan bilgileri işbu Sözleşme'nin 66. Maddesinde atıfta bulunulan uzmanlar grubuna iletir.
4. Taraflar, bu madde uyarınca toplanan bilgilerin kamuya açık olmasını sağlar.

BÖLÜM III - Önleme

Madde 12- Genel yükümlülükler

1. Taraflar, kadınların aşağı bir cins olduğu veya kadınlar ve erkekler için alışlagelmiş rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan ön yargıları, örf ve adetleri, gelenekleri ve her türlü farklı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla kadınlar ve erkeklere ilişkin sosyal ve kültürel davranış modellerinin değişimini sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
2. Taraflar gerçek veya tüzel kişilerce uygulanan ve işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddeti önlemek amacıyla gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.
3. Bu bölüm uyarınca alınan herhangi bir tedbir; özel durumlar nedeniyle savunmasız hale gelmiş bireylerin ihtiyaçlarını göz önüne alır ve bu ihtiyaçlara cevap verir ve tüm mağdurların insan haklarını bu önlemlerin odak noktası yapar.
4. Taraflar, erkekler ve erkek çocukları başta olmak üzere, toplumun tüm üyelerinin işbu Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet türlerini önlemek üzere aktif katkı sağlamasını teşvik etmek için gerekli tedbirleri alır.
5. Taraflar, kültür, örf ve adet, gelenek, din veya sözde "namus"un işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemi için mazeret oluşturmamasını sağlar.

6. Taraflar, kadınların güçlenmesine yönelik program ve faaliyetleri arttırmak amacıyla gerekli tedbirleri alır.

Madde 13- Farkındalığı artırma

1. Taraflar, gerektiğinde, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin farklı tezahürlerinin, bunların çocuklar üzerindeki sonuçlarının ve bu tür şiddetin önlenmesi gerektiğinin toplum içinde anlaşılması ve buna ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla, başta kadın örgütleri olmak üzere ulusal insan hakları kurumları ve bunlara denk organları, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde düzenli aralıklarla ve her seviyede farkındalık yaratma kampanyaları ve programları geliştirir veya yürütür.
2. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerini önlemeye yönelik mevcut tedbirlere ilişkin bilgilerin kamu genelinde geniş biçimde yayınlanmasını sağlar.

Madde 14 - Eğitim

1. Taraflar, gerektiğinde, öğrencilerin gelişen kapasitesine uygun olarak, kadın erkek eşitliği, kalıplaşmamış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen çatışma çözümleri, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konulara ilişkin öğretim malzemelerinin resmi müfredat içerisine ve eğitimin her seviyesine eklenmesi için gerekli adımları atar.
2. Taraflar, 1. paragrafta bahsedilen ilkelerin resmi eğitim dışındaki eğitim faaliyetlerinin yanı sıra, sporda, boş zaman ve kültür faaliyetlerinde ve medyada desteklenmesi amacıyla gerekli adımları atar.

Madde 15 - Uzmanların eğitimi

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin failleri ve mağdurlarıyla ilgilenen uzmanlara bu tür şiddetin önlenmesi ve ortaya çıkarılması, kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaç ve haklarının yanı sıra ikinci kez mağdur

olmasının nasıl engelleneceğine ilişkin uygun eğitimi sağlar veya bu eğitimi takviye eder.

2. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemleriyle ilgili başvuruların kapsamlı ve uygun biçimde ele alınmasını sağlamak üzere, 1. paragrafta bahsedilen eğitimin farklı kurumlar arasındaki işbirliğinin eşgüdümü konusunu kapsamını teşvik eder.

Madde 16 - Önleyici müdahale ve tedavi programları

1. Taraflar, şiddetin tekrarlanmaması ve şiddet içeren davranış modellerinin değiştirilmesi amacıyla aile içi şiddet faillerinin kişilerarası ilişkilerde şiddet içermeyen davranış biçimi edinmelerini sağlamayı hedefleyen programları oluşturmak ve desteklemek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, faillerin, özellikle cinsel suç faillerinin tekrar suç işlemesini engelleyen tedavi programlarının oluşturulması veya desteklenmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, 1. ve 2. paragraflarda bahsedilen önlemlerin alınmasında mağdurların güvenliği, desteklenmesi ve insan haklarının öncelikli öneme sahip olmasını ve bu programların, gerektiğinde mağdurlara yönelik özel destek uzmanlarıyla yakın eşgüdüm içerisinde oluşturulmasını sağlar.

Madde 17 - Özel sektör ve medyanın katılımı

1. Taraflar, özel sektör, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörü ve medyayı, ifade özgürlüğüne ve onların bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve onların onuruna duyulan saygının artırılması amacıyla politika hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmaları ve yönergeler ile öz denetim standartları oluşturmaları hususunda teşvik eder.
2. Taraflar, özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, ebeveynler ve eğitimcilerin içeriğinde zararlı olabilecek aşağılayıcı cinsel ya da şiddet unsuruna erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamlarıyla başa çıkma becerilerini geliştirir ve iletir.

Bölüm IV - Koruma ve destek

Madde 18 - Genel yükümlülükler

1. Taraflar, bütün mağdurları şiddet eylemlerinin tekrarlanmasından korumak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, işbu Sözleşme'nin 20. ve 22. Maddesinde ayrıntıları verilen genel ve özel destek hizmetlerine başvurmak da dâhil olmak üzere, iç hukuka uygun şekilde, Sözleşme kapsamındaki bütün şiddet mağdurları ve tanıklarının korunması ve desteklenmesinde mahkemeler, savcılar, kolluk kuvvetleri, yerel ve ulusal yetkililer dâhil ilgili tüm devlet kuruluşları sivil toplum kuruluşları, diğer ilgili kuruluşlar ve birimler arasında etkin işbirliği için uygun mekanizmaların mevcudiyetini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, bu bölüm uyarınca alınan tedbirlerin,
  - kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti toplumsal cinsiyet temelinde anlamaya dayanacağını ve mağduru insan haklarına ve güvenliğine odaklanacağını;
  - mağdurlar, failler, çocuklar ve onların geniş anlamdaki toplumsal çevreleri arasındaki ilişkiyi göz önünde bulunduracak bütünsel bir yaklaşıma dayalı olacağını;
  - ikinci bir mağduriyeti önlemeyi hedeflediğini;
  - şiddet mağduru kadınların güçlenmesi ve ekonomik bağımsızlığını hedefleyeceğini;
  - uygun görülen durumlarda, aynı mekanlarda bir dizi koruma ve destek hizmetleri biriminin yer almasına imkan sağlayacağını - çocuk mağdurlar dâhil olmak üzere, savunmasız haldeki bireylerin özel ihtiyaçlarını ele alacağını ve bu ihtiyaçların mevcut bulundurulacağını temin eder.

4. Hizmetlerin sunulması, mağdurun şikayette bulunmasına veya failin aleyhinde tanıklık etmesine bağlı olmayacaktır.
5. Taraflar, uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak, konsolosluk ile diğer koruma ve destek hizmetlerini vatandaşlarına ve sözkonusu korumaya hak kazanan diğer mağdurlara sağlamak üzere gereken yasal ve diğer önlemleri alır.

Madde 19 - Bilgi

Taraflar, mağdurların anladıkları bir dilde mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirler hakkında yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlamak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 20 - Genel destek hizmetleri

1. Taraflar, mağdurların şiddet sonrası iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişmelerini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu tedbirler, gerektiğinde, yasal ve psikolojik danışmanlık, mali yardım, konut, eğitim, öğretim ve iş bulma desteği gibi hizmetleri içerecektir.
2. Taraflar mağdurların sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerini, bu hizmetlerin yeterli kaynağa sahip olmalarını ve mağdurlara yardımcı olmak ve onları uygun hizmetlere yönlendirmek üzere uzmanların eğitilmelerini temin edecek gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 21 - Bireysel/toplu şikâyetlerde destek

Taraflar, mağdurların başvurabilecekleri bölgesel ve uluslararası bireysel/toplu şikâyet mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olmalarını ve bunlara erişebilmelerini sağlarlar. Taraflar, söz konusu şikâyet başvurularında mağdurlara duyarlı ve yeterli bilgi sağlanmasını teşvik eder.

Madde 22 - Uzman desteği hizmetleri

1. Taraflar, bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine maruz kalan herhangi bir mağdura, uygun bir coğrafi dağılım kapsamında, anında, kısa ve uzun

dönemli uzman desteği sağlamak ve düzenlemek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, uzman kadın destek hizmetini tüm kadın mağdurlara ve çocuklarına sağlar veya buna yönelik düzenlemeleri yapar.

Madde 23 - Sığınma evleri

Taraflar, kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere, mağdurlara güvenli barınma imkânı sunmak ve onlara ilişkin önceden önlem almak amacıyla yeterli sayıda, kolay erişilebilir ve uygun sığınma evleri kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 24 - Telefon yardım hatları

Taraflar, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet hakkında arayanlara tavsiyelerde bulunmak üzere, gizliliğe veya kimlik bilgilerinin açıklanmamasına özen gösterilerek, ülke çapında 24 saat (7/24) hizmet verecek ücretsiz telefon yardım hattı kurmak için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 25 - Cinsel şiddet mağdurları için destek

Taraflar, mağdurlara tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışma hizmetleri sunacak, uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz veya cinsel şiddet yönlendirme merkezleri kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 26 - Çocuk tanıklar için koruma ve destek

1. Taraflar, mağdurlara koruma ve destek hizmetleri verilmesinde, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet tanığı çocukların hak ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasının sağlanması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Bu madde çerçevesinde alınan tedbirler, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet tanığı çocuğun yaşına uygun psiko-sosyal danışmayı içerir ve çocuğun yararını göz önünde bulundurur.
- 3.

Madde 27 - Bildirim

Taraflar, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin ifasına tanık olan veya eylemin gerçekleşeceğine yönelik makul gerekçeleri olan veya bir şiddet eyleminin daha gerçekleşeceğini öngören herhangi bir kimsenin bunu ilgili kuruluşlara veya makamlara bildirmesini teşvik etmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 28 - Uzmanlar tarafından bildirim

Taraflar, iç hukuk tarafından bazı uzmanlara uygulanan gizlilik ilkesinin, tanıkların bu Sözleşme kapsamındaki her türlü ağır şiddet eyleminin gerçekleştirildiğine dair makul sebepler olması ve daha sonra bir şiddet eylemi daha öngörülmesi durumlarında, bu tanıkların durumu ilgili kurum ve makamlara bildirme olasılığı önünde uygun koşullar altında bir engel teşkil etmeyeceğini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Bölüm V- Maddi hukuk

Madde 29 - Hukuk davaları ve başvuru yolları

1. Taraflar, mağdurlara faile karşı yeterli yasal başvuru yolu sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak, yetkileri dâhilinde önleyici veya koruyucu önlem alma görevini yerine getirmekte başarısız olmuş devlet makamlarına karşı mağdurlara yeterli yasal başvuru yolları sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 30 - Tazminat

1. Taraflar, mağdurların işbu Sözleşme'de belirtilen suçlardan herhangi birini işleyen faillerden tazminat talep etme hakkına sahip olmalarını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Şiddet sonucu ciddi bedensel zarar görmüş ya da sağlığı bozulmuş olan ve uğradıkları zarar fail, sigorta ya da devlet tarafından finanse edilen sağlık ve

sosyal hizmetler gibi diğer kaynaklar tarafından karşılanmayanlara yeterli miktarda devlet tazminatı 3denir. Bu h3k3m, mağdurun g3venliği için gereken 3zen g3sterildiği s3rece, Tarafların tazminatı failden geri talep etmesine engel teşkil etmez.

3. 2.Paragraf çerçevesinde alınan tedbirler, tazminatın makul bir s3re zarfında verilmesini sağlamalıdır.

Madde 31 - Velâyet, ziyaret hakları ve g3venlik

1. Taraflar, ocukların velâyet ve ziyaret haklarının belirlenmesinde işbu S3zleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin g3z 3n3nde bulundurulmasını sağlamak 3zere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar herhangi bir ziyaret veya velâyet hakkının mağdurun veya çocukların haklarını ve g3venliğini tehlikeye d3ř3rmemesini sağlamak 3zere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 32 - Zorla evliliklerin hukuki sonuçları

Taraflar, zorla gerçekleştirilen evliliklerin mağdura aşırı mali veya idari y3k olmaksızın feshini, iptalini ve sonlandırılmasını sağlamak 3zere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 33 - Psikolojik şiddet

Taraflar, tehdit veya zorlama yoluyla kişinin psikolojik b3t3nl3đ3ne ciddi zarar veren kasıtlı davranışların cezai suçlar olarak değerlendirilmesini sağlamak 3zere hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 34- Israrlı takip

Taraflar, başka bir kişiye y3nelik, kendi g3venliği için korku duymasına neden olacak şekilde tekrar eden, kasıtlı ve tehditkâr davranışların cezalandırılmasını sağlamak 3zere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 35 - Fiziksel şiddet

Taraflar, bir başka bireye yönelik kasti uygulanan fiziksel şiddet eylemlerinin cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 36 - Tecavüz dâhil olmak üzere, cinsel şiddet,

1. Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır
  - a. herhangi bir organıyla veya bir cisimle bir başka kişiyle, rızası olmadan vajinal, anal veya oral olarak cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,
  - b. kişiye karşı rızası olmaksızın diğer cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,
  - c. rızası olmayan bir kişinin üçüncü bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlerde bulunmasına neden olma.
2. Rıza, mevcut koşulları değerlendiren kişinin hür iradesinin sonucunda isteğe bağlı olarak verilmelidir.
3. Taraflar, 1. paragrafta yer alan hükümlerin iç hukuk tarafından tanındığı şekliyle eski veya şu anki eşlere veya partnerlere karşı işlenen eylemler için geçerli olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 37 - Zorla evlendirme

1. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla, kendi ikamet yeri dışında diğer ülke veya Taraf devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 38 - Kadın sünneti

Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır;

- a. bir kadının dış dudakları, iç dudakları veya klitorisinin tamamını veya bir kısmını kesip çıkarma, infibülasyon veya işlevini yapamaz hale getirme,
- b. bir kadını a. maddesinde belirtilen eylemlerden herhangi birine maruz kalmaya zorlama veya kadına bu eylemleri yaptıрма,
- c. bir kız çocuğunu a. maddesinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etme, buna maruz kalmaya zorlama veya ona bu eylemleri yaptıрма.

Madde 39 - Zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma

Taraflar aşağıdaki kasti davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır:

- a. kendisinin daha önceden bilgisi ve rızası olmaksızın kadın üzerinde kürtaj gerçekleştirilmesi,
- b. kendisinin daha önceden bilgisi ve rızası olmaksızın ve süreci tam olarak anlamaksızın kadının doğal üreme kapasitesini sonlandırma amacı veya etkisi taşıyan cerrahi operasyon gerçekleştirilmesi.

Madde 40 - Cinsel taciz

Taraflar, özellikle de saldırgan, küçük düşürücü, yüz kızartıcı ve kırıcı bir çevre yaratarak bir insanın onurunu zedelemeyi amaçlayan ya da bu sonucu doğuran, istenmeyen sözlü, sözsüz veya fiziksel olarak cinsel güdümlü davranışın cezai ve diğer yasal yaptırımlara tâbi olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 41 - Yardım veya yataklık etme ve girişim

1. Taraflar, işbu Sözleşme'nin 33, 34, 35, 36, 37, 38.a ve 39. Maddelerinde yer alan suçlar kasten işlendiğinde, bunların işlenmesine yardım veya yataklık edilmesinin suç olarak değerlendirilmesi için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, işbu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38.a ve 39. Maddelerinde yer alan suçlar kasten işlendiğinde, mezkur suçu işleme girişiminde bulunmanın suç olarak değerlendirilmesi için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 42 - Sözde "namus" adına işlenen suçlar dâhil olmak üzere, kabul edilemez gerekçeler

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eyleminin gerçekleşmesini müteakiben başlatılan cezai işlemlerde kültür, gelenek, din, görenek veya sözde "namus"un bu eylemlerin gerekçesi olarak kabul edilmemesini sağlamak üzere gereken hukuki ve diğer tedbirleri alır. Bu özellikle, mağdurun kültürel, dini, sosyal veya geleneksel olarak kabul gören uygun davranış normlarını veya törelerini ihlal ettiği iddialarını da içerecektir.
2. Taraflar, 1. paragrafta belirtilen eylemlerden herhangi birini gerçekleştirmesi için herhangi bir kimseyi veya bir çocuğu azmettirmenin işlenen eylem için söz konusu kişinin cezai sorumluluğunu azaltmamasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 43 - Cezai suçların tatbiki

Bu sözleşme uyarınca belirlenen suçlar, mağdur ile failin arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın tatbik edilecektir.

Madde 44 - Yargı yetkisi

1. Taraflar, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suç,
  - a. kendi topraklarında; veya
  - b. bayrağını taşıyan bir gemide; veya
  - c. yasaları doğrultusunda tescil edilmiş bir uçakta; veya
  - d. vatandaşlarından biri tarafından; veya
  - e. topraklarında ikamet eden bir kimse tarafından,

işlenmiş olması durumunda yargılanmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, suç kendi vatandaşlarından birine veya kendi topraklarında ikamet eden kişilere karşı işlendiğinde, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suç

ilişkin yargı yetkisi oluşturmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri almaya çaba gösterecektir.

3. Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. Maddelerinde belirtilen suçların kovuşturması için Taraflar yargı yetkilerinin, eylemin gerçekleştirildiği bölgede suç sayılması koşuluna bağlı olmamasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer önlemleri alır.
4. Taraflar, işbu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçların kovuşturulmasını sağlamak amacıyla 1. paragrafın d ve e maddelerinde belirtilen hususlara ilişkin yargı yetkilerinin, kovuşturmanın yalnızca suç mağdurunun bildirmesi veya suçun işlendiği mekandaki devlet tarafından bilgi sunulması üzerine başlatılabileceği koşuluna bağlanmaması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
5. Taraflar, fail olduğu iddia edilen kişinin kendi topraklarında olması ve bu kişiyi yalnızca uyruğuna dayanarak diğer Tarafa iade etmediği durumlarda işbu Sözleşme kapsamındaki suçlar üzerinde yargılama yetkisi oluşturabilmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
6. İşbu Sözleşme kapsamında iddia edilen suçlara ilişkin birden fazla Tarafın yargılama talebinde bulunması durumunda, ilgili Taraflar, gerektiğinde, kovuşturma için en uygun yargı yetkisini belirlemek üzere birbirlerine danışır.
7. İşbu Sözleşme, uluslararası hukukun genel ilkelerine hanel getirmeksizin iç hukukuna uygun olarak bir Taraf tarafından uygulanan herhangi bir cezai yargılamayı olanaksız kılmaz.

Madde 45 - Yaptırım ve tedbirler

1. Taraflar, işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçların etkili, orantılı ve caydırıcı bir biçimde, suçların ciddiyetini de göz önünde bulundurarak, cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alacaklardır. Bu yaptırımlar, gerektiğinde, suçluların iadesiyle sonuçlanacak biçimde özgürlükten mahrum bırakmayı da içeren cezaları kapsayabilir.

2. Taraflar, faillere yönelik olarak aşağıda yer alanlar gibi diğer başka tedbirler benimseyebilir:

- hükümlü kişilerin izlenmesi veya denetlenmesi;
- mağdurun güvenliğini de içerebilmek üzere, çocuğun kendi yararının başka hiçbir şekilde garanti altına alınamaması durumunda, ebeveyn haklarının elinden alınması.

Madde 46 - Ağırlaştırıcı sebepler

Taraflar, suçun ana unsurlarından birini zaten oluşturmadıkları takdirde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak aşağıdaki sebeplerin işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçlara istinaden cezaların belirlenmesindeki ağırlaştırıcı sebepler olarak göz önünde bulundurulabilmesini sağlamak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu sebepler:

- a. suçun; iç hukuk tarafından tanınan, failin şu anki veya daha önceki eş ya da partnere karşı, mağdurla birlikte yaşayan veya yetkisini kötüye kullanan bir aile bireyince işlenmesi;
- b. suçun veya ilgili suçların defalarca işlenmesi;
- c. suçun; özel durumlar nedeniyle savunmasız hale gelmiş bir bireye karşı işlenmesi;
- d. suçun çocuğa karşı ya da çocuğun gözleri önünde işlenmesi;
- e. suçun iki veya ikiden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi;
- f. suç öncesi veya esnasında aşırı derecede şiddete başvurulması;
- g. suçun silah kullanılarak veya silahlı tehditte bulunularak işlenmesi;
- h. suçun, mağdur için ciddi fiziksel veya psikolojik zararlarla sonuçlanması;
- i. failin daha önce de aynı suçlardan hüküm giymiş olması.

Madde 47 - Diğer Tarafça verilen hükümler

Taraflar, hükümler belirlenirken işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçlarla bağlantılı olarak diğer Tarafça verilen kesin hükümlerin göz önünde bulundurulması ihtimalini öngörmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 48 - Zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm usulleri veya hükümlerinin yasaklanması

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, para cezası talep edilmesi durumunda failin mağdura karşı mali yükümlülüğünü yerine getirme kapasitesinin dikkate alınmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Bölüm VI- Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve önleyici tedbirler

Madde 49 - Genel yükümlülükler

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin soruşturma ve adli işlemlerin, mağdurun haklarını göz önüne alarak aşırı bir gecikme olmaksızın yürütülmesini sağlamak amacıyla, ceza muhakemesinin tüm safhalarında gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, toplumsal cinsiyet temelli şiddet anlayışını göz önünde bulundurarak ve insan hakları temel ilkelerine uygun biçimde, işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçların soruşturulması ve kovuşturulmasının etkili bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 50 - Acil müdahale, önleme ve koruma

1. Taraflar, sorumlu kolluk kuvvetlerinin, mağdurlara yeterli ve hızlı koruma imkânları sunarak işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddete acil ve yerinde müdahale etmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, işlevsel tedbirlerin alınması ve kanıt toplama da dâhil olmak üzere, kolluk kuvvetlerinin işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin önlenmesinde ve mağdurların korunmasında acil ve yerinde müdahale etmelerini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 51 - Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi

1. Taraflar, riski yönetmek ve gerekli olması durumunda koordineli destek ve güvenlik sağlamak üzere tüm ilgili yetkililerce ölüm riskinin, durumun ciddiyetinin ve şiddetin tekrarlanması riskinin değerlendirmesinin yapılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar 1. paragrafta atıfta bulunulan değerlendirmenin, soruşturmanın ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasının her aşamasında, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eyleminin faillerinin ateşli silahlara sahip olduklarını veya bunlara erişimlerinin olduğunu göz önünde bulundurmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 52 - Acil engelleme emirleri

Taraflar, ani tehlike durumlarında, ilgili yetkililerin aile içi şiddet failine yeterli bir süre zarfında mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet ettiği bölgeyi terketmesini emretme ve failin, mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet bölgesine girmesini veya onlarla irtibat kurmasını yasaklama yetkisine sahip olmalarını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alacaklardır. Bu madde uyarınca alınan tedbirler mağdurun veya risk altındaki kişinin güvenliğini ön planda tutar.

Madde 53 - Kısıtlama ve koruma emirleri

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet mağdurları için, uygun kısıtlama ve koruma emirlerinin mevcudiyetini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, 1. paragrafta atıfta bulunulan kısıtlama ve koruma emirlerinin:
  - acil korumaya ve mağdura aşırı mali veya idari yük oluşturmamasına uygun olmasını,

- belirli bir zaman dilimi içerisinde veya değiştirilene ya da kaldırılıncaya kadar yürürlükte kalmasını,
  - gerektiğinde, hemen etki yaratacak şekilde tek taraflı olarak kullanıma koyulmasını,
  - diğer kanuni takibatlara bakılmaksızın ve bu takibatlara ek olarak mevcut bulunmasını,
  - daha sonraki kanuni takibatlara dâhil edilmesine izin verilmesini, teminat altına almak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, 1. paragrafla uyumlu olarak uygulamaya konan kısıtlama ve koruma emirlerinin ihlalinin etkili, orantılı ve caydırıcı cezai ya da diğer hukuki yaptırımlara tâbi olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 54 - Soruşturma ve kanıt

1. Taraflar, herhangi bir hukuki veya cezai davada mağdurun cinsel geçmiş ve davranışlarına ilişkin kanıtlara yalnızca konuyla ilgili ve gerekli olması durumunda izin verilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 55 - Tek taraflı ve resen yargılamalar

1. Taraflar, işbu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. Maddeleri uyarınca ihdas edilen suçların soruşturulması veya kovuşturulmasının; suçun tamamının veya bir kısmının topraklarında işlenmesi durumunda, suçun mağdur tarafından bildirilmesi veya şikâyette bulunmasına bağlı olmamasını ve mağdur şikâyetini veya ifadesini geri alsa bile işlemlerin devam edebilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, iç hukuklarında öngörülen koşullara uygun olarak, kamu kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin ve aile içi şiddet danışmanlarının, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlara ilişkin soruşturma ve adli takibatın yapılması sırasında mağdurun isteği üzerine, mağdura yardım ve destek vermesi olanağını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 56 - Koruma tedbirleri

1. Taraflar, soruşturma ve adli takibatın her aşamasında, tanık olarak özel ihtiyaçları da dâhil olmak üzere mağdurların hak ve çıkarlarını koruma altına almak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Taraflar, bunları:
  - a. Mağdurların, aynı zamanda ailesinin ve görgü tanıklarının gözdağı, kısas veya tekrar mağdur edilmeye karşı korunmasının sağlanması;
  - b. Mağdurun, en azından kendisinin ve ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda failin kaçtığından, geçici veya sürekli olarak serbest bırakıldığından haberdar edilmesinin sağlanması;
  - c. İç hukukun öngördüğü koşullar altında mağdurları, tasarruflarındaki hak ve hizmetler ve şikayetlerinin takibi, suçlamalar, soruşturma ve işlemlerin genel ilerleyişi, onların bu husustaki rolleri ve davaların sonuçları hakkında bilgilendirilmesinin sağlanması;
  - d. mağdurun doğrudan veya bir aracı yoluyla, iç hukukun usul ilkelerine uygun olarak, dinlenmesinin, kanıt göstermesinin, görüşlerini, ihtiyaçlarını ve endişelerini sunmasının ve bunların değerlendirilmesinin sağlanması;
  - e. mağdurlara hak ve çıkarlarının uygun bir şekilde sunulmasını ve göz önüne alınmasını sağlayacak uygun destek hizmetleri verilmesi;
  - f. mağdurların özel yaşantısının ve görüntüsünün korunması amacıyla uygun tedbirlerin benimsenmesi;
  - g. mümkün olan durumlarda, mahkeme ve kolluk kuvvetleri birimlerinde mağdur ve fail arasında temas kurulmasından kaçınılmasının sağlanması;
  - h. davaya taraf olarak katılan ya da kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlanması;
  - i. mağdurun; iç hukuk kurallarına uygun olarak, uygun iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla mahkeme salonunda olmaksızın ya

da fail olduğu iddia edilen şahsın yokluğunda mahkemede ifade verebilmesinin mümkün kılınması yoluyla gerçekleştirir.

2. Aile içi şiddet ve kadınlara yönelik şiddet mağduru çocuk ve tanıklara çocuğun kendi yararı gözetilerek özel koruma tedbirleri temin edilir.

Madde 57 - Adli yardım

Taraflar, iç hukukta öngörülen koşullar altında mağdurların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarını sağlar.

Madde 58 - Zamaşıma kuralı

Taraflar, işbu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. Maddeleri uyarınca ihdas edilen suçlara ilişkin herhangi bir kanuni takibatın başlatılması için zamaşımasının; mağdurun reşit yaşa ulaşmasından sonra takibatın etkin bir şekilde başlamasını mümkün kılacak, suçun ağırlığıyla orantılı ve yeterli bir zaman devam etmesini teminen gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Bölüm VII- Göç ve sığınma

Madde 59 - İkametgâh durumu

1. Taraflar, evlilik birliğinin sonlanması durumunda ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya partnerin ikametgâh durumuna bağlı olan şiddet mağdurlarına, fevkalade zor durumlarda, başvuru üzerine, evliliğin veya ilişkinin süresine bakılmaksızın bağımsız ikamet izni verilmesini teminat altına almak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Müstakil ikamet izni verilmesi ve süresine ilişkin koşullar iç hukuk tarafından düzenlenir.
2. Taraflar, ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya partnere bağlı olan mağdurların ikametgâh nedeniyle başlatılan sınır dışı işlemlerini müstakil oturma izni için başvurularına olanak sağlayacak şekilde durdurabilmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, aşağıdaki durumlardan birinin veya her ikisinin birden söz konusu olması durumunda mağdurlara yenilenebilir ikamet izni verir:

- a. Yetkili makamın, kişisel durumlarından dolayı mağdurun kalması gerektiği görüşünde olması durumunda;
  - b. Yetkili makamın, soruşturma veya takibatlarda muadil yetkililerle işbirliğinin kurulması amacıyla mağdurun kalmasını gerekli gördüğü durumlarda.
4. Evlilik amacıyla Taraf ülkeye getirilen ve ikamet ettikleri yerdeki ikametgâh durumunu kaybeden zorla evlendirme mağdurlarının tekrar haklarını geri almasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 60-Toplumsal Cinsiyete dayalı sığınmacı başvuruları

1. Taraflar, 1951 Mültecilerin Durumuna ilişkin Sözleşme'nin 1 A(2) Maddesinin anlamı çerçevesinde, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir zulüm çeşidi ve tamamlayıcı/yardımcı korumayı gerektiren ciddi bir zarar biçimi olarak tanınmasını teminen gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, Sözleşme'nin gerekçelerinden her birine toplumsal cinsiyete duyarlı bir yorum getirilmesini sağlar ve bu gerekçelerden bir veya birden fazlası nedeniyle zulümden korkulduğu durumlarda başvuranlara yürürlükteki ilgili araçlara göre mülteci statüsü verilir.
3. Taraflar sığınmacılar için, toplumsal cinsiyete duyarlı kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini geliştirmeye yönelik gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 61 - Geri göndermeme

1. Taraflar uluslararası hukuk çerçevesindeki mevcut yükümlülüklerine uygun olarak geri göndermeme ilkesini gözetmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar statüleri veya ikametleri gözetilmeksizin korumaya muhtaç şiddet mağduru kadınların yaşam riski bulunan ya da işkence, insanlık dışı veya

aşğılayıcı muamele veya cezaya maruz kalabileceği hiçbir ¼lkeye hiçbir koşulda geri gönderilmemesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

BÖLÜM VIII- Uluslararası işbirliği

Madde 62 - Genel ilkeler

1. Taraflar, işbu Sözleşme'nin hükümlerine uygun olarak hukuki ve cezai konularda iş birliğine ilişkin ilgili uluslararası ve bölgesel araçların uygulanması, benzer veya karşılıklı mevzuat ve iç hukuk temelinde uzlaşmış düzenlemeler yoluyla aşğıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere birbirleriyle mümkün olan en geniş şekilde iş birliği yaparlar:
  - a. işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddeti önleme, şiddete karşı mücadele etme ve şiddeti kovuşturma;
  - b. mağdurları koruma ve onlara destek sağlama;
  - c. işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçlara ilişkin soruşturma veya işlemler;
  - d. koruma emirleri de dâhil, Tarafların yargı yetkilileri tarafından verilen ilgili hukuki ve cezai kararların uygulanması.
1. Taraflar, işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilen ve ikamet edilen yerden farklı bir Tarafın topraklarında işlenen bir suçun mağdurunun, ikamet ettiği devletin ilgili yetkilileri nezdinde şikâyette bulunmasını sağlamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır.
2. İşbu Sözleşme'ye Taraf diğer bir devletin ceza davalarında verdiği kararların uygulanması, suçluların iadesi ve suçla mücadele konularında aralarında bir anlaşmanın mevcut olması koşulunu getiren işbu Sözleşme'ye Taraf bir devlet, bu türde bir antlaşma akdetmediği bir Taraftan böyle bir yasal işbirliği talebi alması halinde, işbu Sözleşmeyi, Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçlar bağlamında ceza davalarında verilen kararların uygulanması, suçluların iadesi ve suçla mücadele konularında karşılıklı destek için yasal dayanak kabul edebilir.

3. Taraflar, 18. madde 5. paragraf kapsamındaki mağdurların korunmasını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü devletlerle ikili ve çoklu anlaşmaların yürürlüğe konmasını da içeren, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadeleyle, gerektiğinde, üçüncü ülkelerin yararlandığı kalkınma amaçlı yardım programlarına entegre etmeye çaba gösterir.

Madde 63 - Risk altındaki kişilere yönelik tedbirler

Başka bir Tarafın topraklarındaki bir kişinin işbu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. paragraflarında atıfta bulunulan herhangi bir şiddet eylemine her an maruz kalma riskiyle karşı karşıya olduğu yönünde ellerinde mevcut bilgilere dayanarak haklı gerekçeleri bulunan Taraf, uygun koruma tedbirlerinin alınmasını sağlamak amacıyla bu bilgiyi gecikmeksizin, bahsedilen kişinin sınırları içerisinde olduğu Tarafa bildirmeye teşvik edilmektedir. Bu bilgi, geçerli olması durumunda, risk altında bulunan kişinin yararı için mevcut koruma hükümlerine ilişkin ayrıntıları da içerir.

Madde 64 - Bilgi

1. Talep edilen Taraf, bu bölüm kapsamında yapılan eylemin nihai sonucu hakkında talepte bulunan Tarafı derhal bilgilendirecektir. Talep edilen Taraf aynı zamanda, talep edilen eylemin gerçekleştirilmesinin mümkün olamaması veya uygulanmasının kaydadeğer ölçüde gecikmeye maruz kalması olasılığı durumlarında, bunu talepte bulunan Tarafa süratle bildirir.
2. Bir Taraf; kendi yaptığı soruşturma çerçevesinde edindiği bilgiyi, bu bilginin ifşasının diğer Tarafa işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilmiş ceza gerektiren suçları önlemede, soruşturma veya işlemleri başlatma veya yürütmeye yardımcı olabileceğini düşündüğünde ya da bu bilginin bu bölüm kapsamında diğer Tarafın işbirliği talebinde bulunmasına yol açacağını düşündüğünde, iç hukukunun sınırları dâhilinde, önceden talep olmaksızın diğer Tarafa iletebilir.

3. İkinci paragraf kapsamında herhangi bir bilgi alan Taraf; uygun görüldüğü takdirde dava açılmasını veya ilgili hukuki ve cezai davalarda bu bilginin göz önüne alınabilmesini sağlayacak bu çeşit bir bilgiyi kendi ilgili yetkililerine ibraz eder.

Madde 65 - Verilerin Korunması

Kişisel veriler, Tarafların Kişisel Verilerin Otomatik İşlemden Geçirilme Sürecinde Bireylerin Korunması Hakkında Sözleşme (ETS No.108) altındaki yükümlülüklerine uygun biçimde saklanır ve kullanılır.

Bölüm IX- İzleme mekanizması

Madde 66 - Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı eylem uzman grubu

1. Kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddete karşı eylem uzman grubu (bundan sonra "GREVIO" olarak anılacaktır) Sözleşme'nin Taraflarca uygulanmasını izler.
2. GREVIO, toplumsal cinsiyet ve coğrafi dağılım dengesine ek olarak, çok disiplinli uzmanlık bilgileri de dikkate alınarak en az 10, en fazla 15 üyeden oluşur. Üyeleri, Taraflar Komitesi tarafından Taraflarca aday gösterilenler arasından, bir kez yenilenebilir dört yıllık görev süresi için Tarafların vatandaşları arasından seçilir.
3. İlk 10 üyenin seçimi, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini izleyen bir yıl içerisinde yapılır. Ek beş üyenin seçimi 25. onay veya katılımı takiben yapılır.
4. GREVIO üyelerinin seçimi aşağıdaki ilkelere bağlıdır:
  - a. Üyeler, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet ya da mağdurların korunması ve onlara yardımcı olma alanlarında muteber yetkinliğe sahip olarak bilinen, yüksek ahlaki karakterli veya işbu Sözleşme kapsamında belirlenen alanlarda deneyimli kişiler arasından şeffaf bir yöntemle seçilir;
  - b. GREVIO'nun iki üyesi aynı devletin vatandaşı olamaz;
  - c. Üyeler temel hukuk sistemlerini temsil etmelidir;

- d. Üyeler kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanında ilgili aktör ve organları temsil etmelidirler;
  - e. Üyeler kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar. Görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeye hazır olmalıdırlar.
5. GREVIO'nun üyelerinin seçim yöntemi, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini takiben altı ay içerisinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, Taraflarla istişare edildikten ve oybirliği sağlandıktan sonra belirlenir.
  6. GREVIO kendi usul kurallarını belirler.
  7. 68. maddenin 9. ve 14. fıkralarında ayrıntılarına yer verilen ülke ziyaretlerini gerçekleştiren GREVIO üyeleri ile heyetlerin diğer üyeleri, Sözleşme'nin ek bölümünde kabul edilen imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanırlar.

Madde 67 - Taraflar Komitesi

1. Taraflar Komitesi, Sözleşme'ye Tarafların temsilcilerinden oluşur.
2. Taraflar Komitesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplantıya çağrılır. Komite'nin ilk toplantısı GREVIO üyelerini seçmek için Sözleşme'nin yürürlüğe girmesini takiben 1 yıl içerisinde yapılır. Sonrasında Komite, Tarafların 3'te 1'i, Taraflar Komitesi Başkanı veya Genel Sekreter ne zaman talep ederse toplanır.
3. Taraflar Komitesi kendi usul kurallarını kabul eder.

Madde 68- Usul

1. Taraflar, GREVIO tarafından hazırlanan bir sualnameye dayanarak işbu Sözleşme'nin hükümlerini yürürlüğe sokan hukuki ve diğer tedbirler hakkında GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bir rapor sunar.
2. GREVIO, 1. paragraf uyarınca sunulan raporu, ilgili Tarafın temsilcileriyle birlikte değerlendirir.

3. Sonraki değerlendirme usulleri, uzunluğu GREVIO tarafından saptanacak dönemler halinde belirlenir. Her dönemin başında GREVIO, değerlendirme usulünün dayandığı belirli hükümleri seğer ve sualname gönderir.
4. GREVIO izleme usulünün geręekleřtirmek için uygun araçları tanımlar. GREVIO özellikle her değerlendirme süreci için, Taraflar tarafından değerlendirme usulünün uygulanmasının gerekçesi olarak hizmet edecek sualnameyi kabul eder. Sualname, tüm Taraflar tarafından ele alınır. Taraflar sualnameye ve aynı zamanda GREVIO'nun her türlü bilgi talebine yanıt verir.
5. GREVIO, Sözleşme'nin uygulanması hakkında sivil toplum örgütlerinden, sivil toplumdandan ve insan haklarını korumaya yönelik ulusal kuruluşlardan bilgi alabilir.
6. GREVIO, Sözleşme kapsamındaki alanlarla alakalı diğer bölgesel ve uluslararası belgelerde ve birimlerde mevcut bilgilere gereken önemi gösterir.
7. Her değerlendirme dönemi için sualname kabul edildiğinde GREVIO, Sözleşme'nin maddesinde bahsedildiği gibi Taraflardaki mevcut verilere ve araştırmalara gereken önemi gösterir.
8. GREVIO, Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili olarak Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, Parlamenter Meclisi ve Avrupa Konseyi'nin diğer ilgili uzmanlaşmış birimlerinden ve diğer uluslararası belgeler uyarınca kurulan birimlerden bilgi alabilir. Bu birimlere sunulan Őikyetler ve bunların sonuçları GREVIO'ya sunulacaktır.
9. GREVIO, ulusal makamlarla işbirliği içerisinde ve bağımsız ulusal uzmanların yardımıyla, edinilen bilginin yetersiz olmasına veya 14. paragrafın öngördüğü durumlarına bağlı olarak ek ülke ziyaretleri düzenleyebilir. Söz konusu ziyaretler boyunca GREVIO belirli alanlarda uzmanlaşmış kişiler tarafından desteklenebilir.
10. GREVIO, değerlendirmenin dayandığı hükümlerin uygulanmasına yönelik tahlilinin yanı sıra, ilgili Tarafın belirlenen sorunların üstesinden gelebilmesine ilişkin teklif ve önerilerini de içeren bir taslak rapor hazırlar. Taslak rapor, yorumlarını sunmak üzere değerlendirme sürecinden geçen Tarafa iletilir. Bu

yorumlar, GREVIO tarafından raporun kabul edilmesi sırasında göz önünde bulundurulur.

11. Alınan bilgi ve Taraflarca yapılan yorumlar temel alınarak GREVIO, işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasından sorumlu Tarafça alınan tedbirlere yönelik rapor ve sonuçları kabul eder. Bu rapor ve sonuçlar ilgili Tarafa ve Taraflar Komitesi'ne gönderilir. Kabul edilmesinin ardından, GREVIO'nun rapor ve sonuçları ilgili Tarafça sunulan nihai yorumlar ile birlikte kamuya açıklanacaktır.
12. 1'den 8'e kadar olan paragrafların usulüne hâlel getirmeyecek şekilde, Taraflar Komitesi GREVIO rapor ve sonuçlarını temel alarak ilgili Tarafa hitaben (a) GREVIO'nun sonuçlarını uygulamak üzere alınan tedbirlere, gerekli olması durumunda ise bunların uygulanmasına yönelik bilgi sunulması amacıyla bir tarih belirlenmesine ilişkin, (b) Sözleşme'nin uygun şekilde uygulanması için ilgili Tarafla işbirliğini teşvik etmek amacıyla tavsiye kararları kabul edebilir.
13. GREVIO, Sözleşme'yle ilgili ciddi ihlalleri önlemek ya da bunların boyutunu veya sayısını azaltmak için acil dikkat gerektiren sorunların varlığına işaret eden bir durum hakkında güvenilir bilgiler aldığı anda, kadınlara yönelik ciddi, kitlesel veya süreklilik gösteren şiddet biçimlerinin önlenmesi için alınan tedbirlere ilişkin özel bir raporun acilen sunulmasını talep edebilir.
14. İlgili Tarafça sunulan bilgiler ve kendinde mevcut diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak , GREVIO soruşturma yürütülmesi ve acilen GREVIO'ya bilgi sunulması için bir veya birden fazla üyesini belirleyebilir. Gerekli bulunduğu takdirde ve Tarafın rızasıyla soruşturma, onun topraklarına ziyareti içerebilir.
15. paragrafta atıfta bulunulan soruşturmada elde edilen bulgular incelendikten sonra GREVIO, bu bulguları ilgili Tarafa ve uygun görüldüğü hallerde Taraflar Komitesi'ne ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne diğer yorum ve tavsiyelerle birlikte iletir.

Madde 69 - Genel tavsiyeler

GREVIO, uygun olan hallerde, Sözleşme'nin uygulanması hakkında genel tavsiyeleri kabul edebilir.

Madde 70 - Parlamentoların İzlemeye Katılımı

1. Ulusal parlamentolar, işbu Sözleşme'nin uygulanması için alınan tedbirlerin izlenmesine katılmaya davet edilir.
2. Taraflar GREVIO'nun raporlarını kendi ulusal parlamentolarına sunar.
3. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, Sözleşme'nin uygulanmasındaki durumu değerlendirmeye düzenli olarak davet edilir.

Bölüm X- Diğer uluslararası belgelerle ilişki Madde

71 - Diğer uluslararası belgelerle ilişki

1. İşbu Sözleşme, Sözleşme'ye Tarafların taraf olduğu veya olacağı ve bu Sözleşme kapsamında düzenlenen konularda hükümler içeren diğer uluslararası belgelerden kaynaklı yükümlülükleri etkilemez.
2. İşbu Sözleşme'ye Taraflar, Sözleşme'nin hükümlerini tamamlamak veya güçlendirmek veya Sözleşme'de yer alan ilkelerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla Sözleşme'de ele alınan konular hakkında birbirleriyle ikili veya çok taraflı anlaşmalar akdedebilir.

Bölüm XI – Sözleşme'de değişiklikler

Madde 72 - Değişiklikler

1. Bir Taraf tarafından sunulan Sözleşme'deki her değişiklik önerisi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne iletilir ve kendisi tarafından Avrupa Konseyi üye ülkelerine, her imzalayan devlete, Taraflara, Avrupa Birliği'ne ve 75. madde hükümleri uyarınca bu Sözleşme'yi imzalamaya çağrılan her devlete ve 76. madde hükümleri uyarınca bu Sözleşme'ye katılmaya davet edilen her devlete bildirilir.

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, değişiklik önerisini dikkate alır ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan Sözleşme'nin Taraflarının görüşüne başvurduktan sonra, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 20. maddesinin d fıkrası gereğince oyçokluğuyla değişikliği kabul edebilir.
3. 2.paragraf uyarınca Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen her değişiklik metni, kabul için Taraflara iletilir.
4. 2.paragraf uyarınca kabul edilen her değişiklik, tüm Tarafların, Genel Sekreter'i değişikliği kabul ettikleri hakkında bilgilendirdiği tarihten sonraki bir aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Bölüm XII - Son hükümler Madde

73 - Sözleşme'nin Geçerliliği

İşbu Sözleşme'nin hükümleri, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadelede kişilere daha uygun haklar sağlayan iç hukuk hükümlerine ve yürürlükte olan veya yürürlüğe konabilecek olan bağlayıcı uluslararası belgelere halel getirmez.

Madde 74 - Uyuşmazlığın çözümü

1. Taraflar, Sözleşme'nin uygulanması veya yorumlanması sırasında doğabilecek her uyuşmazlığı öncelikle müzakere, uzlaşma, tahkim gibi araçlarla veya karşılıklı anlaşmayla kabul edilen diğer barışçıl yollarla çözmek için çaba gösterir.
2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Taraflara, buna onay vermeleri halinde, uyuşmazlık sırasında kullanmak için çözüm usulleri oluşturabilir.

Madde 75 - İmza ve yürürlüğe girme

1. İşbu Sözleşme, Avrupa Konseyi üye devletlerinin, Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlerin ve Avrupa Birliği'nin imzasına açıktır.
2. İşbu Sözleşme onay, kabul veya uygun bulmaya tâbidir. Onay, kabul veya uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nce saklanır.

3. İşbu Sözleşme'nin 2. paragrafının hükümleri uyarınca, Sözleşme tarafından bağlı kılınma rızalarını açıklayan en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan on devlet tarafından imzalanmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.
4. 1.paragrafta bahsedilen, sonradan Sözleşme tarafından bağlı kılınma rızasını açıklayan her devlet ve Avrupa Birliği açısından Sözleşme onay, kabul veya uygun bulma belgelerinin verildiği tarihten sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Madde 76 – Sözleşme'ye katılım

1. Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden sonra, Tarafların Sözleşme'yi istişare etmelerinin ve oybirliğinin sağlanmasının ardından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan ve Sözleşme'nin hazırlanmasına katılmamış olan herhangi bir devleti, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 20. maddesinin d fıkrası gereğince oyçokluğuyla ve Bakanlar Komitesi'ne katılmaya yetkili Taraf temsilcilerinin oybirliğiyle Sözleşme'ye katılmaya davet edebilir.
2. Katılan her devlet açısından Sözleşme, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilmesinden sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Madde 77 - Ülkesel uygulama

1. Her devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya onay, kabul, uygun bulma ya da katılım belgelerini verirken Sözleşme'nin uygulanacağı toprağı veya toprakları belirtebilir.
2. Her Taraf, daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya sorumluluğunu üstlendiği ve bildirimde belirtilen toprakların dışındaki topraklarda işbu Sözleşme'yi uygulayacağını belirtebilir. Bu tür bir toprak açısından Sözleşme, böyle bir bildirim Gen. Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin bittiği ayı takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3. Önceki iki paragrafın altında yapılan her bildirim, böyle bir bildirimde belirtilen her ülke açısından Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapılacak bir bildirimle geri çekilebilir. Geri çekilme, böyle bir bildirim Gen. Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Madde 78 - Çekinceler

1. 2. ve 3. fıkralarda öngörülen istisnalar dışında, işbu Sözleşme'nin herhangi bir hükmüne ilişkin hiçbir çekince öne sürülemez.
2. Her devlet veya Avrupa Birliği imza sırasında veya onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildiriyle;
  - 30. Madde'nin 2. paragrafı;
  - 44. Madde'nin 1. paragrafının e bendi, 3. ve 4. paragrafları;
  - Küçük suçlara ilişkin 35. Madde bağlamında 55. Madde'nin 1. paragrafı
  - 37., 38., ve 39. Madde'ler bağlamında 58. Madde;
  - 59. Madde

hükümlerini uygulamama veya sadece özel vaka ya da durumlarda uygulama hakkını saklı tutacağını belirtebilir.

3. Her devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle, 33. ve 34. maddelerde atıfta bulunulan davranışlar için cezai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar sağlama hakkını saklı tutacağını belirtebilir.
4. Her Taraf yaptığı çekinceyi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle tümüyle ya da kısmen geri çekebilir. Bu bildirim Gen. Sekreter tarafından alındığı tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Madde 79 - Çekincelerin geçerliliği ve gözden geçirilmesi

1. 78. maddenin 2. ve 3. paragraflarında bahsi geçen çekinceler, Sözleşme'nin ilgili Taraf açısından yürürlüğe girdiği günden itibaren beş yıl boyunca geçerlidir. Ancak, sözkonusu çekinceler aynı süreyle geçerli olacak şekilde yenilenebilir.
2. Çekincenin bitiş tarihinin on sekiz ay öncesinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, ilgili Tarafa bitiş tarihini bildirir. Bitiş tarihinden en geç üç ay önce Taraf, çekincesinin devam ettiğini, değiştirildiğini veya geri çekildiğini Genel Sekreter'e bildirir. İlgili Tarafın böyle bir bildirimde bulunmaması durumunda Genel Sekreterlik, Tarafı, çekincesinin otomatik olarak altı ay süreyle uzatıldığı hakkında bilgilendirir. Tarafın bu sürenin bitimine kadar çekincesini devam ettirme veya değiştirme niyetini bildirmemesi durumunda, çekince zaman aşımına uğrar.
3. Eğer bir Taraf 78. maddenin 2. ve 3. paragrafları uyarınca çekince koyarsa, çekincenin yenilenmesinden önce veya talep üzerine, çekincenin devam etmesini gerektiren nedenleri içeren bir açıklamayı GREVIO'ya iletir.

Madde 80 - Fesih

1. Her Taraf istediği zaman Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle bu Sözleşme'yi feshedebilir.
2. Bu tür fesihler bildirimden Genel Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Madde 81 - Bildirim

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üye devletlerine, Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, her imzacıya, her Tarafa, Avrupa Birliği'ne ve Sözleşme'ye katılmaya davet edilen her devlete:

- a. her imzayı;
- b. sunulan her onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgesini;
- c. 75. ve 76. maddeler uyarınca Sözleşme'nin her yürürlüğe giriş tarihini;

- d. 72. madde uyarınca kabul edilen her değişikliği ve bu tür değişikliğin yürürlüğe giriş tarihini;
- e. 78. Madde uyarınca her çekinceyi ve geri çekilen her çekinceyi;
- f. 80. Maddenin hükümleri uyarınca yapılan her feshi;
- g. İşbu Sözleşme'yle ilişkili olan diğer her eylem, bildiri veya haberleşmeyi bildirir.

Yukarıdaki hususları tasdiken, imzaları aşağıda bulunan usulünce yetkili kılınmış temsilciler, işbu Sözleşme'yi imzalamıştır.

İşbu Sözleşme, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da, her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere İngilizce ve Fransızca dillerinde, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanacak tek nüsha olarak imzalanmıştır. Onaylı nüshaları Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından Avrupa Konseyi üyelerine, Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, Avrupa Birliği'ne ve Sözleşme'ye katılmaya davet edilen her devlete gönderilir.

Ek - İmtiyaz ve muafiyetler

(Madde 66)

1. Bu ek, Sözleşme'nin 66. maddesinde bahsedilen GREVIO üyelerine ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerine uygulanır. Bu ekin amacı bakımından "ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri" terimi Sözleşme'nin 68. maddesinin 9. paragrafında bahsedilen bağımsız ulusal uzmanları ve mütehassısları, Avrupa Konseyi personelini ve Avrupa Konseyi tarafından istihdam edilerek GREVIO'ya ülke ziyaretleri boyunca eşlik eden tercümanları kapsar.
2. GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri ülke ziyaretlerinin hazırlanması ve gerçekleştirilmesiyle ilgili görevlerini yerine getirirken, veya bunları izleyen görevlerle ilişkili olarak yolculuk ederken aşağıdaki imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanır:

- a. şahsi tutuklama veya gözaltına alınmadan ve kişisel eşyalarının haczinden ve resmi yetkili sıfatıyla hareket ederken söyledikleri ya da yazdıkları ifadeler veya gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı yasal işlemlerden muafiyet;
  - b. ikamet ettikleri ülkelerine giriş ve çıkışlarda ve görevlerini yerine getirdikleri ülkeye giriş ve çıkışlarda hareket serbestliği üzerindeki her türlü kısıtlamadan ve görevlerini yaparken ziyaret ettikleri veya geçtikleri ülkelerde yabancıların tâbi oldukları kayıt işlemlerinden muafiyet.
3. Görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili seyahatleri sırasında, GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri gümrük ve döviz denetim kontrollerinde yabancı hükûmetlerin geçici resmi görevlisi olan temsilcilerine tanınan kolaylıklardan yararlanırlar.
  4. Sözleşme'nin uygulanmasının değerlendirilmesiyle ilgili GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri tarafından taşınan belgelerin, GREVIO'nun faaliyetiyle ilgili olduğu sürece, dokunulmazlıkları ihlal edilemez. GREVIO'nun resmi yazışmaları veya GREVIO üyelerinin ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyelerinin resmi haberleşmeleri hiçbir engelleme veya sansüre tâbi tutulamaz.
  5. GREVIO ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri için tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerinin yerine getirilmesinde tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin görevleri sona ermiş olsa dahi, görevlerinin ifşası sırasındaki sözlü veya yazılı ifadeleri ve her türlü fiilleri bakımından yasal işlemlerden muaf tutulurlar.
  6. İmtiyazlar ve muafiyetler, bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilere kendi şahsi çıkarları için değil, görevlerinin GREVIO'nun çıkarları için yerine getirilmesini güvence altına almak üzere tanınmıştır. Bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilerin ayrıcalıklarının kaldırılması, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, muafiyetin adaleti engelleyici olduğu kanaatine vardığı herhangi bir halde ve muafiyetin GREVIO'nun çıkarlarına hâle getirmeden kaldırılabilceği hallerde yapılır.